

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Παραδείγματα λογιστικής και άλλης απάτης εις βάρος εταιρειών και οργανισμών που θα μπορούσαν να προληφθούν από τον εσωτερικό και εξωτερικό έλεγχο μίας επιχείρησης ή ενός οργανισμού

Μασίνας Δημήτριος

Επιβλέπων Καθηγητής: Λυγγίτσος Αλέξανδρος

Μασίνας Δημήτριος Α.Μ. 2004228

Καλαμάτα, Μάιος 2013

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή: Λογιστική, Ελεγκτική Επιστήμη	7
1.1 Επιχείρηση. Έννοια-Σκοπός	7
1.2 Λογιστική. Έννοια-Σκοπός-Διακρίσεις Λογιστικής	7
1.3 Ανάγκη για έλεγχο	9
1.4 Έννοια ελεγκτικής	9
1.5 Ιστορική εξέλιξη ελέγχου	9
1.6 Ιστορική εξέλιξη ελεγκτικής επιστήμης στην Ελλάδα	12
1.7 Επίβλεψη του ελέγχου	12
1.8 Αξιολόγηση του ελέγχου	13
Κεφάλαιο 2. Εξωτερικός έλεγχος-Επάγγελμα ορκωτού ελεγκτή-Νομικό πλαίσιο	14
2.1 Έννοια-Σκοπός-Στόχος	14
2.2 Επάγγελμα ορκωτών ελεγκτών-νομικό πλαίσιο ελέγχου	15
2.3 Επάγγελμα λογιστή	18
2.4 Διαδικασία διορισμού ορκωτού ελεγκτή	19
2.5 Προϋποθέσεις ώστε ο ορκωτός ελεγκτής να διενεργεί σωστό έλεγχο	20
2.6 Διενέργεια εξωτερικού ελέγχου-στάδια	21
2.7 Ευθύνη ορκωτού ελεγκτή	24
2.8 Είδη γνώμης ορκωτών ελεγκτών	28
2.9 Ελεγκτικός κίνδυνος	31
2.10 Προληπτικά μέτρα ορκωτών ελεγκτών για επιμερισμό της ευθύνης	32
Κεφάλαιο 3. Εσωτερικός έλεγχος	34
3.1 Ορισμός εσωτερικού ελέγχου	34
3.2 Διακρίσεις εσωτερικού ελέγχου	35
3.3 Σκοπός εσωτερικού ελέγχου	37
3.4 Είδη εσωτερικού ελέγχου	38

3.5 Συστήματα εσωτερικού ελέγχου	42
3.6 Πως επηρεάζει η αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου το έργο του εξωτερικού ελέγχου	42
3.7 Μέθοδοι μελέτης-αξιολόγησης συστήματος εσωτερικού ελέγχου	44
Κεφάλαιο 4. Απάτη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων	47
4.1 Εισαγωγή	47
4.2 Εννοιολογική οριοθέτηση της απάτης	48
4.2.1 Απάτη εις βάρος της επιχείρησης	49
4.2.2 Απάτη προς όφελος της επιχείρησης	50
4.3 Η ευθύνη της διοίκησης και του ελεγκτή στη διαπίστωση απάτης ή λάθους κατά τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων	51
4.4 Το τρίγωνο της απάτης	55
4.4.1 Πίεση	56
4.4.2 Ευκαιρίες	56
4.4.3 Εκλογίκευση	58
4.5 Κίνητρα που απορρέουν από τη λειτουργία της κεφαλαιαγοράς	58
4.5.1 Η πίεση από τους χρηματοοικονομικούς αναλυτές	58
4.5.2 Η αντίληψη κεφαλαίων από το χρηματιστήριο αξιών	59
4.5.3 Ο ανταγωνισμός των οικονομικών μονάδων	59
4.5.4 Ο δανεισμός από τράπεζες και άλλα πιστωτικά ιδρύματα	60
4.5.5 Οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές επιχειρήσεων	60
4.5.6 Διατήρηση ομαλής τάσης των αποτελεσμάτων	61
4.5.7 Η μερισματική πολιτική της επιχείρησης	61
4.6 Κίνητρα που σχετίζονται με το ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας των επιχειρήσεων	62
4.6.1 Ρυθμιστικό πλαίσιο του κλάδου που ανήκει η επιχείρηση	62
4.6.2 Αντιμονοπωλιακές και άλλες ρυθμίσεις	62
4.6.3 Η προσπάθεια φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων	63
Κεφάλαιο 5. Εταιρική παρακολούθηση και έλεγχος	63

5.1 Γενικά	63
5.2 Ο ρόλος της επιτροπής ελέγχου στην απάτη	64
5.2.1 Γενικά	64
5.2.2 Παράγοντες αποτελεσματικότητας μιας επιτροπής Ελέγχου	65
5.2.2.1 Η ανεξαρτησία των μελών της επιτροπής ελέγχου	65
5.2.2.2 Η ενεργητικότητα της επιτροπής ελέγχου	67
5.2.3 Ο ρόλος μιας ανεξάρτητης και δραστήριας επιτροπής ελέγχου στην απάτη	67
5.3 Ο ρόλος του εσωτερικού ελέγχου στην απάτη	68
5.3.1 Γενικά	68
5.3.2 Βήματα για την αποτροπή, ανίχνευση και αναφορά της Απάτης	69
5.3.2.1 Ανασκόπηση των συμβάσεων	69
5.3.2.2 Ανάλυση απειλών	70
5.3.2.3 Δημιουργία και διατήρηση μιας πολιτικής απάτης	71
5.3.2.4 Έλεγχος των συστάσεων των υπαλλήλων	73
5.3.2.5 Αιφνιδιαστικοί λογιστικοί έλεγχοι απάτης	74
Κεφάλαιο 6. Αρχές εταιρικής διακυβέρνησης	75
6.1 Ορισμός εταιρικής διακυβέρνησης	75
6.2 Ο ρόλος των ενδιαφερόμενων μερών(stakeholders) στο πλαίσιο της εταιρικής διακυβέρνησης	76
6.2.1 Εργαζόμενοι	77
6.2.2 Πελάτες	78
6.2.3 Προμηθευτές	78
6.2.4 Πιστωτές	79
6.2.5 Κράτος και κοινωνία	79
6.3 Μέτοχοι-επενδυτές	80
6.4 Ελεγκτές	81
6.5 Συστατικά στοιχεία εταιρικής διακυβέρνησης	81

6.5.1 Διοικητικό συμβούλιο και επιτροπές	81
6.5.2 Πρόεδρος και διευθύνον σύμβουλος	82
6.5.3 Μέλη του διοικητικού συμβουλίου	83
6.5.3.1 Εκτελεστικά μέλη του διοικητικού συμβουλίου	83
6.5.3.2 Μη εκτελεστικά μέλη του διοικητικού συμβουλίου	84
6.5.4 Επιτροπή ελέγχου	85
6.5.5 Εσωτερικός έλεγχος	86
6.6 Εναλλακτικά υποδείγματα εταιρικής διακυβέρνησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία	87
6.6.1 Το υπόδειγμα των μετόχων (Shareholder model)	87
6.6.2 Το υπόδειγμα των εταίρων (Stakeholder model)	88
6.6.3 Εξωτερικά συστήματα εταιρικής διακυβέρνησης	90
6.6.4 Εσωτερικά συστήματα εταιρικής διακυβέρνησης	91
Κεφάλαιο 7. Διαφθορά	92
7.1 Διαφθορά	92
7.1.1 Δωροδοκία	94
7.1.2 Χρηματισμός	94
7.1.3 Εκβιασμός	95
7.2 Πλεονεκτήματα και κόστος	95
7.2.1 Θεσμοί	96
7.2.2 Πολιτικό σύστημα	97
7.2.3 Εισοδήματα από δραστηριότητες σχετιζόμενες με τη Διαφθορά	98
7.2.4 Πόροι	100
7.3 Αντιμετώπιση της διαφθοράς	102
Κεφάλαιο 8. Τα μεγαλύτερα εταιρικά σκάνδαλα	104
8.1 Η περίπτωση της Enron ως το μεγαλύτερο εταιρικό σκάνδαλο του 21 ^{ου} αιώνα	104
8.2 Enron	105
8.2.1 Ιστορικό πλαίσιο	105
8.2.2 Το χρονικό της πτώσης	108

8.2.3 Η ανησυχία των επενδυτών	110
8.2.4 Το ξετύλιγμα της υπόθεσης	111
8.2.5 Ανησυχητικές ενδείξεις	113
8.2.6 Κίνδυνος πιστοληπτικής αξιολόγησης	114
8.2.7 Ο σκελετός που βγήκε από την ντουλάπα	116
8.2.8 Η κατάρρευση της συμφωνίας	117
8.3 Η περίπτωση της Worldcom	119
8.4 Η περίπτωση της Xerox	120
8.5 Η περίπτωση της Husqvarna SA	122
8.6 Η περίπτωση της Aluminium Thalassinos SA	123
8.7 Ελλάδα	125
8.7.1 Τα ελληνικά ελεγκτικά πρότυπα	125
8.7.2 Η ελληνική επιτροπή κεφαλαιαγοράς	126
8.7.3 Το ελληνικό λογιστικό πρότυπο	128
8.8 Τα διεθνή πρότυπα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και η υιοθέτηση τους από τις ελληνικές εισηγμένες	129
Συμπεράσματα και προτάσεις για μελλοντική έρευνα	131
Βιβλιογραφία	134

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή. Λογιστική, Ελεγκτική

1.1 Επιχείρηση. Έννοια-Σκοπός

Η επιχείρηση είναι ένας αυτοτελής οργανισμός ο οποίος με σειρά πράξεων και ενεργειών, αποβλέπει στον εφοδιασμό της αγοράς με αγαθά και υπηρεσίες με σκοπό το κέρδος το οποίο προορίζεται στην ατομική περιουσία του φορέα.

Από τον παραπάνω ορισμό συνεπάγεται ότι:

- i) Η επιχείρηση πρέπει να είναι ενταγμένη σε ένα οργανικό σύνολο και να εκτελεί σειρά οικονομικών πράξεων με συνέπεια και ορισμένο σκοπό.
- ii) Οι πράξεις της επιχείρησης διενεργούνται για λογαριασμό της απρόσωπης αγοράς.
- iii) Οι πράξεις και οι ενέργειες της επιχείρησης έχουν οικονομικό χαρακτήρα.
- iv) Το κίνητρο των επιχειρηματικών πράξεων είναι το κέρδος, το οποίο καλύπτει την αμοιβή κεφαλαίου, την εξασφάλιση από τον επιχειρηματικό κίνδυνο, την αμοιβή του επιχειρηματία για τους κόπους του κτλ.
- v) Η επιχείρηση έχει οικονομική αυτοτέλεια. Αυτό σημαίνει ότι τίθενται στη διάθεσή της και προς την εκπλήρωση του σκοπού της, τα κεφάλαιά της.

1.2 Λογιστική. Έννοια-Σκοπός-Διακρίσεις Λογιστικής

Η λογιστική είναι κλάδος της οικονομικής επιστήμης. Κατά τους Αγγλοσάξωνες η λογιστική είναι η γλώσσα της επιχείρησης και για τις μεγάλες επιχειρήσεις το μάτι και το αυτί. Εμείς θα λέγαμε ότι

λογιστική είναι η επιστήμη που αποσκοπεί στην παρατήρηση, ανάλυση, παρουσίαση, αποτίμηση, ταξινόμηση και καταγραφή των οικονομικών μονάδων. Η καταγραφή των οικονομικών γεγονότων αποτελεί μέσο για την επίτευξη του τελικού σκοπού της λογιστικής που είναι η αξιολόγηση και η αξιοποίηση στοιχείων που έχουν καταγραφεί για τη λήψη ορθολογικών αποφάσεων από τους φορείς της επιχείρησης. Συνεπώς η λογιστική είναι όργανο πληροφόρησης και διαφωτίζει το οικονομικό αποτέλεσμα αλλά και σημαντικά μεγέθη οικονομικά όπως παραγωγικότητα, αποδοτικότητα, ρευστότητα, νεκρό σημείο κύκλου εργασιών τα οποία είναι αναγκαία για τη δράση της επιχείρησης.

Σκοπός της λογιστικής είναι:

- i) Ο προσδιορισμός της οικονομικής κατάστασης της επιχείρησης σε συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα.
- ii) Ο προσδιορισμός του οικονομικού αποτελέσματος (κέρδος-ζημιά) μιας χρονικής περιόδου.
- iii) Παροχή χρήσιμων πληροφοριών στη διοίκηση και στον επιχειρηματία.
- iv) Εξασφαλίζεται μέσω της λογιστικής ο έλεγχος της ευθύνης της επιχείρησης έναντι των κρατικών υπηρεσιών.

Διακρίσεις Λογιστικής:

- i) Δημόσια. Ασχολείται με τα έσοδα και τα έξοδα του κράτους και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου.
- ii) Ιδιωτική. Εφαρμόζεται στις ιδιωτικές επιχειρήσεις τόσο στις ατομικές όσο και στις εταιρικές.

1.3 Ανάγκη για έλεγχο

Κύριος σκοπός του ελέγχου μιας επιχείρησης είναι η διαπίστωση των αποτελεσμάτων μιας οικονομικής μονάδας στις χρηματοοικονομικές τις καταστάσεις σύμφωνα με τις λογιστικές αρχές (εξωτερικός έλεγχος) ή της λειτουργίας της μονάδας σύμφωνα με την προκαθορισμένη διοικητική πολιτική (εσωτερικός έλεγχος).

Ο θεσμός της ελεγκτικής στην κοινωνία σχετίζεται με τη μετάδοση οικονομικών πληροφοριών που αφορούν τη δραστηριότητα οικονομικών οργανισμών που εμπλέκονται στην επένδυση και διαχείριση οικονομικών πόρων.

1.4 Έννοια ελεγκτικής

Ελεγκτική είναι ένα σύνολο κανόνων, αρχών και ενεργειών όπου διενεργείται διαχειριστικός έλεγχος με σκοπό τη διατύπωση συμπερασμάτων σχετικά με κάποια οικονομική διαχείριση. Στις επιχειρήσεις είναι ένα σύνολο λογιστικών ενεργειών, που έχουν ως σκοπό την εξακρίβωση θεμάτων στη συναλλακτική και λειτουργική δράση των επιχειρήσεων.

1.5 Ιστορική εξέλιξη ελέγχου

- Πρώτο στάδιο: καθολικός έλεγχος (αρχαιότητα ως αρχές του 20^{ου} αιώνα)
- Δεύτερο στάδιο: έλεγχος συστημάτων (αρχές 20^{ου} αιώνα ως δεκαετία 1970)
- Τρίτο στάδιο: έλεγχος σφαλμάτων (δεκαετία 1970 ως δεκαετία 1980)

- Τέταρτο στάδιο: το μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου (δεκαετία 1980 ως δεκαετία 1990)
- Πέμπτο στάδιο: το μοντέλο του επιχειρηματικού κινδύνου (μεσα δεκαετίας 1990 ως σήμερα)

Πρώτο στάδιο: καθολικός έλεγχος

Ο έλεγκτης λειτουργούσε αποκλειστικά για την προστασία των συμφερόντων του βασιλιά, γαιοκτήμονα ή επιχειρήματα.

Βασικά χαρακτηριστικά:

- Έμφαση στην περιουσία από απάτες και λάθη.
- Έλεγχο των συναλλαγών και των περιουσιακών στοιχείων.

Δεύτερο στάδιο: έλεγχος συστημάτων

Με την αύξηση του μεγέθους των οικονομικών που υπόκεινταν σε έλεγχο μετά τη βιομηχανική επανάσταση, ο καθολικός έλεγχος ήταν πρακτικά αδύνατος.

Βασικά χαρακτηριστικά:

- Εισαγωγή της έννοιας του ελεγκτικού κινδύνου στην ελεγκτική πρακτική.
- Έμφαση στον έλεγχο των διαφόρων συστημάτων λειτουργίας της επιχείρησης.
- Υποβιβασμός της προστασίας από απάτες και έμφαση στα λογιστικά δεδομένα των οικονομικών καταστάσεων.

Τρίτο στάδιο: έλεγχος σφαλμάτων

Λόγοι μεταβολής στον έλεγχο σφαλμάτων:

- Αδυναμίες του ελέγχου συστημάτων, όπως κακή ιεράρχηση προτεραιοτήτων, ελλιπής σύνδεση με καθαρά προδιαγεγραμμένους ελεγκτικούς σκοπούς και επανάληψη ελεγκτικών διαδικασιών
- Η πίεση στις αμοιβές ελέγχου από αυξανόμενο ανταγωνισμό στην αγορά των ελεγκτικών υπηρεσιών και η ανάγκη μείωσης του κόστους ελέγχου.

Βασικά χαρακτηριστικά:

- Διενέργεια ελεγκτικών tests για σφάλματα σε επιμέρους λογαριασμούς των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και υποχρέωση του έλεγχου συστημάτων.
- Έγινε αποδεκτός ως κύριος ελεγκτικός σκοπός η έκφραση γνώμης σχετικά με την εύλογη παρουσίαση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων, με υποχώρηση της ανάληψης περί ακρίβειας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Τέταρτο στάδιο: το μοντέο του ελεγκτικού κινδύνου

Βασικά αίτια της μετάβασης στο μοντέλο των ελεγκτικών:

- Εντονότερη πίεση στις αμοιβές ελέγχου λόγω αυξανόμενου ανταγωνισμού στην αγορά των ελεγκτικών υπηρεσιών.
- Προστασία των ελεγκτών απο αστικές ευθύνες για ελεγκτικά σκάνδαλα.

Βασικό χαρακτηριστικό:

Συστηματική ανάλυση και αξιολόγηση των κινδύνων για σημαντικά σφάλματα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, κατά το σχεδιασμό των ελεγκτικών διαδικασιών.

Πέμπτο στάδιο: το μοντέλο του επιχειρηματικού κινδύνου

Ποιοτική κυρίως μεταβολή σε σχέση με το μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου, με περισσότερη έμφαση στη μελέτη του ευρύτερου περιβάλλοντος της οικονομικής μονάδας.

1.6 Ιστορική εξέλιξη ελεγκτικής επιστήμης στην Ελλάδα:

α) 1931, Νόμος 5076 «περί ανωνύμων εταιρειών και τραπεζών» προέβλεπε τη σύσταση και λειτουργία Σώματος Ελλήνων Ορκωτών Λογιστών όμως ο θέσμος δε λειτούργησε ποτέ παρόλο που μέχρι το 1933 είχαν εκδοθεί τα απαραίτητα διατάγματα για τη λειτουργία του σώματος.

β) 1955, Νόμος 3329 «περί Συστάσεως Σώματος Ορκωτών Λογιστών (Σ.Ο.Λ.)» κατόπιν εισήγησης άγγλων ορκωτών λογιστών που ήταν τεχνικοί σύμβουλοι του Σ.Ο.Λ. που όριζε το σκοπό αντικείμενο του, ρύθμιζε ζητήματα λειτουργίας και εποπτείας του. Καθόριζε τα προσόντα, υποχρεώσεις, δικαιώματα και καθήκοντα των ορκωτών λογιστών και επέβαλε την υποχρεωτική χρησιμοποίησή τους για τακτικό έλεγχο επιχειρήσεων. Επίσης καθορίζονταν ασυμβίβαστα του επαγγέλματος του Ορκωτή Λογιστή με οποιοδήποτε άλλη έμμισθη ή άμισθη υπηρεσία.

γ) Το Σ.Ο.Λ. ξεκίνησε να λειτουργεί το 1956 υπό την κρατική εποπτεία (Υπουργείο Οικονομικών).

1.7 Επίβλεψη του ελέγχου

Για κάθε τομέα του ελέγχου, ο υπεύθυνος του ελέγχου θα πρέπει να προϋπολογίσει χρόνο για επίβλεψη και έλεγχο της εταιρείας υφισταμένων σε κάθε επίπεδο. Επιπλέον στο πεδίο του ελέγχου που εκτελείται από την ελεγκτική ομάδα και στην αξιολόγηση των

παραγόμενων φυλλών εργασίας, επίβλεψη και αξιολόγηση του ελεγκτικού έργου γίνεται και σε άλλα ανώτερα επίπεδα του ελεγκτικού φορέα, μέσω της επισκόπησης των φυλλών εργασίας και των φακέλων που περιέχουν στοιχεία και τεκμήρια του ελέγχου. Αυτό φαίνεται στα φύλλα εργασίας από τις διπλές και τριπλές μονογραφές των ατόμων που τα έλεγξαν κατά επίπεδο.

1.8 Αξιολόγηση του ελέγχου

Η σημασία της μελέτης και αξιολόγησης έγκειται στο γεγονός ότι η ικανοποιητική ποιότητα θα περιορίσει το εύρος των ελέγχων. Στην περίπτωση που διαπιστώνεται σοβαρή αδυναμία στην οργάνωση της επιχείρησης τότε ο ελεγκτής θα πρέπει να επεκτείνει το πρόγραμμα ελέγχου, έτσι ώστε να αντισταθμίσει τις υπάρχουσες αδυνμίες.

Πηγές πληροφοριών για την περιγραφή και μελέτη του ελέγχου αποτελούν τα φύλλα εργασίας προηγούμενων ελέγχων, τα οργανογράμματα της μονάδας, τα διάφορα εγχειρίδια διαδικασιών και περιγραφών θέσεων εργασίας, το καταστατικό της εταιρείας, αναφορές και αλληλογραφία της μονάδας, καθώς και συνεντεύξεις με στελέχη-κλειδιά και προσωπική περιήγηση στις εγκαταστάσεις της μονάδας από τον ελεγκτή.

Κεφάλαιο 2

Εξωτερικός έλεγχος-Επάγγελμα Ορκωτού Ελεγκτή-Νομικό Πλαίσιο

2.1 Έννοια-Σκοπός-Στόχος

Ο εξωτερικός έλεγχος επιβάλλεται από τη νομοθεσία και επικεντρώνεται στον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων ενός οργανισμού, με σκοπό τη διατύπωση γνώμης, προς τους μετόχους του οργανισμού, κατά πόσο οι καταστάσεις αυτές παρουσιάζουν αληθινή και δίκαιη εικόνα της οικονομικής θέσης και των αποτελεσμάτων του οργανισμού. Λόγω κάποιων αναγκαιοτήτων και αιτιών ο εξωτερικός έλεγχος ανταποκρίνεται και διενεργείται κάτω από κάποιες αρχές.

A)Βασική αρχή του εξωτερικού ελέγχου είναι ο διαχωρισμός μεταξύ διοίκησης και ιδιοκτήτη που αποβλέπει στη τυχόν σύγκρουση οικονομικών συμφερόντων.

B)Επιπροσθέτως, η ανάγκη για επαλήθευση. Το έργο αυτό καλείται να επιτελέσει ο εξωτερικός έλεγχος όχι μόνο για τους άμεσα ενδιαφερόμενους, τωρινούς ιδιοκτήτες αλλά και για τους μελλοντικούς, καθώς και για όλες τις κοινωνικές ομάδες όπου χρησιμοποιούν τις οικονομικές πληροφορίες των λογιστικών καταστάσεων και έχουν έμμεσο συμφέρον στη κατανομή των περιορισμένων πόρων της ομάδας/κοινωνίας, της οποίας τυχάνουν να είναι μέλη.

Γ) Συγκέντρωση τεκμηριωμένων επαληθεύσεων και διαπιστώσεων. Με αυτόν τον τροπο ο ελεγκτής εξάγει ένα ορθό πόρισμα και επιστημονικά τεκμηριωμένο.

□Σύμφωνα με τις διατάξεις, αποστολή του εξωτερικού ελέγχου είναι

να πληροφορήσει το πλήθος των ενδιαφερομένων (μέτοχους, πιστωτές, κράτος κτλ) :

- i. Εάν οι ετήσιες οικονομικές καταστάσεις της εταιρείας εμφανίζουν την αληθινή και πραγματική εικόνα της περιουσιακής κατάστασης της συγκεκριμένης εταιρείας και των αποτελεσμάτων της.
- ii. Εάν η οικονομική διαχείριση της παρούσας χρήσης διεξάχθηκε ομαλά και σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου.
- iii. Εάν υφίσταται ικανοποιητικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου.
- iv. Εάν για την λογιστική απεικόνιση και παρακολούθηση της οικονομικής διαχείρισης εφαρμόζεται το λογιστικό σχέδιο πλήρες και επιστημονικά θεμελιωμένο που να περιλαμβάνει τις γενικά παραδεκτές βασικές λογιστικές αρχές.

2.2 Επάγγελμα ορκωτών ελεγκτών-νομικό πλαίσιο ελέγχου

Ο εξωτερικός έλεγχος είναι ο λογιστικοδιαχειριστικός έλεγχος που διενεργείται από επαγγελματίες και ειδικά εκπαιδευμένους λογιστές-ελεγκτές, οι οποίοι πρέπει να είναι άρτιας επιστημονικής κατάρτισεως και εξειδικευμένης πείρας, που ασκούν το έργο τους με διαφάνεια και υπευθυνότητα έτσι ώστε να διασφαλίζεται η εγκυρότητα και η αξιοπιστία των πορισμάτων σύμφωνα με τα διεθνώς αναγνωρισμένα ελεγκτικά πρότυπα. Δεν θα πρέπει να έχουν καμία υπαλληλική σχέση με την ελεγχόμενη επιχείρηση ή άλλη εξάρτηση από αυτήν και έτσι είναι κατοχυρωμένη η ανεξαρτησία της επαγγελματικής τους γνώμης, όπως προβλέπουν οι κανόνες των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων και οι κείμενες διατάξεις. Πρόκειται για τον θεσμό των εξωτερικών ελεγκτών, των γνωστών Ορκωτών

Ελεγκτών Λογιστών που συγκροτούν το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών. Το ΣΟΕΛ λειτουργεί με την μορφή Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου και αποβλέπει στην άσκηση του ελέγχου της οικονομικής διαχείρισης των δημοσίων και ιδιωτικών οργανισμών και επιχειρήσεων. Διοικείται από επταμελές εποπτικό συμβούλιο, το οποίο εκλέγεται από την Γενική Συνέλευση αυτού.

Το ΣΟΕΛ, του οποίου η λειτουργία άρχισε την 19/11/1956, αποτελείται από Ορκωτούς Ελεγκτές, από Επίκουρους Ορκωτούς Ελεγκτές, από Δόκιμους Ορκωτούς Ελεγκτές και τους Ασκούμενους Ορκωτούς Ελεγκτές. Εισαγωγικός βαθμός είναι η βαθμίδα του Ασκούμενου Ορκωτού Ελεγκτή, στην οποία διορίζεται ο έχων ανεπίληπτο ήθος και αναμφισβήτητη αρετή και εφόσον είναι κάτοχος πτυχίου οικονομικής πανεπιστημιακής σχολής. Η προαγωγή στις επόμενες βαθμίδες γίνεται μετά από επιτυχείς επαγγελματικές εξετάσεις.

Οι Ορκωτοί Ελεγκτές έχουν πλήρη τα δικαιώματα και τις αντίστοιχες υποχρεώσεις του μέλους του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών και ασκούν ελεύθερα και υπό ίδια ευθύνη τις ελεγκτικές εργασίες. Οι Επίκουροι, Δόκιμοι και Ασκούμενοι Ορκωτοί Ελεγκτές βοηθούν τους Ορκωτούς Ελεγκτές στην εκτέλεση του έργου τους, ενεργώντας πάντα επ' ονόματι, για λογαριασμό και υπ' ευθύνη του Ορκωτού Ελεγκτή.

Οι Ορκωτοί Ελεγκτές είναι αποκλειστικώς αρμόδιοι για την άσκηση του τακτικού ελέγχου της οικονομικής διαχείρισης και των οικονομικών καταστάσεων ΝΠΔΔ (πλην των δήμων και κοινοτήτων), των ΝΠΙΔ που εξυπηρετούν δημόσιο ή κοινωφελή σκοπό και επιχορηγούνται από το κράτος, των τραπεζών, των ασφαλιστικών

εταιρειών, των Α.Ε. , των Ε.Π.Ε. , των εταιρειών διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων, των Α.Ε. των οποίων οι μετοχές είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο, των Α.Ε. των οποίων το μετοχικό κεφάλαιο έχει αναληφθεί με δημόσια εγγραφή και τέλος των εταιρειών ή οργανισμών με βάση διατάξεων νόμου υπάγονται στον υποχρεωτικό έλεγχο ορκωτών ελεγκτών.

Οι Ορκωτοί Ελεγκτές είναι επίσης αποκλειστικώς αρμόδιοι πάνω σε θέματα οικονομικής διαχείρισης ή καταστάσεως οποιαδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου, δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, κοινοπραξίας, ειδικού λογαριασμού που απαιτεί λογιστικές γνώσεις.

Η εντολή προς τον ελεγκτή για την διεξαγωγή του ελέγχου είναι πρωταρχικά δικαίωμα των μετόχων-ιδιοκτητών της οικονομικής μονάδας ή της εποπτεύουσας αρχής, όταν δεν πρόκειται για ιδιωτικούς οργανισμούς και σ' αυτούς πρωτίστως αναφέρεται ο ελεγκτής. Δεδομένης, όμως, και της θεωρίας ότι η καλύτερη κυκλοφορία αξιόπιστων οικονομικών πληροφοριών σε μια κοινωνία συμβάλλει στην ορθολογικότερη κατανομή των οικονομικών πόρων της, η ελεγκτική, όπως και άλλοι κοινωνικοί θεσμοί, επιβάλλεται και διέπεται από συγκεκριμένους νόμους για την διασφάλιση της ποιότητας του κοινωνικού αγαθού των οικονομικών πληροφοριών, τις οποίες δημοσιεύουν μονάδες που διαχειρίζονται σημαντικού μεγέθους οικονομικούς πόρους.

Με το άρθρο 36 του Ν. 2190/1920 ορίζεται ότι, προκειμένου να ληφθεί έγκυρα απόφαση από τη Γενική Συνέλευση σχετικά με του ετήσιους λογαριασμούς, αυτοί θα πρέπει να έχουν ελεγχθεί προηγουμένως από δυο τουλάχιστον ελεγκτές.

Οι Ανώνυμες Εταιρείες, οι οποίες υπερβαίνουν τα όρια της παρ. 6

του άρθρου 42α, εκλέγουν υποχρεωτικά τους ελεγκτές τους από τους Ορκωτούς Λογιστές του Σώματος Ορκωτών Λογιστών σύμφωνα με τις διατάξεις της νομοθεσίας που ισχύουν κάθε φορά.

Από τις παραπάνω διατάξεις προκύπτει ότι υπάρχουν δυο κατηγορίες Ελεγκτών: α) οι Ορκωτοί Ελεγκτές – Λογιστές και β) οι μη Ορκωτοί Ελεγκτές – Λογιστές πτυχιούχοι ανώτατων σχολών που έχουν άδεια ασκήσεως οικονομολογικού επαγγέλματος από το Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδος (Ο.Ε.Ε.), που συνηθίζεται να καλούνται στην πράξη «απλοί» ελεγκτές.

Ειδικότερα με το άρθρο 36α του Ν. 2190/1920 ορίζεται ότι :

Σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν κάθε φορά, δεν προβλέπεται η διενέργεια ελέγχου ανώνυμης εταιρίας από Ορκωτό Ελεγκτή, ο έλεγχος διενεργείται από ελεγκτές πτυχιούχους ανώτατων σχολών, που έχουν άδεια άσκησης οικονομολογικού επαγγέλματος από το Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδος.

2.3 Επάγγελμα λογιστή

Λογιστής - Φοροτεχνικός είναι ο κάτοχος ειδικής άδειας ασκήσεως του επαγγέλματος, ο οποίος ασχολείται κατ' επάγγελμα ως μισθωτός ή ελεύθερος επαγγελματίας με λογιστικές και φοροτεχνικές εργασίες επιτηδευματιών ή και άλλων φυσικών προσώπων. Έργο των λογιστών φοροτεχνικών είναι η ορθή εφαρμογή των λογιστικών αρχών, προτύπων και σχεδίων γενικών και κλαδικών, η εποπτεία και η εφαρμογή διαδικασιών για τον προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης και των αναλογούντων φόρων, η ενημέρωση και η τήρηση των φορολογικών βιβλίων, η κατάρτιση και η υπογραφή οικονομικών καταστάσεων, ισολογισμών και αποτελεσμάτων χρήσεως επιχειρήσεων και οργανισμών, η σύνταξη, υπογραφή και υποβολή

φορολογικών δηλώσεων, συμπληρωματικών και στατιστικών στοιχείων προς τις Δημόσιες Υπηρεσίες καθώς και μισθολογικών καταστάσεων, ασφαλιστικών εισφορών και προγραμμάτων εργασίας.

Για την άσκηση του επαγγέλματος του Λογιστή - Φοροτεχνικού απαιτείται ειδική άδεια η οποία χορηγείται από την Κεντρική Διοίκηση του Ο.Ε.Ε. ή την αρμόδια Τοπική Διοίκηση Περιφερειακού Τμήματος του Ο.Ε.Ε. Στους κατόχους της ως άνω αδειάς χορηγείται δελτίο επαγγελματικής ταυτότητας, το οποίο ανανεώνεται κατ' έτος. Η άδεια ασκήσεως επαγγέλματος χορηγείται μόνο σε φυσικά πρόσωπα. Η άδεια ασκήσεως επαγγέλματος του Λογιστή - Φοροτεχνικού διακρίνεται σε άδεια Λογιστή - Φοροτεχνικού Α, Β, Γ και Δ τάξεως. Η εν λόγω άδεια είναι σε ισχύ εφόσον ανανεώνεται ετησίως το δελτίο επαγγελματικής ταυτότητας. Για την μετάταξη σε ανώτερη τάξη απαιτείται πιστοποίηση παρακολούθησης επιμορφωτικών σεμιναρίων που διοργανώνει το Ο.Ε.Ε. για την αναβάθμιση της άδειας και προϋπηρεσία.

2.4 Διαδικασία διορισμού Ορκωτού Ελεγκτή

Οι ορκωτοί ελεγκτές διορίζονται από την τακτική Γενική Συνέλευση των μετόχων, που λαμβάνει χώρα κατά την διάρκεια της ελεγχόμενης χρήσης, για τον έλεγχο των ετήσιων οικονομικών τους καταστάσεων. Μπορούν να επαναπροσδιορίζονται όχι όμως για περισσότερες από πέντε συνεχόμενες εταιρικές χρήσεις. Μεταγενέστερος επαναπροσδιορισμός δεν επιτρέπεται να λάβει χώρα αν δεν έχουν παρέλθει δύο πλήρεις χρήσεις. Τα μέλη του Δ.Σ. ευθύνονται έναντι της εταιρείας αλλά και κατά τις διατάξεις του άρθρου 57 του Ν.2190/1920 για την παράλειψη διορισμού ορκωτών ελεγκτών, αν δεν συγκάλεσαν εγκαίρως την τακτική γενική συνέλευση. Ο διορισμός των ορκωτών ελεγκτών γνωστοποιείται σε αυτούς από την

εταιρεία. Οι ορκωτοί ελεγκτές θεωρούνται ότι αποδέχτηκαν τον διορισμό τους εφόσον δεν τον αποποιηθούν εντός πέντε εργάσιμων ημερών. Δεν επιτρέπεται μεταβίβαση της αρμοδιότητας των ελεγκτών. Υποχρεούνται να εκτελέσουν τα καθήκοντά τους αυτοπροσώπως. Δεν κωλύονται όμως να προσλαμβάνουν, με δική τους ευθύνη, βοηθούς στην εκτέλεση του έργου τους. Οφείλουν κατά τη διάρκεια της χρήσης να παρακολουθούν τη λογιστική και διαχειριστική κατάσταση της εταιρείας και έχουν το δικαίωμα να λάβουν γνώση οποιουδήποτε βιβλίου, λογαριασμού ή εγγράφου ακόμα και των πρακτικών του Δ.Σ. και της Γ.Σ. Υποχρεούνται να κάνουν κάθε αναγκαία υπόδειξη προς το Δ.Σ. και στην περίπτωση που διαπιστώνουν παράβαση των διατάξεων του νόμου ή του καταστατικού, να αναφέρονται στον Υπουργό Εμπορίου που ασκεί την εποπτεία.

2.5 Προϋποθέσεις ώστε ο Ορκωτός Ελεγκτής να διενεργεί σωστά τον έλεγχο

Ο τακτικός έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων συνίσταται στην εξέταση από ορκωτό ελεγκτή των τηρούμενων βιβλίων και των αναγκαίων νόμιμων δικαιολογητικών και παραστατικών στοιχείων. Αποβλέπει στην διακρίβωση του κατά πόσο οι ελεγχθείσες οικονομικές καταστάσεις εμφανίζουν ακριβοδίκαια την οικονομική θέση της ελεγχόμενης μονάδας κατά την ημερομηνία σύνταξης του ισολογισμού της κατά την ελεγχόμενη περίοδο. Ο έλεγχος πρέπει να καλύπτει επαρκώς όλες τις πτυχές της ελεγχόμενης μονάδας που σχετίζονται με τις ελεγχόμενες οικονομικές καταστάσεις.

Για να διαμορφώσει το πόρισμά του πρέπει να διαπιστώνει την επάρκεια και αξιοπιστία των λογιστικών βιβλίων και στοιχείων στα οποία βασίζεται η σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων. Οι

Ορκωτοί Ελεγκτές που διενεργούν τον έλεγχο έχουν το δικαίωμα, κατά την διάρκεια εκτελέσεως του έργου τους, να λαμβάνουν γνώση και να ελέγχουν οποιοδήποτε βιβλίο ή λογαριασμό ή τα στοιχεία που περιέχονται σε ηλεκτρονικό υπολογιστή και κρίνονται αναγκαία για την εξαγωγή του πορίσματος τους. Επίσης, μπορούν να ζητήσουν οποιαδήποτε συμπληρωματικά στοιχεία ή πληροφορίες και διευκρινήσεις από τα όργανα της διοικήσεως ή τα στελέχη και τους υπαλλήλους της ελεγχόμενης μονάδας, που είναι αναγκαίες για την διακρίβωση των εξαγόμενων αποτελεσμάτων.

2.6 Διενέργεια εξωτερικού ελέγχου-στάδια

Ο υπεύθυνος Ορκωτός Ελεγκτής σε συνεννόηση με την ελεγχόμενη επιχείρηση, θα πρέπει να προγραμματίσει τον χρόνο έναρξης του ελέγχου και την κατανομή εκείνων των φάσεων τούτου ώστε ο έλεγχος τελικά να μην αποβεί εις βάρος του (οικονομικά και ψυχολογικά) αλλά ούτε και των ελεγχόμενων. □

Στάδια ελέγχου

1) Ανάθεση ελέγχου (εκλογή ορκωτού ελεγκτή) από Γενική Συνέλευση (μέτοχοι).

Πρόταση από Διοίκηση (Διοικητικό Συμβούλιο).

□Εν όψει των αυξημένων πιθανοτήτων να βρεθεί ένας ορκωτός ελεγκτής κατηγορούμενος για αμέλεια ή αθέτηση συμφωνίας σε σχέση με τον έλεγχο που έχει διενεργήσει σε μια επιχείρηση, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η καλύτερη άμυνά του είναι η εκτέλεση του ελέγχου κατά τρόπο επαγγελματικό και επιστημονικό. Σε μια επιστολή ανάληψης αναφέρονται οι όροι κάτω από τους οποίους προσλαμβάνεται ένας ορκωτός ελεγκτής και περιγράφεται η φύση

του ελέγχου που θα πρέπει να διενεργηθεί.

2) Αν είναι επιχείρηση που ελέγχεται για πρώτη φορά από την ελεγκτική εταιρία απαιτείται συνεννόηση-ενημέρωση από προηγούμενο ορκωτό. Αν η επιχείρηση έχει ελεγχθεί και την προηγούμενη χρήση τότε απαιτείται επισκόπηση-ανάλυση των βασικών ευρημάτων ελέγχου από τον περσινό φάκελο.

3) Δημιουργία ομάδας ελέγχου. Γνωριμία με επιχείρηση.

Η γενική γνωριμία της επιχείρησης, είναι ένα σημείο του ελέγχου σημαντικό και απαιτεί προσοχή και επιδεξιότητα από τον ελεγκτή, ώστε η γνωριμία του με την επιχείρηση να είναι εποικοδομητική. Από την καλή ή όχι γνωριμία του ελεγκτή με την επιχείρηση, θα εξαρτηθεί κατά πολύ η ποιότητα του ελέγχου και η ευκολία της πραγματοποίησής του. Σταθερή μέθοδος τρόπου γνωριμίας με την επιχείρηση δεν υπάρχει, μιας και εξαρτάται κατά πολύ από τον τύπο, τον τόπο εγκατάστασης, την δραστηριότητα και τις ειδικές συνθήκες εργασίας της κάθε επιχείρησης. Μπορούν όμως να δοθούν οι παρακάτω κατευθύνσεις για την γνωριμία της επιχείρησης, με μορφή πληροφοριών που ο ελεγκτής μπορεί να συλλέξει:

- Λεπτομερής περιγραφή της επιχείρησης-σύντομο ιστορικό-θέση επιχείρησης στον οικονομικό κλάδο που ανήκει-γνωριμία του προσωπικού-συνεντεύξεις-οργανόγραμμα της διοίκησης της επιχείρησης-επαγγελματική δεοντολογία που διέπει την επιχείρηση.
- Τρόπος και προβλήματα προμηθειών, αποθεματοποίησης-μελέτη ικανότητας παραγωγής-μέσα παραγωγής.
- Πελατεία και προοπτικές εξέλιξής της-ανταγωνισμός-

προσδιορισμός τιμής πώλησης.

- Εξέταση καταστατικού-εταιρικό κεφάλαιο-συμβόλαια και συμβάσεις που έχει υπογράψει η επιχείρηση-φορολογικές πληροφορίες.
- Μελέτη αποδοτικότητας και οικονομικής ισορροπίας της επιχείρησης.
- Γενική περιγραφή του λογιστικού της συστήματος-όγκος λογιστικών □γεγονότων-λογιστική πολιτική αποσβέσεων.

4) Αξιολόγηση συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Κύρια σημεία ελέγχου. Πλάνο ελέγχου

- Μελέτη, κατανόηση και □ περιγραφή των διαδικασιών του εσωτερικού ελέγχου, □ περιγραφή του συστήματος.
- Επαλήθευση της πραγματικής □ ύπαρξης του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.
- Προκαταρκτική αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.
- Επαλήθευση της συνεχούς □ εφαρμογής των αξιόπιστων σημείων-δυνατοτήτων.
- Οριστική αξιολόγηση του □ συστήματος εσωτερικού ελέγχου.

5) Προκαταρκτικός έλεγχος πριν τέλος της χρήσης.

6) Τελικός έλεγχος αφού έχουν γίνει οι εγγραφές κλεισίματος από το λογιστήριο.

7) Έλεγχος οπιγενών γεγονότων-έγιναν μετά το τέλος της χρήσης και

επηρεάζουν τα οικονομικά μεγέθη της προηγούμενης χρήσης π.χ. πτώχευση σημαντικού πελάτη.

8) Έκφραση γνώμης επί οικονομικών καταστάσεων. Φθάνοντας στην τελευταία φάση του ελέγχου, ο ελεγκτής εκφράζει μια οριστική άποψη για την κανονικότητα και ειλικρίνεια των οικονομικών καταστάσεων.

9) Πόρισμα-έκθεση ελέγχου. Κοινοποίησή του στην επιχείρηση. Ο ορκωτός ελεγκτής τεκμηριώνει τις παρατηρήσεις και το πόρισμά του με τα φύλλα εργασίας τα οποία είναι υποχρεωμένος να διαφυλάξει για μια 5ετία από την ημερομηνία έκδοσης του πιστοποιητικού ελέγχου. Η γνώμη του ορκωτού ελεγκτή που διενέργησε τον έλεγχο διατυπώνεται στο πιστοποιητικό ή έκθεση ελέγχου που ο ίδιος συντάσσει και είναι υποχρεωμένος να το υποβάλλει στην Γενική Συνέλευση των μετόχων η οποία του ανέθεσε τον έλεγχο. Από την έκθεση του αυτή, πρέπει να προκύπτει με σαφήνεια ότι απεικονίζουν οι οικονομικές καταστάσεις.

2.7 Ευθύνη Ορκωτού Ελεγκτή (αστική, ποινική και πειθαρχική-πειθαρχικό συμβούλιο)

Οι ήδη εμφανείς εξελίξεις στους χώρους όπου διαμορφώνεται και ολοκληρώνεται η διαδικασία λήψεως χρηματοοικονομικών αποφάσεων θα αυξήσουν από τη μια μεριά την ευθύνη αυτών που συμμετέχουν στη διαδικασία αυτή ως παραγωγοί οικονομικών πληροφοριών και από την άλλη την αντίληψη του κοινού για την ευθύνη αυτή. Συνεπώς και την επιδίωξη αποζημίωσης για τυχόν απώλειες που θα συνδέονται με την πλημμελή εξάντληση αυτής της ευθύνης εκ μέρους των φορέων της.

Από την ίδια αντίληψη της πιθανότητας να αυξηθούν οι περιπτώσεις αντιδικίας αλλά και ο αριθμός και η ιδιότητα των εμπλεκόμενων μερών κινείται και ο νέος νόμος περί ορκωτών ελεγκτών που προβλέπει την ασφάλιση των ορκωτών ελεγκτών έναντι απαιτήσεων αποζημίωσης που θα προκύψουν από σκόπιμη ενέργεια ή παράλειψη του ορκωτού κατά τον έλεγχο και την έκδοση του πιστοποιητικού ελέγχου, εφόσον αυτή οφείλεται σε δόλο ή βαριά αμέλεια. Στο ίδιο άρθρο καθορίζονται και τα ελάχιστα ποσά αποζημίωσης που θα καλύπτει η ασφάλιση, αλλά θα πρέπει να αναπροσαρμόζονται κατά καιρούς. Για το λόγο αυτό συνιστάται η διατήρηση ικανής και κατάλληλης δικηγορικής υποστήριξης πέραν από την ασφάλιση.

Η γενική αστική ευθύνη των ορκωτών ελεγκτών μπορεί να προσδιοριστεί στην υποχρέωση που έχει ο κάθε επαγγελματίας να επιδεικνύει την απαραίτητη προσοχή και επιμέλεια που αναμένεται από αυτόν ως συγκεκριμένο επαγγελματία που τούτος παρουσιάζεται κατά την άσκηση του επαγγέλματός του και την προσφορά των υπηρεσιών του προς το κοινό.

Στην περίπτωση του ορκωτού ελεγκτή-λογιστή, τούτος παρουσιάζεται ως ο ειδικός που έχει την δυνατότητα να διαπιστώσει κατά πόσον οι ελεγχόμενες χρηματοοικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν ακριβοδίκαια την οικονομική θέση και τα αποτελέσματα χρήσεως της ελεγχόμενης μονάδας. Επειδή όμως κανένας άνθρωπος δεν μπορεί να είναι βέβαιος ότι θα μπορέσει ή δεν θα μπορέσει να φέρει σε πέρας ένα αναλαμβανόμενο έργο επιτυχώς και χωρίς λάθη ή κάποιες παραλείψεις, δεν είναι πρακτικά σωστό να τον καθιστά κανείς υπεύθυνο για το αλάθητο αλλά για αμέλεια, ασυνέπεια και απάτη προς κάθε έχοντα άμεσο ή έμμεσο συμφέρον στα πλαίσια του έργου του ορκωτού ελεγκτή. Η αστική ευθύνη ισχύει και για την διοίκηση της

ελεγχόμενης μονάδας.

Η ευθύνη διαφαίνεται και στο νέο νόμο στη φράση του άρθρου 19, Ν.Δ. 226/92, « Ο ορκωτός ελεγκτής ευθύνεται για κάθε ζημία εκ θετικής ενέργειας ή παραλείψεως κατά τον έλεγχο και την έκδοση του πιστοποιητικού ελέγχου εφόσον αυτή οφείλεται σε δόλο ή βαριά αμέλεια », από τη διατύπωση της οποίας διαφαίνονται και οι διάφορες πιθανές αιτίες οι οποίες είναι δυνατόν να προκαλέσουν ή να εγείρουν την δικαστική δίωξη και επίρριψη ευθύνης για αποζημίωση στον εμπλεκόμενο ορκωτό ελεγκτή.

Σύμφωνα με τους βασικότερους νόμους μιας κοινωνίας περί εκτέλεσης συμβολαίων, ο ορκωτός ελεγκτής που αναλαμβάνει τον έλεγχο μιας επιχείρησης, επωμίζεται την συμβατική υποχρέωση προς τον πελάτη/επιχείρηση, καθώς και την αντίστοιχη ευθύνη, να εκτελέσει το συμφωνηθέν συμβόλαιο κατά τρόπο που αρμόζει στην επαγγελματική του ιδιότητα.

Ένας ορκωτός ελεγκτής-λογιστής είναι δυνατόν να θεωρηθεί υπεύθυνος έναντι των πελατών του για οποιοδήποτε από τα παρακάτω:

1. Απάτη. Ο ορκωτός ελεγκτής ο οποίος, εν γνώσει του και με πρόθεση, δεν αποκάλυψε απάτη η οποία διαπιστώθηκε κατά τον έλεγχο ή συνέργησε σε κάποια πράξη σκόπιμης απάτης εις βάρος του πελάτη του, μπορεί να κατηγορηθεί για απάτη. Ένας ορκωτός ελεγκτής μπορεί, επίσης να κατηγορηθεί για απάτη ακόμα και όταν κάνει λάθος από άγνοια, εάν ψευδώς παρουσιάστηκε ότι κατέχει την επαγγελματική ιδιότητα του ορκωτού ελεγκτή και τις απαιτούμενες γι' αυτήν γνώσεις και εξειδίκευση.

2. Αμέλεια. Κατά την διεξαγωγή του ελέγχου, ο ορκωτός ελεγκτής θα

πρέπει να επιδείξει την επιμέλεια και προσοχή που αναμένεται από ένα μέσο επαγγελματία ορκωτό ελεγκτή. Διαφορετικά, αυτός μπορεί να κατηγορηθεί για αμέλεια ή αδιαφορία. Στην περίπτωση αυτή δεν είναι απαραίτητη η γνώση ή η συνεργασία σε απάτη ή λάθος, αλλά αρκεί η αδιαφορία ή η αμέλεια εκ μέρους του ελεγκτή.

Στις περιπτώσεις απάτης και αμέλειας ο πελάτης θα πρέπει για να απαιτήσει αποζημίωση να αποδείξει ότι στηρίχθηκε στον έλεγχο του συγκεκριμένου ορκωτού ελεγκτή για να κάνει ή να μην κάνει κάποια συγκεκριμένη ενέργεια ή ότι η ζημία προκλήθηκε από την αδυναμία του ορκωτού να ανακαλύψει την απάτη ή το λάθος.

3. Αθέτηση συμφωνίας. Μια επιχείρηση-πελάτης μπορεί να διεκδικήσει αποζημίωση για αθέτηση συμφωνίας εκ μέρους του ορκωτού ελεγκτή, αν αυτός εξετέλεσε πλημμελώς τον έλεγχο και αυτό είχε ως συνέπεια την πρόκληση ζημίας στην ελεγχόμενη επιχείρηση ή ακόμα και τη μικρότερη από την αναμενόμενη ωφέλεια. Πλημμελή εκτέλεση ελέγχου έχουμε, για παράδειγμα, όταν ο ορκωτός ελεγκτής περιορίζει την έκταση του ελέγχου σε μικρότερη από έναν κανονικό έλεγχο, σύμφωνα με τα γενικώς παραδεκτά ελεγκτικά πρότυπα. Στην περίπτωση που ο περιορισμός επιτρέπεται από την συμφωνία, αλλά παρ' όλα αυτά μπορεί να γίνει αιτία ζημιών σε κάποιους, ο ορκωτός ελεγκτής θα πρέπει να αναφέρει στο πιστοποιητικό του την έκταση και τους περιορισμούς του ελέγχου που διενήργησε.

4. Εχεμύθεια. Αν και η περίπτωση πρόκλησης ζημίας από την εκούσια ή ακούσια διαρροή σε τρίτους πληροφοριών, καλύπτεται γενικά στο άρθρο 19 του Ν.Δ.226/1992 για την εχεμύθεια, την οποία πρέπει να διατηρεί ο ελεγκτής σχετικά με κρίσιμες πληροφορίες του πελάτη του, γίνεται σαφής μνεία αυτής και στο άρθρο 63γ του Ν.2190, όπου

αναφέρεται ότι «τιμωρείται δια φυλακίσεως μέχρι τριών μηνών πας ελεγκτής ανώνυμων εταιρειών, ο οποίος δεν ήθελε να τηρήσει απόλυτη εχεμύθεια σχετικά με αυτά που παρατήρησε στην λειτουργία της εταιρείας». Εννοείται ότι στην υποχρέωση εχεμύθειας υπάγονται και άλλα εκείνα τα στοιχεία που δεν επιβάλλεται εκ του νόμου να δημοσιεύονται κατά οποιαδήποτε μορφής δημοσίευσης, σε εφημερίδες, χρηματιστήριο, νομαρχία, εφορία κ.τ.λ.

Για την άσκηση του πειθαρχικού ελέγχου στα μέλη του Σ.Ο.Ε.Λ. συγκροτείται τριμελές πειθαρχικό συμβούλιο. Αποτελείται από τον πρόεδρο του που είναι εν ενεργεία ή πρώην δικαστικός λειτουργός, από ένα μέλος του εποπτικού συμβουλίου και από έναν Ορκωτό Ελεγκτή Λογιστή, εκλεγόμενο από την Γενική Συνέλευση του σώματος.

2.8 Είδη γνώμης Ορκωτών Ελεγκτών

Φθάνοντας στην τελευταία φάση του ελέγχου, ο ορκωτός ελεγκτής συντάσσει την έκθεση ελέγχου στην οποία εκφράζει μια οριστική άποψη για την κανονικότητα και ειλικρίνεια των οικονομικών καταστάσεων. Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τέσσερις τύπους γνώμης:

- Μια πρώτη μορφή έκφρασης είναι η χωρίς επιφύλαξη πιστοποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Στην γνώμη αυτή καταλήγει, όταν κατά την διάρκεια των εργασιών του ελέγχου δεν συνάντησε ανωμαλίες, εμπόδια, παραλείψεις, ασάφεια που θα μπορούσαν να έχουν αξιοσημείωτα αποτελέσματα πάνω

στους λογαριασμούς. Οι ελεγκτές μπορούν να προσθέσουν στην γνώμη-έκθεση τους μια παράγραφο όπου να παρουσιάζεται κάποιο μεταγενέστερο γεγονός, χωρίς απαραίτητα η γνώμη τους να είναι ανεπιφύλακτη και ως προς αυτό.

- Οι ελεγκτές έχουν υποχρέωση, όταν οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης είναι αντικανονικές και δεν παρουσιάζουν την πραγματική κατάσταση, καθώς και όταν δεν μπορούν να εκφράσουν επιφύλαξη γνώμης, να αντιδράσουν με γνώμη αντίθετη. Είναι σπάνιο φαινόμενο η ύπαρξη αντίθετης γνώμης από την στιγμή που οι επιχειρήσεις ακολουθούν τις υποδείξεις των λογιστών για σωστή παρουσίαση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.
- Μια συνηθέστερη μορφή γνώμης είναι η πιστοποίηση με επιφυλάξεις των οικονομικών καταστάσεων. Οι επιφυλάξεις αυτές έχουν την έννοια ότι η παρουσίαση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων δεν συμφωνεί με τις γενικά αποδεκτές αρχές ή υπάρχουν αδυναμίες και ασάφειες στην αποκάλυψη σημαντικών στοιχείων και πληροφοριών. Μερικές φορές η επιφυλακτική γνώμη είναι διατυπωμένη με τόσο προσεκτικό τρόπο ώστε μοιάζει λιγότερο με γνώμη επιφύλαξης και περισσότερο με ανεπιφύλακτη γνώμη κάτι που δείχνει φόβο ελεύθερης και ανεξάρτητης γνώμης και καλό είναι να αποφεύγεται.

Αποφασιστικός παράγοντας για την εκδήλωση επιφυλακτικής γνώμης είναι η διατύπωση της σημαντικότητας του σφάλματος που παρατηρείται και αυτό είναι καθαρά προϊόν της επαγγελματικής κρίσης των ελεγκτών. Πάντα πρέπει να γίνεται αναφορά στον λόγο έκφρασης επιφυλακτικής γνώμης, με κατάλληλες φράσεις επιφύλαξης και αποδεικτικά στοιχεία

διαφώτισης.

- Η άρνηση πιστοποίησης των οικονομικών καταστάσεων, είναι μια άλλη μορφή έκφρασης γνώμης, που δύσκολα συναντάται. Υπάρχει δε όταν κατά την διάρκεια του ελέγχου συναντήθηκαν σοβαρές ανωμαλίες, όσον αφορά το ύψος τους και τη φύση τους ή ακόμα και την συχνότητά τους. Το γεγονός αυτό δίνει το δικαίωμα στον ελεγκτή να πιστεύει ότι η διεύθυνση της επιχείρησης παρουσιάζει στην Γενική Συνέλευση λογαριασμούς που δεν είναι ειλικρινείς και κανονικοί. Η ίδια γνώμη θα εκφραστεί και στην περίπτωση που ο ελεγκτής δεν μπόρεσε να κάνει κανονικά τον έλεγχό του γιατί η επιχείρηση δεν τον διευκόλυνε. Σε κάθε περίπτωση ο ελεγκτής θα πρέπει να μπορεί να αιτιολογήσει την άρνησή του.

Μετά από την διαμόρφωση της γνώμης του, ο ελεγκτής, συντάσσει την έκθεσή του, την οποία υποβάλλει στην Τακτική Γενική Συνέλευση. Από την έκθεσή του αυτή πρέπει να προκύπτει με σαφήνεια ότι οι οικονομικές καταστάσεις απεικονίζουν την πραγματική οικονομική κατάσταση της επιχείρησης κατά την ημερομηνία λήξης της ελεγχόμενης χρήσης. □Ειδικότερα η έκθεση πρέπει να αναφέρει:

□α) Αν του δόθηκαν όλες οι πληροφορίες που είχε ανάγκη.

□β) Αν έλαβε γνώση των λογαριασμών υποκαταστημάτων αν υπάρχουν.

γ) Αν προκειμένου περί βιομηχανικής επιχείρησης, τηρείται κανονικά ο λογαριασμός κόστους παραγωγής.

δ) Αν επήλθε τροποποίηση στις μεθόδους απογραφής σε σχέση με την

προηγούμενη χρήση.

2.9 Ελεγκτικός κίνδυνος

Κατά τον σχεδιασμό ελέγχου θα πρέπει να εκτιμηθεί ο ενδεχόμενος κίνδυνος εμφάνισης λανθασμένων στοιχείων στις οικονομικές καταστάσεις που μπορεί να αδυνατούν να εντοπίσουν οι ελεγκτικές διαδικασίες που ακολουθήθηκαν. Οι κίνδυνοι αυτοί ομαδοποιούνται σε τρεις κατηγορίες:

α) **Inherent Risk.** Ο κίνδυνος αυτός προέρχεται από το ενδεχόμενο λανθασμένης παραδοχής λόγω απουσίας συστήματος εσωτερικού ελέγχου. □

β) **Control Risk.** Αφορά την αποτελεσματικότητα σχεδιασμού και λειτουργίας των διαδικασιών εσωτερικού ελέγχου.

γ) **Detection Risk.** Αφορά την αποτελεσματικότητα των ελεγκτικών διαδικασιών που εφαρμόστηκαν, την αξιοπιστία των στοιχείων που ελήφθησαν υπόψη, το δείγμα που εξετάστηκε και τη λεπτομέρεια στα διαθέσιμα στοιχεία.

Ο ελεγκτικός κίνδυνος μπορεί να οφείλεται σε:

- i) Λανθασμένη επιλογή δείγματος και εκτίμησης των χαρακτηριστικών του.
- ii) Λανθασμένη επιλογή ελεγκτικού προσωπικού για το συγκεκριμένο ελεγκτικό □ έργο.
- iii) Αμέλεια ή απροσεξία του ελεγκτή.
- iv) Υπερβολικό φόρτο εργασίας του ελεγκτή και του ελεγχόμενου.
- v) Λανθασμένη εκτίμηση του χρόνου που απαιτείται για το σχεδιασμό, την εκτέλεση και την ολοκλήρωση του ελέγχου.

Έτσι ο ελεγκτικός χρόνος δεν επαρκεί για την ολοκλήρωση του ελεγκτικού έργου με αποτέλεσμα τη μείωση ελεγκτικών διαδικασιών ή την ελλιπή εφαρμογή τους.

vi) Παρερμηνεία των ελεγκτικών οδηγιών που δόθηκαν από τον υπεύθυνο του ελεγκτικού έργου.

2.10 Προληπτικά μέτρα Ορκωτών Ελεγκτών για επιμερισμό ευθύνης

A. Επιστολή ανάληψης ελέγχου. Σε μια επιστολή ανάληψης αναφέρονται:

- Οι βασικοί όροι κάτω από τους οποίους προσλαμβάνεται ένας ορκωτός ελεγκτής και περιγράφεται η φύση του ελέγχου που θα πρέπει να διενεργηθεί.
- Το γεγονός ότι οι λογιστικές καταστάσεις θα κριθούν με βάση τις γενικώς παραδεκτές λογιστικές αρχές.
- Ο σκοπός του ελέγχου, δηλαδή η διαπίστωση της ακριβοδίκαιης εικόνας της επιχείρησης και όχι η ακρίβεια των οικονομικών καταστάσεων.
- Η ευθύνη της επιχείρησης να ετοιμάσει σωστά τις οικονομικές καταστάσεις και να παρέχει κάθε πληροφόρηση στο έργο του ελέγχου.

B. Φύλλα εργασίας. Είναι ολόκληρος ο φάκελος ο οποίος δημιουργείται κατά την διεξαγωγή του ελέγχου και αποτυπώνονται με σαφήνεια οι ελεγκτικές διαδικασίες και ενέργειες που έγιναν για να ολοκληρωθεί επιτυχώς το ελεγκτικό έργο. Αποτελούν τη βάση για τη διαμόρφωση και έκφραση της γνώμης του ελεγκτή επί των ελεγχόμενων λογιστικών καταστάσεων. Συνήθως είναι γραπτά κείμενα και αναλύσεις, υπολογισμοί και σχεδιαγράμματα, αλλά μπορούν και

να περιλαμβάνουν έγγραφα και τεκμήρια στην φυσική τους μορφή όπως αντίγραφα παραστατικών (π.χ. τραπεζικών λογαριασμών).

□Γ. Έκθεση ελέγχου. Επειδή η έκθεση του ορκωτού ελεγκτή αποτελεί το τελικό προϊόν του ελέγχου του, επιβάλλεται αυτή να είναι σαφής και κατανοητή. Διατυπώνονται τα ευρήματα που προέκυψαν από την ελεγκτική διαδικασία. □

Δ. Επιμερισμός ευθύνης σε τρίτους. Συμβαίνει κατά τον έλεγχο να ζητείται η γνώμη τρίτων, πιο ειδικών, σε κάποιο συγκεκριμένο θέμα που καλύπτεται από τη γενικότερη ελεγκτική διαδικασία του ορκωτού όπως είναι των νομικών συμβούλων της ελεγχόμενης επιχείρησης ή η γνώμη ειδικών εμπειρογνομώνων. Στις περιπτώσεις αυτές θα πρέπει ο ορκωτός να αποκτήσει υπογεγραμμένες καταθέσεις και γνωματεύσεις που να καλύπτουν πλήρως τα αντικείμενα εκείνα τα οποία ο ίδιος θα καλύψει με την έκθεσή του, φροντίζοντας ταυτόχρονα να εξετάσει και την νομιμότητα και εγκυρότητα των προσόντων των τρίτων αυτών ειδικών. Επίσης είναι δυνατόν ο ορκωτός ελεγκτής να χρειαστεί να βασιστεί στον έλεγχο άλλου συναδέλφου του για μεγέθη που θα συμπεριληφθούν στις λογιστικές καταστάσεις που τελικά θα υπογράψει, όπως π.χ. θυγατρικές μονάδες και υποκαταστήματα.

□Ε. Ανάκληση ή τροποποίηση έκθεσης. Έχει συμβεί πολλές φορές να διαπιστωθεί εκ των υστέρων, και αφού έχει χορηγηθεί το πιστοποιητικό, ότι η οικονομική κατάσταση μιας ελεγχθείσας επιχείρησης διαφέρει σημαντικά από αυτήν που πιστοποιείται στο ήδη χορηγηθέν προς αυτήν πιστοποιητικό. Στην περίπτωση αυτή, και προς αποφυγήν περισσότερης ζημιάς, ο εμπλεκόμενος ελεγκτής θα πρέπει να δημοσιεύσει αμέσως στον τύπο και προς κάθε γνωστό ενδιαφερόμενο ιδιαίτερος, τροποποίηση του χορηγηθέντος

πιστοποιητικού ή ανάκληση πλήρη της υπογραφής του.

Κεφάλαιο 3

Εσωτερικός έλεγχος

3.1 Ορισμός εσωτερικού ελέγχου

Εσωτερικός έλεγχος είναι ο έλεγχος που έχει οργανωθεί μέσα στην επιχείρηση και ασκείται από υπαλλήλους της.

Τονίζεται όμως ιδιαίτερα ότι, με τον όρο «εσωτερικός έλεγχος» δεν εννοούμε μόνο την ιδιαίτερη υπηρεσία ελέγχου που υπάρχει στην επιχείρηση, αλλά εννοούμε το **όλο σύστημα οργάνωσης των διαδικασιών εκτέλεσης των διαχειριστικών πράξεων και της λογιστικής απεικόνισης**. Ο ορθός όρος του συστήματος αυτού είναι «**σύστημα εσωτερικού ελέγχου**». Με τον όρο αυτό εννοούμε την κατάλληλη οργάνωση των οικονομικών, λογιστικών και λοιπών υπηρεσιών της εταιρείας, την κατάλληλη κατανομή αρμοδιοτήτων και ευθυνών του προσωπικού και την εφαρμογή κανόνων και διαδικασιών, μέτρων και ελέγχων ώστε:

- Να περιορίζονται οι κίνδυνοι λαθών και άλλων ανωμαλιών κατά την εκτέλεση των συναλλαγών.
- Να αποκτούν μεγαλύτερη ακρίβεια και αξιοπιστία τα περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης.
- Να φυλάσσονται αποτελεσματικά τα περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης (π.χ. αποθέματα, χρεόγραφα).□

Βασικά χαρακτηριστικά του εσωτερικού ελέγχου είναι η ύπαρξη ενός συστηματικού σχεδίου οργάνωσης, η ύπαρξη κατάλληλου προσωπικού

και η ύπαρξη ικανοποιητικού αριθμού γραπτών οδηγιών.

3.2. Διακρίσεις εσωτερικού ελέγχου

Υπάρχουν δύο γενικές κατηγορίες εσωτερικού ελέγχου: □ Από άποψη διοικητική, ο εσωτερικός έλεγχος περιλαμβάνει το σχέδιο οργάνωσης, τις μεθόδους και τις διαδικασίες που έχει θεσπίσει η επιχείρηση και υπόσχονται την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας της, τη συμμόρφωσή της με το management, και την εφαρμογή της πολιτικής της διεύθυνσης (πρόκειται π.χ. για ελέγχους ποιότητας της πολιτικής αγορών, παραγωγής, πώλησης, επιλογής προσωπικού). Ένας έλεγχος π.χ. μπορεί να είναι η υποχρεωτική έγκριση από τον οικονομικό διευθυντή κάθε επένδυσης μεγαλύτερης των 1.000000 €. Ένας άλλος τυπικός διοικητικός έλεγχος μπορεί να είναι η υποχρέωση του να περνούν από ιατρική εξέταση όλοι οι νεοπροσλαμβανόμενοι υπάλληλοι μιας επιχείρησης.

Σε αντίθεση με τους διοικητικούς ελέγχους, οι λογιστικοί έλεγχοι αποβλέπουν στην προστασία των περιουσιακών στοιχείων, στην αξιοπιστία των λογιστικών καταχωρήσεων και στην πραγματική παρουσίαση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, του ισολογισμού, των αποτελεσμάτων χρήσης και της μεταβολής της περιουσιακής θέσης.

Οι λογιστικοί έλεγχοι αποβλέπουν στην εξασφάλιση των παρακάτω συνθηκών στην επιχείρηση:

α. Οι συναλλαγές εκτελούνται σύμφωνα με τη γενική ή αποκλειστική εξουσιοδότηση του Management.

β. Οι συναλλαγές καταχωρούνται στα βιβλία ώστε να προετοιμάζονται σωστά οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις και να εξασφαλίζεται η

προστασία των περιουσιακών στοιχείων.

γ. Η χρησιμοποίηση των περιουσιακών στοιχείων επιτρέπεται μόνο μετά από εξουσιοδότηση του Management της επιχείρησης.

δ. Τα περιουσιακά στοιχεία που εμφανίζονται στις οικονομικές καταστάσεις, συγκρίνονται με τα πραγματικά μέσω του λογιστικού εσωτερικού ελέγχου και σε περίπτωση απόκλισης γίνονται οι απαραίτητες διορθώσεις.

Ο ελεγκτής αξιολογώντας τον εσωτερικό έλεγχο, αγγίζει εκτός από τα λογιστικά και λειτουργικά γεγονότα της επιχείρησης, την οργάνωση και τις μεθόδους που έχει θεσπίσει η επιχείρηση για τη διαχείρισή της.

Χρησιμότητα Εσωτερικού Ελέγχου

Κάθε μεγάλη επιχείρηση αποτελείται από πολλές διευθύνσεις και τμήματα, ώστε η επίβλεψη χιλιάδων εργαζομένων στους διάφορους τομείς να μην είναι εύκολη αν δεν έχουν επινοηθεί και εφαρμοστεί σύγχρονες μέθοδοι διοίκησης. Έτσι καθίσταται δυνατή η συγκέντρωση των διαφόρων πληροφοριών οικονομικών, τεχνικών και άλλων σε αξίες και ποσότητες ώστε οι διευθυντές, επειδή δεν έχουν την δυνατότητα να βασιστούν στην προσωπική τους επίβλεψη και παρατήρηση για την αξιολόγηση, χρησιμοποιούν τις πληροφορίες αυτές για την λήψη ορθολογικών αποφάσεων. Η αξιοπιστία όμως των τεχνικών και οικονομικών πληροφοριών εξαρτάται από τις ακολουθούμενες διαδικασίες και τον συνεχή έλεγχο. Έτσι απαιτείται συνεχής εσωτερικός έλεγχος για να διαπιστωθεί αν οι στόχοι και οι στρατηγικές της επιχείρησης ακολουθούνται σωστά από τα διάφορα επίπεδα του management και των εργαζομένων, αν επιτυγχάνονται οι

αναμενόμενες αποδόσεις, αν υπολογίζονται σωστά οι αποκλίσεις και αν αυτές ανακοινώνονται στους αρμόδιους υπεύθυνους και αν τελικά λαμβάνονται διορθωτικές ενέργειες.

Το management της επιχείρησης έχει την ευθύνη για την τήρηση των λογιστικών βιβλίων και την κατάρτιση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, που πρέπει να παρουσιάζουν την αληθινή εικόνα της επιχείρησης, με το να είναι ακριβής, επαρκής και αξιόπιστη. Ο εσωτερικός έλεγχος παρέχει την βεβαιότητα και η ευθύνη αυτή συμπληρώνεται. Ο εσωτερικός έλεγχος έχει ακόμα σημαντική σπουδαιότητα και έχει εξελιχθεί σε μια τεχνική μεγάλης σημασίας που επιτρέπει στην διοίκηση των πολυσύνθετων οργανισμών να λειτουργούν αποδοτικά επιτυγχάνοντας υψηλή παραγωγικότητα.

3.3 Σκοπός εσωτερικού ελέγχου

Αντικειμενικός σκοπός του εσωτερικού ελέγχου (Internal Audit) είναι η παροχή υψηλού επιπέδου υπηρεσιών προς τη διοίκηση, μέσω επιστημονικών προσεγγίσεων και αναλύσεων, προκειμένου η διοίκηση να διαχειριστεί τους επιχειρηματικούς κινδύνους κατά άριστο τρόπο, που είναι το κύριο μέλημα της. Ο εσωτερικός έλεγχος αποσκοπεί στην εφαρμογή των αρχών της εταιρικής διακυβέρνησης για τη θωράκιση των συμφερόντων της επιχείρησης, των μετόχων και τη διαφύλαξη των εργαζομένων.

Στα πλαίσια του σκοπού αυτού ο εσωτερικός έλεγχος, εξετάζει και αξιολογεί:

□α. Το σύστημα του εσωτερικού ελέγχου, καθ'αυτού ως σύστημα και τα επιμέρους υποσυστήματα του. □

β. Την κάθε μορφή επιχειρηματικού κινδύνου και την αποτελεσματική

διαχείρισή του.

γ. Την μέτρηση απόδοσης του management σε όλα τα επίπεδα, εκτός της διοίκησης, που αποβλέπει στη σωστή διαχείριση των παραγωγικών μέσων και πόρων. □

δ. Την τήρηση πολιτικής προσωπικού και εκπαίδευσής του.

□ε. Το βαθμό συμμόρφωσης των εργαζομένων με τις αποφάσεις της διοίκησης και τους κανόνες λειτουργίας.

στ. Τη σύγκριση του κόστους λειτουργίας των επί μέρους τμημάτων σε σχέση με το όφελος τους.

3.4 Είδη εσωτερικού ελέγχου

Ο εσωτερικός έλεγχος, στην προσπάθειά του να καλύψει ελεγκτικά όλους τους χώρους, συναντάει μια σειρά δυσκολιών, όπως έλλειψη ανάλογης υποστήριξης από τους διοικούντες, αδυναμία των ιδίων των ελεγκτών να υποστηρίξουν το έργο τους, καθώς και τη μη αποδοχή του από τους ελεγχόμενους, ειδικά σε θέματα τεχνικά και παραγωγικής διαδικασίας, ότι δεν είναι αντικείμενα του εσωτερικού ελέγχου, έχοντας κατά νου τον παραδοσιακό οικονομικό έλεγχο.

Παρά τις δυσκολίες αυτές οι τελευταίες ανακατατάξεις, γενικότερα στην αγορά, έδωσαν τη δυνατότητα στον εσωτερικό έλεγχο να επανακτήσει το χαμένο έδαφος που έχει παραχωρήσει, να δώσει δυναμική παρουσία και να γίνεται όλο και περισσότερο αποδεκτός, αναγκαίος ακόμη και στους ίδιους τους ελεγχόμενους.

Επίσης, πρέπει να επισημανθεί ότι στην πράξη σε κάθε αντικείμενο ελέγχου υπεισέρχονται ταυτόχρονα και άλλα είδη ελέγχου, συμπληρώνοντας τον έλεγχο. Αυτό σημαίνει ότι όσο και να θέλουμε

να κινηθούμε αυστηρά σε ένα αντικείμενο ελέγχου, είναι αδύνατο. Λόγου χάρη, αν ελέγχουμε τα αποθέματα πέραν της απογραφής για την συμφωνία αυτών, θα υπεισέλθουμε και σε επίπεδα διαχείρισης αυτών, στο κόστος εκπαίδευσης και τη διοίκηση του προσωπικού. Εδώ θα πρέπει να τονισθεί, σύμφωνα με τα όσο αναφέραμε, ότι ουδέποτε λειτουργίες μπορούν να αποτελέσουν, στη διεύθυνση εσωτερικού ελέγχου, αυτόνομα τμήματα.

Θα μπορούσαμε να δεχθούμε ότι οι εσωτερικοί έλεγχοι διακρίνονται σε οικονομικούς, διοικητικούς και λειτουργικούς, υπό την ευρεία έννοια και με την προϋπόθεση ότι όλες οι λειτουργίες, εντάσσονται ανάλογα, κάτω από την ομπρέλα των τριών αυτών διακρίσεων και καμία δεν μπορεί να αποτελέσει εξαίρεση ελεγκτικής διερεύνησης.

Ως προς τη διάκριση των ελέγχων, για καλύτερη κατανόηση αυτών, πιο κάτω γίνεται μια σύντομη περιγραφή σε τέσσερα είδη:

- Οι **έλεγχοι παραγωγής (Productions Audits)** στοχεύουν στο κατά πόσο τηρούνται οι διαδικασίες σε όλο το εύρος της παραγωγικής διαδικασίας, το κατά πόσο γίνεται σωστή διαχείριση και χρήση του μηχανολογικού εξοπλισμού, αν τα τμήματα είναι σωστά και κατάλληλα στελεχωμένα, αν τα στελέχη είναι εκπαιδευμένα, αν γίνεται σωστά ο εφοδιασμός της παραγωγής από υλικά, καθώς επίσης το κατά πόσο τα προϊόντα είναι σύμφωνα με τις προδιαγραφές του ποιοτικού ελέγχου (I.S.O.).
- Οι **οικονομικοί έλεγχοι (Financial Audits)**, στοχεύουν στην επαλήθευση της ακρίβειας, της ειλικρίνειας και της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων και στοιχείων, στην εξασφάλιση της σωστής απεικόνισης των συναλλαγών, την εξακρίβωση της νομιμότητας, της αποδοτικότητας των οικονομικών πόρων, της

σωστής διαχείρισης αυτών, μέσω διαδικασιών για συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Οι έλεγχοι αυτοί διενεργούνται με κάθε λεπτομέρεια επί των οικονομικών στοιχείων, των επιμέρους δοσοληψιών-συναλλαγών, παρέχοντας τις ανάλογες πληροφορίες στην εκάστοτε διοίκηση για τη λήψη επιχειρηματικών αποφάσεων. Θα πρέπει να τονισθεί ιδιαίτερος πως οι εσωτερικοί ελεγκτές δεν συντάσσουν ισολογισμούς, αντικείμενο που αφορά τον προϊστάμενο του λογιστηρίου.

- **Οι διοικητικοί έλεγχοι (Management Audits)** κινούνται σε ένα ευύτερο πεδίο δράσης, σε αντίθεση από τους οικονομικούς και λειτουργικούς ελέγχους. Έχουν ευρύτερους αντικειμενικούς στόχους, οι οποίοι συνίστανται στο να εξετάζουν και να αξιολογούν, τη συνολική διοικητική αποτελεσματικότητα της επιχείρησης, καθώς και τις επιμέρους διοικητικές λειτουργίες αυτής. Οι διοικητικοί εσωτερικοί έλεγχοι εξετάζουν το βαθμό διοικητικής αποτελεσματικότητας, οργάνωσης, συνεργασίας και επικοινωνίας όλων των διοικητικών ιεραρχικών επιπέδων του οργανισμού, καθώς επίσης τις ιδιαιτερότητες και τις αδυναμίες του τρόπου λειτουργίας. Στοχεύουν στην αξιολόγηση του συστήματος διοικητικού εσωτερικού ελέγχου, στην επισήμανση αδυναμιών και αιτιών που τις προκαλούν, καθώς και στις συνέπειες των αδυναμιών αυτών. Οι διοικητικοί έλεγχοι εξετάζουν το κατά πόσο διαχειρίζονται κατά τον άρτιο τρόπο τα διαθέσιμα μέσα. Εξετάζουν τους λόγους και τα αίτια αποχώρησης του εξειδικευμένου προσωπικού και τις επιπτώσεις των αποχωρήσεων αυτών. Επίσης, εξετάζουν τη συμμόρφωση των εργαζομένων προς τις εξουσιοδοτήσεις, τα σχέδια δράσης τις αποφάσεις της διοίκησης και γενικότερα την πολιτική διοίκησης της εταιρείας.

Αποβλέπουν στη διερεύνηση του κατά πόσο το ανθρώπινο δυναμικό αξιολογείται και αξιοποιείται κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο, αν είναι προσηλωμένο και εγκλιματισμένο στο περιβάλλον που εργάζεται, αν είναι ενήμερο για τους στόχους της επιχείρησης και αν συμμετέχει ενεργά στην υλοποίηση αυτών. Εν κατακλείδι, οι διοικητικοί έλεγχοι καλύπτουν λειτουργίες που αφορούν άμεσα το λειτουργικό, διοικητικό σκέλος όλων των ιεραρχικών επιπέδων δίνοντας δυνατότητα στη διοίκηση να έχει γνώση της γενικότερης διοικητικής λειτουργίας της επιχείρησης.

- Αντικειμενικός σκοπός των **λειτουργικών ελέγχων (Operational Audits)** είναι η διερεύνηση λειτουργίας των διαδικασιών, η αξιολόγηση και εκτίμηση της δομής του υπάρχοντος συστήματος και η πρόταση ανάπτυξης νέων και βελτίωσης υπαρχόντων σε περιοχές που έχουν απαξιωθεί. Εάν λειτουργεί το οργανόγραμμα, εφαρμόζονται οι νόμοι, οι αποφάσεις του διοικητικού συμβουλίου, οι νόμοι της πολιτείας, ελέγχεται εάν οι συναλλαγές γίνονται σύμφωνα με τις θεσπισμένες εξουσιοδοτήσεις.

Οι λειτουργικοί έλεγχοι αποβλέπουν στην προαγωγή και την προώθηση της αποτελεσματικής λειτουργίας της επιχείρησης. Αναφέρονται στις επιμέρους λειτουργίες των διαδικασιών και στον τρόπο λειτουργίας του συστήματος διοίκησης. Οι έλεγχοι αυτοί στοχεύουν να διαπιστώσουν κατά πόσο οι διαδικασίες λειτουργούν αποτελεσματικά κατά την υλοποίηση των αποφάσεων. Τέλος, αποβλέπουν στη διαπίστωση κατά πόσο ένα τμήμα λειτουργεί σωστά με την υπάρχουσα οργανωτική δομή, αν επιτυγχάνονται οι στόχοι, προτείνοντας συγχρόνως διορθωτικές παρεμβάσεις όπου συναντώνται αποκλίσεις.

3.5 Στοιχεία συστήματος εσωτερικού ελέγχου

Τα βασικά στοιχεία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης τα οποία μπορεί να έχουν εφαρμογή και σε κάθε τμήμα της ξεχωριστά είναι τα ακόλουθα:

- i) Το γενικό οργανόγραμμα της επιχείρησης και η τρέχουσα στελέχωσή του.
- ii) Τα εγχειρίδια διαδικασιών που συνδέονται ή επηρεάζουν τη λογιστική λειτουργία.
- iii) Τα μέσα προστασίας και ασφάλειας των περιουσιακών στοιχείων.
- iv) Τα συγγενή συστήματα πληροφόρησης (στατιστικές μελέτες).
- v) Το τμήμα των εξωτερικών ελεγκτών για συνεχή αξιολόγηση της οργανωτικής υποδομής της μονάδας.
- vi) Το ευρύτερο σύστημα πληροφόρησης της διοίκησης.
- vii) Το πλήρες και ενήμερο καταστατικό.

3.6 Πως επηρεάζει η αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου το έργο του εξωτερικού ελεγκτή

Η αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου μιας επιχείρησης από τον ορκωτό ελεγκτή πριν την έναρξη του ελέγχου αναφέρεται στη διεθνή ελεγκτική βιβλιογραφία καθώς και στα ελεγκτικά πρότυπα. Αν και η ευθύνη της εσωτερικής οργάνωσης και του ελέγχου της επιχείρησης είναι ευθύνη της διοίκησης της μονάδας. Η ύπαρξη αλλά και το επίπεδο της αποτελεσματικής λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου ενδιαφέρει σοβαρά τον ορκωτό ελεγκτή.

Η σημασία της ύπαρξης αξιόπιστου συστήματος εσωτερικού ελέγχου από τη σκοπιά του εξωτερικού ελεγκτή είναι να διαβεβαιώσει αυτόν ότι λάθη και ανωμαλίες, είναι δυνατόν να επηρεάσουν την αξιοπιστία του λογιστικού συστήματος και των παραγόμενων από αυτό στοιχείων, μπορούν να ανακαλυφθούν έγκαιρα.

Στην αντίθετη περίπτωση ο εξωτερικός ελεγκτής θα είναι υποχρεωμένος να καταφύγει στην εφαρμογή επιπρόσθετων, ελεγκτικών διαδικασιών για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κακής λειτουργίας ή μη ύπαρξης συστήματος εσωτερικού ελέγχου στην επιτυχή διεξαγωγή του διενεργούμενου ελέγχου. Εκ μέρους του ελεγκτή απαιτείται ικανοποιητική γνώση των χαρακτηριστικών και των διαδικασιών εσωτερικού ελέγχου για την μελέτη και αξιολόγησή του.

Η αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου σα πρωταρχικό σκοπό έχει να διαμορώσει γνώμη ο ορκωτός ελεγκτής για το κατά πόσο αυτός μπορεί να στηριχτεί στην ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου και της οργάνωσης της επιχείρησης για τη διεξαγωγή του ελέγχου. Τα συστήματα τα οποία θα μπορέσει ο ορκωτός ελεγκτής να χρησιμοποιήσει είναι βασικά το λογιστικό σύστημα, συμπεριλαμβανομένου και του μηχανογραφικού, και όπου υπάρχει αυτό των εσωτερικών ελεγκτών.

Ο βαθμός της αξιοπιστίας που μπορεί να έχει για τον ορκωτό ελεγκτή το σύστημα εσωτερικού ελέγχου θα επηρεάσει το εύρος και την τελική μορφή του ελέγχου. Ο ορκωτός ελεγκτής ενδιαφέρεται πρωταρχικά για τον λογιστικό εσωτερικό έλεγχο, ο οποίος επηρεάζει άμεσα τις παραγόμενες από το λογιστικό

σύστημα χρηματοοικονομικές καταστάσεις, αλλά μπορεί να αξιολογήσει και τα άλλα συστήματα οργάνωσης και λειτουργίας της επιχείρησης, τα οποία μπορούν να έχουν έμμεση επίπτωση στην αξιοπιστία του λογιστικού συστήματος.

Αναμένεται επίσης από τον ορκωτό ελεγκτή να εκμεταλλευτεί την μελέτη του εσωτερικού ελέγχου και για την ανακάλυψη ατασθαλιών και απάτης σημαντικού βαθμού.

Όταν λοιπόν υπάρχει ένα λογιστικό σύστημα αποτελεσματικής και αξιόπιστης λειτουργίας, ο ορκωτός ελεγκτής θα επωφεληθεί από την ποιότητα του εσωτερικού λογιστικού ελέγχου και θα διεκπεραιώσει τον εξωτερικό έλεγχο συντομότερα και οικονομικότερα. Αντίθετα, στις περιπτώσεις κακής λειτουργίας των εν λόγω συστημάτων θα χρειαστεί περισσότερος χρόνος και ο ορκωτός ελεγκτής θα συμπεριλάβει στην αμοιβή του το επιπλέον για τον απαιτούμενο έλεγχο κόστος.

Η αντίδραση του ορκωτού ελεγκτή εν όψει μιας κακής λειτουργίας του λογιστικού συστήματος μιας επιχείρησης που καλείται να ελέγξει, μπορεί να φτάσει και στην άρνηση εκτέλεσης του ελέγχου ή στην αδυναμία έκφρασης γνώμης.

3.7 Μέθοδοι μελέτης-αξιολόγησης συστήματος εσωτερικού ελέγχου

α. Ερωτηματολόγιο. □ Το ερωτηματολόγιο (checklist) εσωτερικού ελέγχου συνιστά μια μεθοδική αναφορά μέσω ερωτήσεων σε όλες τις πτυχές του συγκεκριμένου συστήματος εσωτερικής λειτουργίας, με έμφαση σε στοιχεία που αφορούν και μπορούν να αποκαλύψουν την ύπαρξη και αποτελεσματική λειτουργία εσωτερικού ελέγχου ή προβλημάτων. Χρησιμοποιείται ευρέως από

τις μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες διεθνώς, καθόσον αυτό συνιστά πρακτικό τρόπο προσέγγισης της μελέτης του εσωτερικού ελέγχου. Η μορφή του ερωτηματολογίου είναι τέτοια που οι αρνητικές απαντήσεις σε κρίσιμες ερωτήσεις σημαίνουν πρόβλημα εσωτερικού ελέγχου στην ελεγχόμενη διαδικασία και παραπέμπουν στην ανάληψη μέτρων. Εννοείται ότι τα ερωτηματολόγια διαφέρουν ως προς το περιεχόμενό τους ανάλογα με τον κλάδο στον οποίο ανήκει η επιχείρηση.

β. Διάγραμμα ροής. □ Το διάγραμμα ροής (flowchart) μπορεί να απεικονίσει γραφικά τα επιμέρους στάδια και διαδικασίες μιας λειτουργίας της επιχείρησης και μέσα από την παράσταση αυτή, να εντοπιστούν σημεία αδυναμίας στην άσκηση εσωτερικού ελέγχου επί της συγκεκριμένης λειτουργίας. Η χρήση διαγραμμάτων ροής στην μελέτη των υποσυστημάτων του εσωτερικού ελέγχου είναι ευρέως διαδεδομένη γιατί παρέχει το πλεονέκτημα της άμεσης και γρήγορης οπτικής άποψης.

γ. Περιγραφικές εκθέσεις. □ Η μέθοδος αυτή αποτελεί μια γραπτή παρουσίαση των φάσεων μιας λειτουργίας, καθώς και των ανθρώπων που υπεισέρχονται σε κάθε φάση με τα αντίστοιχα καθήκοντά τους.

Οι ελεγκτές με τη χρησιμοποίηση των ερωτηματολογίων, των διαγραμμάτων ροής, των περιγραφικών εκθέσεων και άλλων μεθόδων προβαίνουν στην αξιολόγηση του συστήματος του εσωτερικού ελέγχου. Αφού ο εξωτερικός ελεγκτής τελειώσει την περιγραφή των διαφόρων λειτουργιών και διαδικασιών της μονάδας και μελετήσει με τον τρόπο που λειτουργεί η επιχείρηση (ειδικά σε τομείς και υποσυστήματα που αφορούν άμεσα στην

παραγωγή των λογιστικών πληροφοριών) θα πρέπει να αξιολογήσει την ύπαρξη και τον βαθμό καλής λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου. Τούτο αποτελεί και τη δυσκολότερη φάση της όλης διαδικασίας.

Αρχικά ο ελεγκτής πρέπει να πάρει μία μία τις διαδικασίες που εμφανίζονται στις περιγραφικές εκθέσεις ή στα διαγράμματα ροής και να επαληθεύσει ότι η περιγραφή τους συμφωνεί με την πραγματικότητα. Η επαλήθευση αυτή μπορεί να γίνει με παρατηρήσεις και δειγματοληπτικούς ελέγχους. Έπειτα προχωράει στην προκαταρκτική αξιολόγηση του συστήματος θέλοντας να εξακριβώσει τις δυνατότητες και τις αδυναμίες του συστήματος. Μπορεί να χρησιμοποιήσει δύο τρόπους. Ο πρώτος συνιστάται στο να αναλύσει το σύστημα και να αναζητήσει τα σημεία στα οποία υπάρχουν δυνατότητες αξιοπιστίας και αδυναμιών. Ελλοχεύει όμως ο κίνδυνος να διαφύγουν από τον ελεγκτή κάποια σημεία πολύ σημαντικά. Ο δεύτερος τρόπος είναι πιο γενικός από τον παραπάνω και πραγματοποιείται θέτοντας ο ελεγκτής ερωτήματα προς τον εαυτό του της μορφής: “Υπάρχει περίπτωση κάτι να μην λειτουργήσει σωστά;” και έτσι καταφέρνει να προσδιορίσει τους πιθανούς κινδύνους που προκύπτουν από τις αδυναμίες του συστήματος.

Τα συμπεράσματα αυτά ο ελεγκτής τα απεικονίζει σε έναν πίνακα που δίνει μία συνοπτική εικόνα της προκαταρκτικής αξιολόγησης του εσωτερικού ελέγχου. Για να έχει όμως πιο ξεκάθαρα συμπεράσματα πρέπει να προβεί και σε άλλες επαληθεύσεις οι οποίες καλούνται να έχουν μεγαλύτερη διάρκεια. Αν ο ελεγκτής δυσκολεύεται να προσδιορίσει την έκταση της επαλήθευσης θα χρησιμοποιήσει τις στατιστικές τεχνικές. Κατόπιν συγκεντρώνει

όλα τα στοιχεία που προέκυψαν σε έναν πίνακα γνωστό ως πίνακα συνθέσεως.

Στην περίπτωση κακής λειτουργίας του όλου συστήματος λογιστικού εσωτερικού ελέγχου, οι εναλλακτικές λύσεις που προσφέρονται στον ορκωτό ελεγκτή είναι είτε η επαναδιαπραγμάτευση και αναμόρφωση του ελέγχου, είτε η διακοπή του ελέγχου και η έκφραση αδυναμίας πιστοποίησης ορθής ή μη εμφάνισης των χρηματοοικονομικών μεγεθών στις υπό έλεγχο λογιστικές καταστάσεις. Τα διεθνή ελεγκτικά πρότυπα προβλέπουν και τέτοιου είδους έκθεση.

Κεφάλαιο 4

Απάτη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων

4.1 Εισαγωγή

Η εφαρμογή της δημιουργικής λογιστικής και της διαχείρισης των κερδών έχει αντίκτυπο τόσο στο εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρισης όσο και στο εξωτερικό της. Αναμφισβήτητα, όταν μια εταιρεία καταχράται σε υπερβόλικο βαθμό την λογιστική ευελιξία που της παρέχουν οι κανόνες και τα πρότυπα, «πληγώνει» τη σχέση που έχει αναπτύξει με την επενδυτική κοινότητα αλλά γενικότερα και με το σύνολο της κεφαλαιαγοράς. Για την περαιτέρω μελέτη της παραποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων πρέπει να διευκρινίσουμε ότι κάθε χρηματοοικονομική κατάσταση που περιέχει λάθη ή παραλείψεις κατά τη σύνταξη της και τη διατύπωση της με αποτέλεσμα να διαστρεβλώνεται η πραγματική της εικόνα, μας οδηγεί στο

συμπέρασμα ότι πρόκειται περί παραποίησης ή απάτης (fraud). Κρίνεται σκόπιμο να αναφέρουμε ξανά την διαφορά της λογιστικής απάτης από το λογιστικό σφάλμα. Όπως έχει οριστεί και από τα σχετικά διεθνή λογιστικά πρότυπα (No 47 και No 240) το στοιχείο που διαφοροποιεί τους δύο όρους είναι η πρόθεση.

4.2 Εννοιολογική οριοθέτηση της απάτης

Στους ορισμούς που θα παραθέσουμε παρακάτω σχετικά με την έννοια της παραποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων θα διαπιστώσουμε ότι οι ορισμοί έχουν το ίδιο υπόβαθρο με αυτό της δημιουργικής λογιστικής και της χειραγώγησης των κερδών, γεγονός που αποδεικνύει την άμεση αλληλεξάρτηση αυτών των όρων. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στη λογιστική βιβλιογραφία η απάτη έχει οριστεί ως η εκ προθέσεως δόλια κατάχρηση και παραποίηση των περιουσιακών και οικονομικών στοιχείων μιας επιχείρησης και η παραποίηση των οικονομικών της στοιχείων προς όφελος του διαπράττοντας την απάτη. Από τον ορισμό αυτό προκύπτουν δύο κατηγορίες επιχειρησιακής απάτης. Πρώτον η κατάχρηση, κλοπή ή ιδιοποίηση οικονομικών πόρων της επιχείρησης και δεύτερον η παραπλανητική παρουσίαση των οικονομικών εκθέσεων, καταστάσεων ή αναφορών της.

Ο όρος απάτη σύμφωνα με το διεθνές ελεγκτικό πρότυπο αναφέρεται σε εσκεμμένη πράξη ενός ή περισσότερων ατόμων της διοίκησης, υπαλλήλων ή τρίτων που συνεπάγεται στη παρερμηνεία των οικονομικών καταστάσεων. Η απάτη μπορεί να συνεπάγεται σύμφωνα με το ίδιο ελεγκτικό πρότυπο:

- Λαθροχειρία, νόθευση ή παραποίηση τηρούμενων συναλλαγών από τηρούμενα στοιχεία ή έγγραφα.

- Κατάχρηση περιουσιακών στοιχείων.
- Αποσιώπηση ή παράλειψη αποτελεσμάτων συναλλαγών από τηρούμενα στοιχεία ή έγγραφα.
- Καταγραφή συναλλαγών άνευ ουσιαστικού περιεχομένου.
- Καταχρηστική εφαρμογή λογιστικών αρχών και μεθόδων.

Στο ίδιο ελεγκτικό πρότυπο, ο όρος σφάλμα αναφέρεται σε ακούσια λάθη των οικονομικών καταστάσεων, όπως είναι: μαθηματικά ή γραφειοκρατικά λάθη σε βασικές εγγραφές και λογιστικά στοιχεία, αβλεψίες ή παρερμηνείες γεγονότων και καταχρηστική εφαρμογή λογιστικών αρχών και μεθόδων. Από τα πιο πάνω προκύπτει ότι η βασική ύπαρξη μεταξύ απάτης και σφάλματος είναι η ύπαρξη ή μη πρόθεσης για την ανειλικρινή παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων. Επίσης το διεθνές ελεγκτικό πρότυπο ενώ εννοιολογικά καλύπτει την απάτη μόνο των παραπλανητικών οικονομικών καταστάσεων κάνει και αναφορά στη κατάχρηση περιουσιακών στοιχείων με απατηλές πράξεις ή παραλείψεις που διαπράττονται εις βάρος της επιχείρησης.

4.2.1 Απάτη εις βάρος της επιχείρησης

Ενδεικτικές περιπτώσεις απάτης της κατηγορίας αυτής είναι οι ακόλουθες:

A) Απάτη εις βάρος της επιχείρησης από εσωτερικούς δράστες:

- Κλοπή περιουσιακών στοιχείων, εκτροπή και ιδιοποίηση διαθεσίμων.
- Παραποιήσεις αποθεμάτων, χαρακτηρισμός υγιούς

αποθέματος ως άχρηστου ή ελαττωματικού.

- Παραποιήσεις τιμολογίων προμηθευτών.

Β) Απάτη εις βάρος της επιχείρησης από εξωτερικούς δράστες:

- Απάτη από προμηθευτές και εργολάβους, τιμολόγηση χωρίς παράδοση, διπλή τιμολόγηση.
- Δωροδοκία υπαλλήλων από προμηθευτές.
- Δωροδοκία υπαλλήλων από πελάτες.

4.2.2 Απάτη προς όφελος της επιχείρησης

Στη κατηγορία αυτή η εταιρεία είναι ο οφειλόμενος της δόλιας πράξης. Η ανώτατη διοίκηση με πράξεις της αυξάνει την οικονομική θέση της εταιρίας με ενέργειες που υπερεκτιμούν το αποτέλεσμα εκμετάλλευσης ενός αδίκου ή ανήθικου πλεονεκτήματος που μπορεί να εξαπατάει ένα τρίτο πρόσωπο.

Ενδεικτικά παραδείγματα τέτοιου είδους απάτης είναι:

- Πώληση ή εκχώρηση φανταστικών ή παραπλανητικά απεικονισμένων στοιχείων του ενεργητικού.
- Εκούσια εσφαλμένη παρουσίαση ή αποτίμηση συναλλαγών, στοιχείων του ενεργητικού, του εισοδήματος ή των υποχρεώσεων.
- Φορολογική απάτη.
- Εκούσια αποτυχία να καταγραφούν ή να αποκαλυφθούν σημαντικές πληροφορίες που θα βελτίωναν τη χρηματοοικονομική εικόνα της επιχείρησης στους εκτός της επιχείρησης τρίτους.
- Απαγορευμένες οικονομικές δραστηριότητες, όπως αυτές που παραβιάζουν κυβερνητικά νομοθετήματα, κανόνες,

κανονισμούς ή συμβόλαια.

4.3 Η ευθύνη της διοίκησης και του ελεγκτή στη διαπίστωση απάτης ή λάθους κατά τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων

1) Ευθύνη διοίκησης

Η ευθύνη για την πρόληψη και τον εντοπισμό απάτης ή σφάλματος βαρύνει τη διοίκηση της ελεγχόμενης οικονομικής απάτης, η οποία πρέπει να εφαρμόζει κατάλληλα συστήματα λογιστικής και εσωτερικού ελέγχου. Τα συστήματα αυτά μειώνουν, πλην όμως δεν εξαλείφουν την πιθανότητα απάτης ή σφάλματος. Ο ελεγκτής οφείλει να λάβει γραπτή διαβεβαίωση από τη διοίκηση ότι αναγνωρίζει την ευθύνη αυτή.

2) Ευθύνη ελεγκτή

Σύμφωνα με τις βασικές οδηγίες του προτύπου αυτού, ο ελεγκτής οφείλει:

- Κατά το σχεδιασμό και την εκτέλεση των ελεγκτικών διαδικασιών, να αξιολογεί τον κίνδυνο ύπαρξης ουσιωδών ανακρίβειών επί των οικονομικών καταστάσεων, που οφείλονται σε απάτη ή σφάλμα.
- Να διατηρεί στάση «επαγγελματικού σκεπτικισμού» σε όλη τη διάρκεια του ελέγχου, αναγνωρίζοντας την πιθανότητα ότι θα μπορούσε να υπάρξει ουσιώδης ανακρίβεια, λόγω απάτης ή λάθους, παρά την ενδεχόμενη εμπειρία του.
- Κατά τη διάρκεια της γνώσης της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας και του περιβάλλοντος της, συμπεριλαμβανομένου και του συστήματος εσωτερικού ελέγχου της, να υποβάλλει ερωτήματα προς τη διοίκηση σχετικά με:

- i) Την εκτίμηση της για τον κίνδυνο της ύπαρξης λαθών στις οικονομικές καταστάσεις, ως αποτελέσματα ενεργειών απάτης.
 - ii) Τις ακόλουθούμενες διαδικασίες για τον εντοπισμό των κινδύνων αυτών σε υπόλοιπα λογαριασμών, κατηγορίες συναλλαγών ή σε γνωστοποιήσεις.
 - iii) Την επικοινωνία της με εκείνους που είναι επιφορτισμένοι με την εταιρική διακυβέρνηση της οικονομικής μονάδας, σχετικά τις διαδικασίες εντοπισμού κινδύνων απάτης.
 - iv) Την επικοινωνία με το προσωπικό για τη γνωστοποίηση της πολιτικής της, των επιχειρησιακών πρακτικών και της ηθικής συμπεριφορά τους.
- Να υποβάλλει ερωτήματα προς τη διοίκηση σχετικά με το σύστημα εσωτερικού ελέγχου.
 - Να υποβάλλει ερωτήματα σε εκείνους, που είναι επιφορτισμένοι με την εταιρική διακυβέρνηση της οικονομικής μονάδας, οποιοδήποτε θέμα κρίνει απαραίτητο.
 - Να εξετάσει κατά τη διαδικασία γνώσης της οικονομικής μονάδας:
 - i) Εάν οι πληροφορίες που λαμβάνονται δείχνουν την εμφάνιση ενός ή περισσότερων παραγόντων κινδύνου απάτης.
 - ii) Τυχόν ασυνήθιστες σχέσεις που μπορούν να αποτελέσουν ένδειξη ύπαρξης τέτοιων κινδύνων.
 - Να αξιολογήσει και προσδιορίσει τους κινδύνους παρείσφρησης ουσιωδών ανακρίβειών στις οικονομικές

καταστάσεις, λόγω ενεργειών απάτης.

- Να επιζητήσει την εξασφάλιση γενικής ανταπόκρισης για την αντιμετώπιση των κινδύνων παρείσφρησης ουσιωδών ανακρίβειών στις οικονομικές καταστάσεις, και να σχεδιάσει και να εκτελέσει πρόσθετες ελεγκτικές διαδικασίες.

Μετά την ανωτέρω διαδικασία, να εξετάσει:

- i) Την κατανομή ευθυνών και την επίβλεψη του προσωπικού.
 - ii) Τις λογιστικές αρχές που εφαρμόζονται από την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα
 - iii) Τους προβλέψιμους παράγοντες κατά την επιλογή της φύσης, του χρόνου και της έκτασης των ελεγκτικών διαδικασιών.
- Να εξετάσει, αν οι αναλυτικές διαδικασίες που εκτελούνται στο τέλος του ελέγχου είναι σύμφωνες με την αποκτηθείσα γνώση του για την οικονομική μονάδα.
 - Όταν εντοπίσει ανακρίβεια, να εξετάσει αν είναι ένδειξη απάτης.
 - Όταν διαπιστώσει ότι οι οικονομικές καταστάσεις είναι σημαντικά ανακριβείς λόγω απάτης ή λάθους, να εξετάσει τις επιπτώσεις στον έλεγχο.
 - Εάν εντοπίσει απάτη που έγινε από:
 - i) τη διοίκηση της οικονομικής μονάδας
 - ii) υπαλλήλους που έχουν σημαντικούς ρόλους στον εσωτερικό έλεγχο
 - iii) λοιπούς όπου η απάτη οδηγεί σε μια σημαντική ανακρίβεια στις οικονομικές καταστάσεις

- Να εξετάσει αν υπάρχουν άλλα θέματα που σχετίζονται με ενέργειες απάτης, ώστε να συζητηθούν με τους υπεύθυνους της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας
- Να τεκμηριώσει τις γνωστοποιήσεις, σχετικά με τις ενέργειες απάτης που γίνονται στη διοίκηση, σε εκείνους που έχουν επιφορτιστεί με την εταιρική διακυβέρνηση, στις εποπτεύουσες αρχές και σε άλλους.

Η τεκμηρίωση της γνώσης της οικονομικής μονάδας από τον ελεγκτή καθώς και η αξιολόγηση των κινδύνων περιλαμβάνει αποφάσεις που λήφθηκαν κατά τη διάρκεια των συζητήσεων της ελεγκτικής ομάδας καθώς και τους αξιολογημένους κινδύνους ανακρίβειας, λόγω ενεργειών απάτης σε επίπεδο οικονομικών καταστάσεων και σε επίπεδο ισχυρισμών της διοίκησης.

Η τεκμηρίωση των συμπερασμάτων του ελεγκτή για την αξιολόγηση του κινδύνου στις οικονομικές καταστάσεις περιλαμβάνει το γενικό συμπέρασμα του εκτιμηθέντος κινδύνου στις οικονομικές καταστάσεις, λόγω ενεργειών απάτης και τα αποτελέσματα των ελεγκτικών διαδικασιών, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που σχεδιάστηκαν.

Όταν ο ελεγκτής καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ενδεχομένως να υπάρχει κίνδυνος ουσιωδούς ανακρίβειας, πρέπει να τεκμηριώσει τους λόγους στο οποίο κατέληξε.

Τα βασικότερα γεγονότα που αυξάνουν τον κίνδυνο απάτης ή σφάλματος είναι τα εξής:

- Μη ύπαρξη αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου.

- Απρόθυμη παροχή πληροφοριών ή με καθυστέρηση.
- Η διοίκηση της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας ασκείται από ένα άτομο.
- Συχνές αλλαγές νομικών συμβούλων ή ελεγκτών.
- Πτώση των οικονομικών μεγεθών της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας.
- Πολύπλοκες συναλλαγές και λογιστικοί χειρισμοί.
- Ακαταστασία στο λογιστήριο (π.χ. ασυμφωνία λογαριασμών με τρίτους, διορθώσεις σε βιβλία, μη διάθεση δικαιολογητικών στοιχείων κτλ.)
- Υπερβολικά σπάταλος τρόπος ζωής διευθυντών ή εργαζομένων.

4.4 Το τρίγωνο της απάτης

Η εισαγωγή της έννοιας του τριγώνου της απάτης υιοθετήθηκε από το ελεγκτικό πρότυπο των ΗΠΑ με τρεις συνθήκες διάπραξης της απάτης. Οι τρεις παράγοντες που επηρεάζουν τη διάπραξη της απάτης είναι:

1. Η πίεση που αντιμετωπίζει το άτομο
2. Η ευκαιρία να διαπράξει την απάτη
3. Η εκλογίκευση της

Και οι τρεις συνθήκες είναι απαραίτητες για να διαπραχθεί απάτη. Κάποιες από αυτές τις συνθήκες ενυπάρχουν στο επιχειρηματικό περιβάλλον. Άλλες είναι έμφυτες στα ίδια τα άτομα ή τις προσωπικές τους καταστάσεις. Για κάθε μία από τις συνθήκες αυτές σημειώνονται τα ακόλουθα.

4.4.1 Πίεση

Ερευνητικές εργασίες διαπίστωσαν ότι μεγάλη πλειοψηφία περιπτώσεων απάτης είχαν ως αφετηρία ανάγκες προκαλούμενες από οικονομικές κυρίως δυσκολίες. Στις περισσότερες περιπτώσεις η πίεση οδηγεί τον δράστη στην ανάληψη σημαντικών κινδύνων προκειμένου να αποκτήσει τους επιθυμητούς όρους. Η πίεση μπορεί να μην είναι πραγματική ή ακόμα και ορατή από ένα τρίτο παρατηρητή. Μερικές από τις πιέσεις που ωθούν συχνά τα στελέχη των επιχειρήσεων στην ιδιοποίηση υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων τους είναι: η ψύχωση για επιτυχία, οι υψηλές ιατρικές δαπάνες, η αποτυχία προαγωγής, τα υψηλά προσωπικά χρέη, οι ακριβές συνήθειες, άδικη μεταχείριση, οικογενειακές ή συζυγικές πιέσεις, έλλειψη σεβασμού. Αυτός ο κατάλογος δεν είναι πλήρης, αλλά ενδεικτικός.

4.4.2 Ευκαιρίες

Οι παράγοντες που δημιουργούν ευκαιρίες διάπραξης απάτης είναι:

i) Αναποτελεσματικοί εσωτερικοί έλεγχοι

Η παράλειψη ενεμέρωσης των στελεχών για τους κανόνες επιχειρησιακής ηθικής και η λειτουργία της επιχείρησης υπό συνθήκες κρίσης για μεγάλο χρονικό διάστημα επιτείνουν το πρόβλημα. Ένα παραδειγμα είναι η έλλειψη διαχωρισμού καθηκόντων και εξουσιοδότησης των συναλλαγών.

ii) Αναποτελεσματικό διοικητικό συμβούλιο

Όταν το διοικητικό συμβούλιο μιας επιχείρησης είναι αδύναμο, τότε είναι δυνατόν η ανώτατη διοίκηση να

αισθάνεται ότι δεν υπάρχει αντικειμενικός και ισχυρός ελεγκτικός μηχανισμός παρακολούθησης της συμπεριφοράς της.

iii) Πρακτικές ατιμωρισίας

Οι εργαζόμενοι μπορεί να επιχειρήσουν τη διάπραξη απάτης, όταν αισθάνονται ότι η τιμωρία τους θα είναι ασήμαντη σε περίπτωση αποκάλυψής της. Πόλλες επιχειρήσεις δεν τιμωρούν τους παραβάτες με αυστηρές ποινές αλλά με ποινές προφορικής επίπληξης.

iv) Έλλειψη ηθικής καθοδήγησης και ηγεσίας

Αρκετά στελέχη που διέπραξαν απάτη, είτε δε γνώριζαν ότι αυτό που έκαναν ήταν λάθος είτε πίστευαν λανθασμένα ότι ενεργούσαν προς όφελος της επιχείρησης. Μερικές φορές η ανώτατη διοίκηση, είναι απρόθυμη να παράσχει καθοδήγηση για το πως πρέπει να λαμβάνονται οι δύσκολες αποφάσεις. Αυτή η έλλειψη κατανόησης αποτελεί από μόνη της σημαντικό κίνδυνο, επειδή πολλοί λογιστικοί κανόνες είναι πολύπλοκοι και δεν μπορούν να απλοποιηθούν. Συνεπώς πρέπει τα αρμόδια άτομα να αναλάβουν την ευθύνη της σωστής ενημέρωσης και καθοδήγηση των εμπλεκόμενων στο λογιστικό κύκλωμα. Πέρα από την καθοδήγηση, η ανώτερη διοίκηση πρέπει να ενεργεί και ως πρότυπο ηθικής συμπεριφοράς.

4.4.3 Εκλογίκευση

Για τους περισσότερους υπαλλήλους η προσωπική ακαιρεότητα μπορεί να είναι ο βασικός παράγοντας που τους αποτρέπει από την υπεξαίρεση των περιουσιακών στοιχείων της εταιρίας. Δηλαδή πολλοί υπάλληλοι δε θα διέπρατταν μια απάτη ακόμα κι αν προέκυπτε μια ανάγκη ή μια ευκαιρία. Ερευνητές θεωρούν ότι ένας ισχυρός ηθικός κώδικας επιχειρησιακής πρακτικής μπορεί να αποτρέψει τα άτομα υπό τη χρήση εκλογικεύσεων του να δικαιολογούν την παράνομη συμπεριφορά τους.

4.5 Κίνητρα που απορρέουν από τη λειτουργία της κεφαλαιαγοράς

4.5.1 Η πίεση από τους χρηματοοικονομικούς αναλυτές

Το ισχυρότερο κίνητρο της διοίκησης για να παραποιήσει τα οικονομικά αποτελέσματα της επιχείρησης, είναι η επιθυμία της να πετύχει τις προβλέψεις των χρηματοοικονομικών αναλυτών και τις προσδοκίες συγκεκριμένων ομάδων επενδυτών. Οι αναλυτές βασίζονται περισσότερο στην πληροφόρηση που έχουν οι ίδιοι για την εξεταζόμενη επιχείρηση και στα μοντέλα που δημιουργούν. Πιέζουν τις διοικήσεις των επιχειρήσεων ώστε οι απολογιστικές καταστάσεις της επιχείρησης να προσεγγίζουν τις αντίστοιχες προϋπολογιστικές εκτιμήσεις των ιδίων. Είναι προς το συμφέρον και των δύο να μην υπάρχουν μεγάλες αποκλίσεις. Ως εκ τούτων η διοίκηση μιας επιχείρησης έχει κίνητρο να παραποιήσει τις οικονομικές καταστάσεις, ώστε να φαίνεται ότι επιτυγχάνει τα προβλεπόμενα αποτελέσματα.

Εμπειρικές έρευνες (Skinner και Sloan 2001) έχουν διαπιστώσει χαμηλές αποδόσεις για τις επιχειρήσεις εκείνες που δεν

καταφέρνουν να παρουσιάσουν οικονομικά αποτελέσματα αντίστοιχα των προβλέψεων των αναλυτών. Πόλλες είναι οι περιπτώσεις επιχειρήσεων των οποίων η διοίκηση εφαρμόζει πρακτικές παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων προκειμένου να πετύχει τις προβλέψεις των αναλυτών (Payne και Robb 2000, Burgstahler και Eames 2001).

4.5.2 Η άντληση κεφαλαίων από το χρηματιστήριο αξιών

Μια επιχείρηση για να μπορέσει να αντλήσει κεφάλαια από το χρηματιστήριο, θα πρέπει να παρουσιάζει διαχρονικά κέρδη και μια ανοδική τάση των βασικών οικονομικών της μεγεθών (κερδοφορία, κύκλος εργασιών κ.ά.). Έτσι όταν πρόκειται να εκδοθούν μετοχές και να διατεθούν στο κοινό με δημόσια εγγραφή η διοίκηση της επιχείρησης έχει κίνητρα να επηρεάσει τα οικονομικά αποτελέσματα, προκειμένου να βελτιώσει τους όρους που θα διατεθούν οι μετοχές της. Με αυτό τον τρόπο αποκομίζει οφέλη τόσο για την ίδια τη διοίκηση όσο και για την επιχείρηση.

4.5.3 Ο ανταγωνισμός των οικονομικών μονάδων

Πολλές επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να εμφανιστούν ισχυρές στην αγορά καταφεύγουν στην εφαρμογή πρακτικών παραποίησης. Σκοπό έχουν να παρουσιάσουν όσο το δυνατόν υψηλότερα αποτελέσματα και ισχυρότερη οικονομική θέση. Άλλες επιχειρήσεις επειδή θέλουν να αποθαρρύνουν την προσέλκυση περισσότερων ανταγωνιστών στον ίδιο κλάδο, προσπαθούν με τη βοήθεια των πρακτικών παραποίησης να υποβαθμίσουν την κερδοφορία τους και τις υπάρχουσες προοπτικές ανάπτυξης του συγκεκριμένου κλάδου.

4.5.4 Ο δανεισμός από τράπεζες και άλλα πιστωτικά ιδρύματα

Οι επιχειρήσεις προκειμένου να δανειστούν τα απαιτούμενα κεφάλαια για την ανάπτυξη και τη λειτουργία από τα κάθε είδους πιστωτικά ιδρύματα, πρέπει να εμφανίζουν και ικανοποιητικά οικονομικά αποτελέσματα στις οικονομικές τους καταστάσεις. Επιχειρήσεις με αρνητικά οικονομικά αποτελέσματα έχουν ισχυρό κίνητρο να παραποιήσουν την αλήθεια και να εμφανίσουν παραποιημένα αποτελέσματα, προκειμένου να βελτιώσουν τη δανειοληπτική τους ικανότητα. Για την αξιολόγηση της πιστοληπτικής αξιοπιστίας της επιχείρησης οι αξιολογητές του πιστωτικού ιδρύματος, που εξετάζουν τη μόχλευση της επιχείρησης, χρησιμοποιούν την ίδια πληροφόρηση που χρησιμοποιούν και χρηματοοικονομικοί αναλυτές. Μια μικρή μείωση των οικονομικών αποτελεσμάτων θα μπορούσε να προκαλέσει χειροτέρευση στον δείκτη που εκφράζει τη μόχλευση της επιχείρησης και συνεπώς, στην πιστοληπτική της ικανότητα αυξάνοντας το κόστος κεφαλαίου και μειώνοντας τις προοπτικές της για άντληση νέων κεφαλαίων.

4.5.5 Οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές επιχειρήσεων

Στις περιπτώσεις συγχωνεύσεων και εξαγορών των επιχειρήσεων η εφαρμογή πρακτικών παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων αποβλέπει, κυρίως στην αύξηση των εμπλεκόμενων οικονομικών μονάδων, με σκοπό την απόκτηση περισσότερων μετοχών. Γενικότερα οι επιχειρήσεις καταβάλλουν προσπάθειες να βελτιώσουν την εικόνα τους προς τα έξω, ώστε να αποκομίσουν περισσότερα χρήματα από την κάθε επενδυτική στρατηγική που θα ακολουθηθεί.

4.5.6 Διατήρηση ομαλής τάσης των αποτελεσμάτων

Οι επιχειρήσεις προσπαθούν να μειώσουν την αστάθεια των αποτελεσμάτων τους με στόχο να αυξήσουν την τιμή των μετοχών τους. Επειδή τα ιδιαίτερα ασταθή αποτελέσματα φανερώσουν την ύπαρξη κινδύνου, η τιμή των μετοχών της επιχείρησης ενδέχεται να μειωθεί σε σύγκριση με την τιμή μετοχών άλλων επιχειρήσεων που παρουσιάζουν μεγαλύτερη σταθερότητα. Συνεπώς, μια επιχείρηση έχει κίνητρα να εφαρμόσει πρακτικές επηρεασμού των οικονομικών αποτελεσμάτων έτσι ώστε να πετύχει μια ομαλοποιημένη εικόνα των αποτελεσμάτων αυτών.

4.5.7 Η μερισματική πολιτική της επιχείρησης

Οι διοικήσεις των επιχειρήσεων προσπαθούν να διατηρήσουν μια σταθερή αυξανόμενη μερισματική πολιτική, ώστε να διατηρήσουν τους μετόχους τους και να μην οδηγηθούν οι ίδιοι στην πώληση των μετοχών τους πράγμα που θα σήμανε τη μείωση της τιμής της μετοχής. Τις χρονιές που η οικονομική μονάδα παρουσιάζει υψηλά κέρδη, καταβάλλεται προσπάθεια τα κέρδη αυτά να εμφανιστούν μειωμένα, μέσω της εφαρμογής πρακτικών επηρεασμού. Αντιθέτως, όταν τα κέρδη μιας χρονιάς είναι χαμηλά, η διοίκηση τα εμφανίζει μεγαλύτερα απ' ότι είναι στην πραγματικότητα. Επιδίωξη της επιχείρησης είναι η ομαλοποίηση των αποτελεσμάτων της, που για την επίτευξη τους απαιτείται η υποβάθμιση ή ο υπερτονισμός τους ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν σε κάθε χρήση.

4.6 Κίνητρα που σχετίζονται με το ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας των επιχειρήσεων

4.6.1 Ρυθμιστικό πλαίσιο του κλάδου που ανήκει η επιχείρηση

Σε πολλές χώρες υπάρχουν ρυθμίσεις για σημαντικούς κλάδους της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Σε μερικούς κλάδους όπως στον τραπεζικό, στον ασφαλιστικό και στον κλάδο υπηρεσιών κοινής ωφέλειας ο ασκούμενος ρυθμιστικός παρεμβατισμός καλύπτει και τη λογιστική πρακτική των επιχειρήσεων.

Ο ρυθμιστικός παρεμβατισμός επηρεάζει τα οικονομικά αποτελέσματα των επιχειρήσεων. Πιο συγκεκριμένα, από έρευνες έχει καταδειχθεί ότι οι τράπεζες που είναι κοντά στο κατώτατο όριο κεφαλαιακής επάρκειας επηρεάζουν τις οικονομικές τους καταστάσεις. Στον ασφαλιστικό κλάδο από αντίστοιχες μελέτες που έχουν γίνει, οι οικονομικά αδύναμες ασφαλιστικές εταιρείες προχωρούν στην υιοθέτηση πρακτικών επηρεασμού των οικονομικών τους αποτελεσμάτων για ισχυροποίηση της οικονομικής τους θέσης.

4.6.2 Αντιμονοπωλιακές και άλλες ρυθμίσεις

Η πραγματοποίηση πολύ υψηλών κερδών από κάποιες επιχειρήσεις προκαλεί το ενδιαφέρον της κυβέρνησης προκειμένου να εξακριβωθεί η ύπαρξη ή μη μονοπωλιακού καθεστώτος. Μια τέτοια επιχείρηση που παρουσιάζει υψηλά κέρδη έχει συμφέρον να εφαρμόσει πρακτικές επηρεασμού των οικονομικών αποτελεσμάτων της ώστε να αποφύγει την αναλυτική διερεύνησή τους από το κράτος. Κίνητρο για τον επηρεασμό των οικονομικών αποτελεσμάτων τους έχουν και οι διοικήσεις των επιχειρήσεων

που επιδιώκουν την είσπραξη κρατικών επιχορηγήσεων ή την αιτιολόγηση των επιχορηγήσεων που έχουν εισπράξει στο παρελθόν.

4.6.3 Η προσπάθεια φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων

Το κίνητρο αυτό συναντάται κυρίως στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες προσπαθούν να μειώσουν τη φορολογική τους επιβάρυνση και τα κέρδη τους καταφεύγοντας σε διάφορες πρακτικές επηρεασμού. Μάλιστα εξασφαλίζουν με αυτό τον τρόπο αρκετά κεφάλαια για την αυτοχρηματοδότηση των επενδυτικών τους προγραμμάτων.

Κεφάλαιο 5

Εταιρική παρακολούθηση και έλεγχος

5.1 Γενικά

Με αφορμή τις συνέπειες που προκαλεί η απάτη σε όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, πρέπει να αναφερθεί ότι οι επενδυτές, οι μέτοχοι και οι ίδιες οι εταιρείες δεν είναι απροστάτευτες έναντι της απάτης. Αλλά διαθέτουν μηχανισμούς παρακολούθησης και ελέγχου. Στην περίπτωση των χρηματοοικονομικών εκθέσεων, ο μηχανισμός αυτός αποτελείται από μια άμεση λειτουργία εποπτείας από το διοικητικό συμβούλιο, την επιτροπή ελέγχου και τους εξωτερικούς ελεγκτές.

Μια υπεύθυνη εταιρική διαubernηση, που αποτελείται από το διοικητικό συμβούλιο και την επιτροπή ελέγχου, δημιουργεί ένα περιβάλλον που απαιτεί υψηλής ποιότητας χρηματοοικονομικών

εκθέσεων. Η επιτροπή ελέγχου μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο, επιβλέποντας την ακεραιότητα και την ποιότητα των χρηματοοικονομικών εκθέσεων και την αποτελεσματικότητα των λειτουργιών εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου.

Ο δεύτερος μηχανισμός παρακολούθησης και ελέγχου είναι η παρουσία μιας αποτελεσματικής δομής εσωτερικού ελέγχου και αποτελεσματικών ελεγκτικών λειτουργιών. Ο μηχανισμός αυτός έχει ως στόχο την αποτροπή και ανίχνευση των απατών που διενεργούνται εναντίον της εταιρείας από τους υπαλλήλους.

Ενώ η διοίκηση είναι υπεύθυνη για το σχεδιασμό και τη διατήρηση επαρκών και αποτελεσματικών ελέγχων, οι εσωτερικοί και εξωτερικοί ελεγκτές πρέπει να εξασφαλίσουν ότι οι εσωτερικοί έλεγχοι είναι επαρκείς και αποτελεσματικοί στην παρεμπόδιση, διόρθωση και ανίχνευση απάτης.

5.2 Ο ρόλος της επιτροπής ελέγχου στην απάτη

5.2.1 Γενικά

Σχετικά με τα αποτελέσματα που μπορεί να έχει η παρουσία μιας επιτροπής ελέγχου στην απάτη, η βιβλιογραφία έχει παράγει μικτά αποτελέσματα. Ο Beasley (1995) εξέτασε ένα δείγμα εταιρειών που τιμωρήθηκαν από την επιτροπή κεφαλαιαγοράς για απάτη και συμπέρανε, ότι η παρουσία μιας επιτροπής ελέγχου δε συνδέεται με μια χαμηλότερη πιθανότητα απάτης. Ομοίως οι Abbott, Park και Parker (2000) δε βρίσκουν καμία σημαντική σχέση μεταξύ της παρουσίας επιτροπής ελέγχου και της πιθανότητας απάτης.

Αντίθετα ο McMullen (1995), ο οποίος εξέτασε ένα παρόμοιο δείγμα με εκείνο του Beasley, χρησιμοποιώντας τυχαία

δειγματοληψία, κατέληξε σε συμπεράσματα που δεν ήταν συμβατά με όσα ανέφερε ο Beasley.

Τέλος, οι Dechow και λοιποί (1995) διατύπωσαν ότι η επιτροπή ελέγχου ήταν ένα στοιχείο σε επιχειρήσεις που είχαν γενικά ένα υψηλό επίπεδο διοικητικής παρακολούθησης και ελέγχου χωρίς να εξετάσουν άμεσα την αποτελεσματικότητα της επιτροπής.

Σημειώνουμε ότι οι παραπάνω μελέτες εξέτασαν τη σχέση ανάμεσα στην παρουσία μιας επιτροπής ελέγχου και την εμφάνιση ιδρύματος ελεύθερου λογισμικού. Οι ερευνητές δεν είχαν εξετάσει άμεσα το ερώτημα εάν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της επιτροπής ελέγχου συνδεόνται με μια χαμηλότερη εμφάνιση του ιδρύματος ελεύθερου λογισμικού.

5.2.2 Παράγοντες αποτελεσματικότητας μιας επιτροπής ελέγχου

5.2.2.1 Η ανεξαρτησία των μελών της επιτροπής ελέγχου

Το χαρακτηριστικό που αναφέρεται συχνά ως προϋπόθεση μιας αποτελεσματικής επιτροπής ελέγχου είναι η ανεξαρτησία. Η έννοια της ανεξαρτησίας είναι στενά συνδεδεμένη με την ύπαρξη στην επιτροπή ελέγχου εξωτερικών διευθυντών. Εξωτερικοί θεωρούνται οι διευθυντές που δεν είναι υπάλληλοι της εταιρείας και που δεν έχουν άλλους επιχειρηματικούς δεμούς με την εταιρεία ή τη διοίκησή της.

Οι επιτροπές ελέγχου πρέπει να αποτελούνται εξ ολοκλήρου από άτομα μη-υπαλλήλους, υποθέτοντας ότι τα εξωτερικά ανεξάρτητα μέλη μιας επιτροπής ελέγχου είναι καλύτερα όργανα παρακολούθησης της διοίκησης.

Οι ανεξάρτητοι διευθυντές των επιτροπών ελέγχου μπορεί να θεωρήσουν τη θητεία τους στην επιτροπή ελέγχου ως ένα μέσο ενίσχυσης της φήμης τους. Έτσι η φήμη μπορεί να αυξήσει τον ανεξάρτητο διευθυντή ως όργανο παρακολούθησης, παράλληλα όμως μπορεί να επιδεινώσει την πιθανή ζημιά στη φήμη κατά τη διάρκεια που ο διευθυντής εκτελεί καθήκοντα στην επιτροπή ελέγχου. Συνεπώς οι εξωτερικοί ανεξάρτητοι διευθυντές έχουν ένα ισχυρό κίνητρο για υψηλότερο ποιοτικό έλεγχο-τη διατήρηση της φήμης τους.

Ένα δεύτερο κίνητρο που αυξάνει την αποτελεσματικότητα της επιτροπής ελέγχου αφορά το βαθμό ευθύνης των εξωτερικών διευθυντών. Τα στελέχη της εταιρείας που δε συμμετέχουν στην επιτροπή ελέγχου μπορούν να επιδεικνύουν την εκπλήρωση των καθηκόντων τους, ισχυριζόμενοι ότι βασίζονται στην επιτροπή ελέγχου για ζητήματα όπως:

1. Η επάρκεια των χρηματοοικονομικών καταστάσεων
2. Η δομή του εσωτερικού ελέγχου
3. Η σχέση με τον εξωτερικό ελεγκτή

Η αποφυγή νομικής ευθύνης παρέχει ένα πρόσθετο κίνητρο για αυξημένη αποτελεσματικότητα μιας επιτροπής ελέγχου που απαρτίζεται από εξωτερικούς διευθυντές.

5.2.2.2 Η ενεργητικότητα της επιτροπής ελέγχου

Σύμφωνα με την American Bar Association, μια επιτροπή που πραγματοποιεί λιγότερες συνεδριάσεις από δύο ετησίως, είναι λιγότερο πιθανό να εκτελεί τα καθήκοντά της επιμελώς. Η επιθυμία να εκπληρωθούν αποτελεσματικά οι ευθύνες της επιτροπής ελέγχου επισημαίνεται από τον αριθμό των συνεδριάσεων της.

Συμπερασματικά η αποτελεσματικότητα της επιτροπής ελέγχου είναι συνάρτηση, τόσο της επιθυμίας όσο και της δυνατότητάς της να εκτελεί τα καθήκοντά της. Η επιθυμία προσδιορίζεται με βάση τον αριθμό των συνεδριάσεων, ενώ η δυνατότητα να ελεγχθεί αποτελεσματικά η διοίκηση είναι συνάρτηση της ανεξαρτησίας των διευθυντών της επιτροπής ελέγχου.

5.2.3 Ο ρόλος μιας ανεξάρτητης και δραστήριας επιτροπής ελέγχου στην απάτη

Οι επιτροπές ελέγχου έχουν δύο μέσα διαθέσιμα για την εποπτεία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων: α) τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου και β) τον εξωτερικό ελεγκτή. Η ποιότητα λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου ενισχύεται όταν αναφέρεται άμεσα σε μια ενεργή και ανεξάρτητη επιτροπή ελέγχου.

Όσον αφορά τον εξωτερικό ελεγκτή, η επιτροπή ελέγχου μπορεί να χρησιμοποιήσει την επιρροή της για να ενισχύσει την ανεξαρτησίας της ή για να προσλάβει έναν ελεγκτή υψηλότερης ποιότητας. Οι επιτροπές ελέγχου που εκπληρώνουν τα κατώτατα επίπεδα δραστηριότητας και ανεξαρτησίας είναι πιθανότερο να

απασχολήσουν εξωτερικούς ελεγκτές υψηλότερης ποιότητας.

Συνπώς, οι δραστήριες και ανεξάρτητες επιτροπές ελέγχου συνδέονται με έναν ποιοτικό εσωτερικό και εξωτερικό έλεγχο, που με τη σειρά τους συνδέονται με μια πιθανότητα αποτροπής και ανίχνευσης της απάτης. Κατ' επέκταση, δραστήριες και ανεξάρτητες επιτροπές ελέγχου συνδέονται με ποιοτικότερες διαδικασίες χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

5.3 Ο ρόλος του εσωτερικού ελέγχου στην απάτη

5.3.1 Γενικά

Δίνει νέα διάσταση στο ρόλο και την ευθύνη των εσωτερικών ελεγκτών για την ανίχνευση, αποτροπή και αναφορά της απάτης. Σαφώς η αποτροπή της απάτης είναι ευθύνη της διοίκησης. Παρόλα αυτά έχει καθιερωθεί για τους εσωτερικούς ελεγκτές να είναι υπεύθυνοι για τον καθορισμό της αποτελεσματικότητας των διοικητικών ενεργειών. Βασικό στοιχείο αυτής της ευθύνης, είναι η εξέταση και η αξιολόγηση των εσωτερικών ενεργειών της επιχειρηματικής οντότητας.

Οι σκοποί του εσωτερικού ελέγχου δεν περιορίζονται στη αποτροπή της απάτης, αλλά είναι πολύ ευρύτεροι. Ωστόσο είναι ένας από τους σημαντικότερους σκοπούς.

Όσον αφορά στην απάτη, ο εσωτερικός ελεγκτής πρέπει:

- Να αξιολογεί το περιβάλλον του ελέγχου
- Να προσδιορίζει τους δείκτες ή τα σήματα της απάτης
- Να προσδιορίζει τις αδυναμίες που μπορεί να επιτρέψουν

στην απάτη να εμφανιστεί

- Να εισηγείται έρευνες, όπου απαιτείται
- Να επικοινωνεί με τη διοίκηση για τα περιστατικά της απάτης
- Να βοηθά στην ποινική δίωξη των δραστών της απάτης

5.3.2 Βήματα για την αποτροπή, ανίχνευση και αναφορά της απάτης

Μια αυξημένη έμφαση των εσωτερικών ελεγκτών στην παρεμπόδιση της απάτης αποτρέπει τους υπαλλήλους από τη συμμετοχή τους σε δόλιες δραστηριότητες. Σε συνεργασία με τη διοίκηση, οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να καταδιώκουν πιθανές δόλιες συμπεριφορές αντί να περιμένουν να εμφανιστούν μπροστά τους. Μια δυναμική στάση απέναντι στην παρεμπόδιση και ανίχνευση της απάτης, αυξάνει την αντίληψη των υπαλλήλων για την πιθανότητα ανίχνευσης.

Οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να γνωρίζουν τους συνηθισμένους τύπους απάτης και να αναγνωρίζουν τα σήματά της. Υπάρχουν και συγκεκριμένα μέτρα που οι εσωτερικοί ελεγκτές μπορούν να λάβουν για την καταπολέμηση της απάτης.

5.3.2.1. Ανασκόπηση των συμβάσεων

Η ανασκόπηση των συμβάσεων και των συμφωνιών της επιχείρησης μπορεί να παράσχει μια ένδειξη πιθανής απάτης από τους υπαλλήλους της εταιρείας. Η απάτη συμβολαίων πραγματοποιείται, όταν ένας προμηθευτής εκμεταλλεύεται δολίως ένα συμβόλαιο για να αποκομίσει παράνομα κέρδη. Η απάτη συμβολαίων μπορεί να περιλαμβάνει μια συνωμοσία

μεταξύ του προσωπικού της εταιρείας και ενός προμηθευτή ή συνωμοσία μεταξύ δύο ή περισσότερων προμηθευτών.

Αυτός ο τύπος απάτης μπορεί να ανιχνευθεί, αναλύοντας τα αρχεία των συμβάσεων για τους αναδόχους που πλειοδοτούν. Οι συμβάσεις αυτές εξετάζονται προκειμένου να βρεθούν στοιχεία για προμηθευτές, στους οποίους ανατίθενται τακτικά συμβάσεις χωρίς ένδειξη νόμιμου λόγου για τη σταθερή αυτή ανάθεση των συμβάσεων. Μια τέτοια ανασκόπηση μπορεί να αποκαλύψει ότι η δωροδοκία ή οι ανταποδόσεις είναι ο λόγος των αναθέσεων.

5.3.2.2 Ανάλυση απειλών

Μία ανάλυση απειλών ερευνά την έκθεση της επιχειρηματικής οντότητας στην απάτη και περιλαμβάνει μια αξιολόγηση των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης και πως θα μπορούσαν να ιδιοποιηθούν. Για τις εταιρείες που ασχολούνται με το ηλεκτρονικό εμπόριο, μια ανάλυση απειλών περιλαμβάνει μια αξιολόγηση της πιθανότητας κατάχρησης ή καταστροφής στοιχείων που δεν εμφανίζονται στον ισολογισμό (π.χ. χρηματοοικονομικές πληροφορίες και εμπιστευτικά στοιχεία).

Ο σκοπός μια τέτοιας έρευνας είναι να «ξεπεράσει στην εξυπνάδα τους απατεώνες». Μια ανάλυση απειλών μπορεί να βοηθήσει τους εσωτερικούς ελεγκτές να κατευθύνουν το σχέδιο του εσωτερικού ελέγχου, δίνοντας έμφαση στα ευάλωτα περιουσιακά στοιχεία. Η εκτίμηση των κατηγοριών των περιουσιακών στοιχείων και η αξιολόγηση της έκθεσης στην κατάχρηση, βοηθά τον εσωτερικό ελεγκτή να δει τι βλέπει ο

κλέφτης. Στη συνέχεια οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να λάβουν μέτρα για να εξαλείψουν, να ελαχιστοποιήσουν ή να ελέγξουν τουλάχιστον την έκθεση.

5.3.2.3 Δημιουργία και διατήρηση μιας πολιτικής απάτης

Η ένωση πιστοποιημένων ελεγκτών κατά της απάτης παροτρύνει κάθε επιχείρηση να δημιουργήσει και να διατηρήσει μια πολιτική απάτης που θα καθοδηγεί τους υπαλλήλους της. Μια εταιρική πολιτική απάτης πρέπει να είναι ξεχωριστή και ευδιάκριτη από τον εταιρικό κώδικα δεοντολογίας ή ηθικής. Τα ετήσια εκπαιδευτικά σεμινάρια, οι ετήσιες αξιολογήσεις απόδοσης και ο προσανατολισμός των νεοπροσλαμβανόμενων αποτελούν διάφορους τρόπους επικοινωνίας.

Επιπλέον, η εταιρεία πρέπει να απαιτεί γραπτή αναγνώριση από κάθε υπάλληλο ότι η πολιτική έχει διαβαστεί και έχει γίνει πλήρως κατανοητή. Ένα περίγραμμα πολιτικής απάτης που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στη δημιουργία μια λεπτομερούς πολιτικής παρουσιάζεται παρακάτω.

Περίγραμμα πολιτικής απάτης

Υπόβαθρο

Αυτό το τμήμα διατυπώνει τη σημασία μιας πολιτικής απάτης στην αποτροπή και ανίχνευση της απάτης.

Αντικείμενο της πολιτικής

Αυτό το τμήμα δηλώνει ότι η πολιτική απευθύνεται στους υπαλλήλους, μετόχους, συμβούλους, πωλητές,

συμβαλλόμενους και κάθε άλλο ενδιαφερόμενο που συνεργάζεται με τον οργανισμό.

Πολιτική

Στο τμήμα αυτό, η διοίκηση αναγνωρίζει την ευθύνη της για την ανίχνευση και αποτροπή της απάτης.

Ενέργειες που αποτελούν απάτη

Αυτό το τμήμα περιέχει τα κύρια σημεία συγκεκριμένων συμπεριφορών και ενεργειών που θεωρούνται από τη διοίκηση ως απάτη. Η λίστα πρέπει να περιλαμβάνει πράξεις, όπως πλαστογραφία χρηματοοικονομικών εγγράφων, χρεογράφων, προμηθειών και άλλων περιουσιακών στοιχείων, κερδοσκοπία από παροχή πληροφοριών δωροδοκία και άλλες παράνομες δραστηριότητες.

Ανακριτική ευθύνη

Προσδιορίζεται το οργανωτικό τμήμα που θα είναι υπεύθυνο για την έρευνα πιθανών περιστατικών απάτης και περιγράφονται οι γενικές ευθύνες του.

Εμπιστευτικότητα

Σε αυτό το τμήμα διατυπώνεται η σημασία της εμπιστευτικότητας στη διεξαγωγή των ερευνών για απάτη.

Εξουσιοδότηση για την εξέταση ύποπτης απάτης

Περιγράφονται η εξουσία διεξαγωγής εσωτερικών ερευνών απάτης και οι ενέργειες που επιτρέπονται να διαπραχθούν στο πλαίσιο αυτών των ερευνών.

Διαδικασίες αναφοράς

Το τμήμα αυτό δηλώνει, ότι ο υπάλληλος που υποπτεύεται απάτη πρέπει να επικοινωνήσει με το αρμόδιο τμήμα της εταιρείας. Θα πρέπει να διατηρείται η ανωνυμία του υπαλλήλου. Ο υπάλληλος δε θα πρέπει να συζητά την

υποτιθέμενη απάτη με άλλα άτομα, συμπεριλαμβανομένων και των ύποπτων υπαλλήλων.

Κυρώσεις

Το συγκεκριμένο τμήμα διατυπώνει τις διαδικασίες που θα ακολουθηθούν, αν μια έρευνα καταλήξει σε συστάση απόλυση ή δικαστικής δίωξης ενός υπαλλήλου.

Διαχείριση και έγκριση

Η έγκριση της πολιτικής από την ανώτερη διοίκηση θα πρέπει να υποδηλώνεται στην πολιτική. Επίσης, η πολιτική θα πρέπει να διατυπώνεται ποιος είναι υπεύθυνος για τη διαχείριση, ερμηνεία και αναθεώρηση της πολιτικής.

5.3.2.4 Έλεγχος των συστάσεων των υπαλλήλων

Ο εσωτερικός έλεγχος πρέπει να ελέγχει τις συστάσεις των υπαλλήλων. Ένας υπάλληλος που έχει διαπράξει απάτη μπορεί να μετακινηθεί από έναν οργανισμό σε έναν άλλο. Όταν οι συστάσεις των υπαλλήλων δεν ελέγχονται, ένα ανέντιμο άτομο μπορεί να προσληφθεί. Ένας ανέντιμος υπάλληλος μπορεί να υπεξαιρέσει δολίως από μια ανυποψίαστη επιχείρηση χιλιάδες χρημάτων και στη συνέχεια να μετακινηθεί προς μια νέα εργασία, πριν η απάτη ανακαλυφθεί.

Τα βιογραφικά πρέπει να διερευνώνται και οι πληροφορίες να επαληθεύονται για να προσδιορίσουν αν οι υποψήφιοι υπάλληλοι αποφοίτησαν από τα αναφερόμενα πανεπιστήμια. Επίσης, η επιχείρηση δεν πρέπει να στηρίζεται στους τηλεφωνικούς αριθμούς που απαριθμούνται στο βιογραφικό όσον αφορά στους προγενέστερους εργοδότες, καθώς αυτοί μπορεί να είναι λανθασμένοι. Οι τηλεφωνικοί αριθμοί των

εργοδοτών πρέπει να αναζητούνται από την επιχείρηση ανεξάρτητα.

Μια πρόσθετη τεχνική που μπορεί να χρησιμοποιηθεί είναι ένας δεύτερος έλεγχος των συστάσεων των υπαλλήλων έξι μήνες μετά την πρόσληψή τους. Ο λόγος μιας πρόσφατης απόλυσης ενός ανέντιμου υπαλλήλου από την προηγούμενη εργασία του μπορεί να μην είχε χρόνο να ενσωματωθεί στο αρχείο του υπαλλήλου κατά τη διάρκεια της αρχικής έρευνας.

5.3.2.5 Αιφνιδιαστικοί λογιστικοί έλεγχοι απάτης

Οι αιφνιδιαστικοί λογιστικοί έλεγχοι απάτης έχουν τη δυναμική να ενεργήσουν ως ένας αποτρεπτικός παράγοντας της απάτης υπαλλήλων. Ένας αιφνιδιαστικός λογιστικός έλεγχος, δίνει στους δράστες της απάτης λιγότερο χρόνο για να αλλάξουν, να κρύψουν ή να καταστρέψουν τα αρχεία. Θα πρέπει να διενεργούνται από έμπειρους και εξειδικευμένους εσωτερικούς ελεγκτές, καθώς τα ίχνη της απάτης είναι συχνά μη εμφανή, ελλιπή ή δύσκολο να ακολουθηθούν.

Ένας άλλος λόγος για τη χρήση πεπειραμένων εσωτερικών ελεγκτών είναι πιθανό ότι τα μέλη μιας ομάδας λογιστικού ελέγχου απάτης να πάρουν συνέντευξη από πολλούς ανθρώπους, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που εμπλέκονται στην απάτη. Θα πρέπει να έχουν καλά ανεπτυγμένες τις δεξιότητες ανακάλυψης και εκτίμησης.

Μερικές εταιρείες μπορεί να είναι απρόθυμες να χρησιμοποιήσουν αιφνιδιαστικούς ελέγχους απάτης, λόγω της αντίληψης ότι οι υπάλληλοι μπορεί να έχουν δυσμενείς αντιδράσεις. Οι τίμιοι υπάλληλοι μπορούν να κατανοήσουν τη σημασία της καταπολέμησης της απάτης.

Επομένως είναι επιτακτικό η διοίκηση να διαβιβάζει περιοδικά στους υπαλλήλους την ανάγκη για τέτοιους λογιστικούς ελέγχους. Επιπλέον, μπορεί να είναι απαραίτητο η διοίκηση να ζητήσει από έναν υπάλληλο πληροφορίες για το πώς να εισάγει έναν αιφνιδιαστικό έλεγχο απάτης, ώστε να μειώσει την καχυποψία και να διευκολύνει τη συνεργασία.

Κεφάλαιο 6

Αρχές εταιρικής διακυβέρνησης

6.1 Ορισμός εταιρικής διακυβέρνησης

Στη διεθνή βιβλιογραφία μπορεί κανείς να βρει διάφορους ορισμούς για την εταιρική διακυβέρνηση, οι οποίοι παρ' όλες τις διαφορές που παρουσιάζουν, μοιράζονται κάποιες κοινές ιδέες, έννοιες και αναφορές που τελικά αποτελούν και την ουσία της εταιρικής διακυβέρνησης.

Οι βασικότερες από τις έννοιες αυτές είναι οι κάτωθι:

- Σύστημα εσωτερικού ελέγχου και δικλείδες ασφαλείας μέσα στην επιχείρηση.
- Σχέσεις μεταξύ του διοικητικού συμβουλίου, των επαγγελματιών διαχειριστών (managers), των επενδυτών και των άλλων ομάδων που συνδέονται με τα συμφέροντα της επιχείρησης.
- Η επιχείρηση διοικείται σύμφωνα με τα συμφέροντα των μετόχων και όλων των ομάδων που έχουν νόμιμο δικαίωμα στην επιχείρηση.

Το διοικητικό συμβούλιο της επιχείρησης είναι υπεύθυνο για την διακυβέρνηση της. Ο ρόλος των μετόχων στη διακυβέρνηση της επιχείρησης είναι η επιλογή-διορισμός των διευθυντικών στελεχών και των ορκωτών ελεγκτών της επιχείρησης, με στόχο τη δημιουργία βέλτιστης οργανωτικής δομής που θα διασφαλίζει την ορθή διακυβέρνηση της εταιρείας.

Οι αρμοδιότητες και τα καθήκοντα του διοικητικού συμβουλίου περιλαμβάνουν:

- Τον καθορισμό των μακροπρόθεσμων επιχειρηματικών στρατηγικών στόχων της επιχείρησης.
- Την καθοδήγηση (ηγεσία) και τον καθορισμό συγκεκριμένων κατευθύνσεων για την επίτευξη αυτών των στρατηγικών στόχων.
- Την επίβλεψη και παρακολούθηση της ορθής διακυβέρνησης της εταιρείας από το management.
- την υπεύθυνη, τακτική και αξιόπιστη ενημέρωση των μετόχων μέσα στα πλαίσια των καθηκόντων του.

Οι ενέργειες και αποφάσεις του διοικητικού συμβουλίου υπόκεινται (διέπονται) σε νόμους, διατάξεις και κανονισμούς καθώς και στην κρίση των μετόχων κατά τη διάρκεια των γενικών συνελεύσεων των μετόχων.

6.2 Ο ρόλος των ενδιαφερόμενων μερών (stakeholders) στο πλαίσιο της εταιρικής διακυβέρνησης

Οι αποφάσεις που αφορούν θέματα εταιρικής διακυβέρνησης και λαμβάνονται από το διοικητικό συμβούλιο της επιχείρησης, συχνά

αφορούν άμεσα, αλλά και μπορεί να επηρεαστούν από εργαζόμενους, προμηθευτές και πελάτες ή και από τρίτους που έχουν νόμιμο ή οικονομικό συμφέρον στον οργανισμό όπως οι επενδυτές ή η κυβέρνηση.

Όλα αυτά τα ενδιαφερόμενα μέρη είναι γνωστά ως «stakeholders» και μπορεί να επηρεάσουν αποφάσεις που λαμβάνονται από τη διοίκηση και αφορούν τη λειτουργία του οργανισμού. Ωστόσο, πριν αναφέρουμε ποιοι περιλαμβάνονται στους stakeholders θα ήταν χρήσιμο να δώσουμε τον ορισμό της λέξης «stakeholders». Προκειμένου να εξηγήσουμε καλύτερα τι συνεπάγεται ο συγκεκριμένος όρος, θα ήταν καλό να χωρίσουμε τη σύνθετη αυτή λέξη στα δύο μέρη από τα οποία αποτελείται: «**stake**» που σημαίνει την συμμετοχή (ύπαρξη οικονομικού συμφέροντος) ή την κατοχή μεριδίου (μετοχής) σε κάποια επιχείρηση ή συγκεκριμένο περιουσιακό στοιχείο υλικό ή άυλο και «**holder**» που σημαίνει την κατοχή νόμιμου δικαιώματος σε αυτό το περιουσιακό στοιχείο.

Stakeholders είναι συνήθως άτομα ή ομάδες που διαχειρίζονται συμφέροντα που αφορούν τον συγκεκριμένο οργανισμό ή που επηρεάζονται από ενέργειες και αποφάσεις που λαμβάνονται από τη διοίκηση του οργανισμού. Οι ομάδες που μπορούν να περιγραφούν ως stakeholders είναι οι κάτωθι:

6.2.1 Εργαζόμενοι

Οι εργαζόμενοι μιας επιχείρησης έχουν άμεσο ενδιαφέρον για όσα συμβαίνουν στην επιχείρηση. Πηγάζει από την επιθυμία τους να εργάζονται σε ένα σταθερό και ασφαλές περιβάλλον, το οποίο να μπορεί να ικανοποιήσει τους στόχους και τις προσδοκίες τους, όπως ικανοποιητικές αποδοχές, ανέλιξη, προοπτικές και

ικανοποίηση από την εργασία.

Επιπρόσθετα, πρώην εργαζόμενοι έχουν το ίδιο κεκτημένο δικαίωμα (νόμιμο συμφέρον) μιας και η ευημερία ή όχι της επιχείρησης μπορεί να έχει άμεσο αντίκτυπο στα συνταξιοδοτικά τους προνόμια (επιδόματα, εφάπαξ, συντάξεις) γεγονός που οφείλεται στο ότι συχνά επιχειρήσεις που βρίσκονται σε οικονομική ύφεση, υποχρεούνται σε μείωση ή αντικατάσταση έμπειρου προσωπικού με νέους και φθηνότερους υπαλλήλους.

6.2.2 Πελάτες

Οι πελάτες ανήκουν σε αυτή την κατηγορία και η σχέση τους με την επιχείρηση έχει να κάνει με τη δημιουργία εισοδήματος για την επιχείρηση, σε αντίθεση με όλες τις άλλες ομάδες που ουσιαστικά δημιουργούν έξοδα ή υποχρεώσεις για την επιχείρηση.

6.2.3 Προμηθευτές

Η οικονομική ανεξαρτησία και αυτοτέλεια των προμηθευτών είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την οικονομική κατάσταση της επιχείρησης. Όταν η επιχείρηση βρίσκεται σε δυσμενή οικονομική κατάσταση δεν μπορεί να αντεπεξέλθει στις υποχρεώσεις της με πρώτους θιγμένους και χαμένους τους προμηθευτές της.

Η ρευστότητα και κατ' επέκταση η βιωσιμότητα της εταιρείας-προμηθευτή εξαρτάται συχνά από την επιχείρηση που προμηθεύει, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για μεγάλη επιχείρηση. Συνεπώς, αποφάσεις που λαμβάνονται για την επιχείρηση μπορούν να έχουν επιπτώσεις και στους προμηθευτές της συγκεκριμένης επιχείρησης.

6.2.4 Πιστωτές

Ανεξάρτητα από τη φύση, μορφή και το αντικείμενο ενός οργανισμού, οι πιστωτές διαδραματίζουν ένα πολύ σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη και λειτουργία του οργανισμού. Οι πιστωτές με την ευρύτερη έννοια του όρου, παρέχουν στην επιχείρηση πίστωση είτε με τη μορφή δανεισμού όπως για παράδειγμα οι τράπεζες ή με την επέκταση των όρων πίστωσης κατά την προμήθεια των αγαθών ή υπηρεσιών. Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, έχουν άμεσο ενδιαφέρον και συμφέρον όσον αφορά την πορεία της επιχείρησης, προκειμένου να διασφαλίσουν την απόδοση της επένδυσής τους.

6.2.5 Κράτος και κοινωνία

Στη σύγχρονη εποχή οι επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται είτε μέσα στα όρια της χώρας στην οποία έχουν την έδρα τους, είτε σε διεθνές επίπεδο, με αποτέλεσμα να είναι υποχρεωμένες να σέβονται και να υπακούν στους νόμους, κανόνες και διατάξεις που ισχύουν σε κάθε χώρα που δραστηριοποιούνται.

Μέσα στα πλαίσια της κοινωνικής τους ευθύνης, θα πρέπει να δημιουργούν εκείνες τις συνθήκες που θα έχουν θετικό αντίκτυπο στο κοινωνικό σύνολο και στην κοινωνία που δραστηριοποιούνται. Το κράτος και οι εκάστοτε κυβερνήσεις σήμερα, έχουν θέσει σε ισχύ όλες εκείνες τις νομοθετικές διατάξεις οι οποίες καλύπτουν όλες τις πιθανές αποκλίσεις ή ανεπιθύμητες καταστάσεις που μπορεί να προκύψουν από την παράνομη λειτουργία μιας επιχείρησης. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα η αδυναμία μιας επιχείρησης να λειτουργήσει μέσα στο σχετικό νομοθετικό πλαίσιο, να επιφέρει βαριά πρόστιμα, ενώ οδηγεί και σε αρνητική δημοσιότητα ή οποία συχνά είναι χειρότερη από οποιοδήποτε

χρηματικό πρόστιμο. Σε ακραίες και πιο σοβαρές περιπτώσεις παραβάσεων μπορεί και να ανακληθεί η άδεια λειτουργίας της επιχείρησης.

Ενδεικτικά αναφέρουμε την ύπαρξη συγκεκριμένης νομοθεσίας για την έκδοση και δημοσιοποίηση των οικονομικών καταστάσεων των εισηγμένων επιχειρήσεων, για θέματα που αφορούν υπογραφές μεγάλων συμφωνιών και συμβάσεων καθώς και για θέματα προστασίας του περιβάλλοντος.

Επίσης, όλες οι επιχειρήσεις με έδρα την ευρωπαϊκή κοινότητα είναι υποχρεωμένες να συμμορφώνονται με τους νόμους και κανόνες που θεσπίζει η ευρωπαϊκή επιτροπή, ενώ σε περιπτώσεις που δραστηριοποιούνται διεθνώς θα πρέπει να συμμορφώνονται με τους αντίστοιχους διεθνείς κανόνες.

Τέλος, με θέματα που άπτονται της κοινωνικής ευθύνης των εταιρειών, αυτές είναι υποχρεωμένες να εκδίδουν τον δικό τους κώδικα δεοντολογίας και ηθικής, ώστε να αποδεικνύουν έμπρακτα την ευαισθησία τους.

6.3 Μέτοχοι-επενδυτές

Οι επενδυτές και οι μέτοχοι είναι οι ομάδες που επηρεάζονται πρωταρχικά και άμεσα από λανθασμένες αποφάσεις και ενέργειες των διοικήσεων των εταιρειών.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι περιπτώσεις των εταιρειών Enron, WorldCom, και Parmalat, όπου η χρηματιστηριακή αξία των μετοχών και της επιχείρησης γενικότερα μειώθηκε κατακόρυφα αμέσως μετά την δημοσιοποίηση των σκανδάλων.

6.4 Ελεγκτές

Οι ορκωτοί ελεγκτές καθώς και οι εσωτερικοί ελεγκτές της επιχείρησης, συνδέονται άμεσα με τη λειτουργία, την αξιοπιστία και φερεγγυότητα της επιχείρησης. Η συνεργασία της επιχείρησης με τους ελεγκτές της, η διατήρηση των σχέσεων σε αυστηρά επαγγελματικά επίπεδα και η τήρηση της διαφάνειας και της αλήθειας στην εκτέλεση των καθηκόντων είναι προϋποθέσεις απαραίτητες για την διασφάλιση των συμφερόντων των μετόχων της επιχείρησης.

6.5 Συστατικά στοιχεία εταιρικής διακυβέρνησης

6.5.1 Διοικητικό συμβούλιο και επιτροπές

Κάθε επιχείρηση και ιδιαίτερα κάθε εισηγμένη επιχείρηση θα πρέπει να διακυβερνάται από ένα αποτελεσματικό διοικητικό συμβούλιο, το οποίο έχει την τελική ευθύνη καθοδήγησης και ελέγχου της επιχείρησης. Το διοικητικό συμβούλιο είναι ουσιαστικά το σώμα που αποφασίζει τους κανόνες καλής εταιρικής διακυβέρνησης που θα πρέπει να ακολουθεί και να εφαρμόζει η επιχείρηση. Είναι υπεύθυνο να διαχειρίζεται τους επιχειρησιακούς κινδύνους που συνδέονται με τις διάφορες λειτουργίες της επιχείρησης, ενώ κάθε ενέργεια και απόφαση που λαμβάνεται από αυτό, θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από εντιμότητα και διαφάνεια. Επίσης, να είναι προς όφελος όλων των κοινωνικών ομάδων που συνδέονται με τη λειτουργία της επιχείρησης.

Οι βασικές υποχρεώσεις του διοικητικού συμβουλίου, σύμφωνα με το νόμο, είναι να λειτουργεί πάντα με καλή πρόθεση, προς το συμφέρον της επιχείρησης και των μετόχων της και να εξασκεί τα

καθήκοντα του με σύνεση και επιδεξιότητα.

Οι βασικές αρμοδιότητες του διοικητικού συμβουλίου ενός οργανισμού, συνοψίζονται στα παρακάτω:

- Καθορισμός των επιχειρησιακών πολιτικών, στρατηγικών και στόχων του οργανισμού.
- Πρόσληψη και αξιολόγηση όλων των διευθυντικών στελεχών της επιχείρησης.
- Αξιολόγηση της πορείας του οργανισμού σε σχέση με τους στόχους που έχουν τεθεί αρχικά.
- Ευθύνη έναντι των μετόχων και γενικά όσων συνδέονται με τη λειτουργία της επιχείρησης, σχετικά με τις ενέργειες και αποφάσεις που λαμβάνονται για την επιχείρηση.

Τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου εκλέγονται από τη γενική συνέλευση των μετόχων, με βασική αποστολή τη σωστή διακυβέρνηση του οργανισμού.

6.5.2 Πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος

Σε κάθε επιχείρηση υπάρχουν δύο βασικά θέματα που απασχολούν σε επίπεδο διοίκησης: το πρώτο αφορά τη λειτουργία του συμβουλίου και το δεύτερο αφορά την εκτελεστική ευθύνη ορθής λειτουργίας της επιχείρησης. Θα πρέπει να υπάρχει σαφής διαχωρισμός αρμοδιοτήτων στην κορυφή της διοικητικής πυραμίδας της επιχείρησης, ώστε να διασφαλίζεται η ύπαρξη ισορροπίας μεταξύ δύναμης και εξουσίας. Προκειμένου να μην υπάρχει η δυνατότητα από κανέναν να λαμβάνει ανεξέλεγκτα αποφάσεις σημαντικές για την πορεία της επιχείρησης.

6.5.3 Μέλη του διοικητικού συμβουλίου

Το διοικητικό συμβούλιο θα πρέπει να αποτελείται τόσο από εκτελεστικά όσο και από μη-εκτελεστικά μέλη διατηρώντας μια ισορροπία μεταξύ τους. Θα πρέπει να απαρτίζεται και από ανεξάρτητα μη εκτελεστικά μέλη, προκειμένου κανένας ή και καμία ομάδα ατόμων να μην μπορεί να επηρεάσει καθοριστικά την λήψη αποφάσεων του διοικητικού συμβουλίου.

6.5.3.1 Εκτελεστικά μέλη του διοικητικού συμβουλίου

Εκτελεστικά μέλη θεωρούνται αυτά που απασχολούνται με τα καθημερινά θέματα της διοίκησης της εταιρείας, όπως για παράδειγμα οι πωλήσεις, το μάρκετινγκ, οι προμήθειες της εταιρείας, η διανομή των προϊόντων κλπ. Τα εκτελεστικά μέλη του διοικητικού συμβουλίου αμείβονται ξεχωριστά για τη συμμετοχή τους στο διοικητικό συμβούλιο.

Τα εκτελεστικά μέλη έχουν ένα σημαντικό πλεονέκτημα το οποίο ταυτόχρονα μπορεί να αποτελέσει και σημαντικό κίνδυνο σε σχέση με τα μη-εκτελεστικά μέλη του διοικητικού συμβουλίου: πλεονέκτημα τους αποτελεί η βαθιά γνώση της εταιρείας που αποκτούν με την καθημερινή ενασχόληση τους μέσα στα πλαίσια των καθηκόντων τους. Όμως μπορεί να οδηγήσει σε πλήρη αφοσίωση στα καθημερινά τους καθήκοντα, χάνοντας έτσι την αντικειμενικότητα που απαιτείται να διαθέτουν μέσα στα πλαίσια λειτουργίας του διοικητικού συμβουλίου.

Επιπλέον, τα εκτελεστικά μέλη του διοικητικού συμβουλίου

έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν την πληροφόρηση που διοχετεύεται και φτάνει στα μη εκτελεστικά μέλη. Για το λόγο αυτό οι βέλτιστες αρχές εταιρικής διακυβέρνησης προβλέπουν ότι τα εκτελεστικά μέλη θα πρέπει να εκφέρουν πάντα την πραγματική τους άποψη για όλα τα θέματα που άπτονται των αρμοδιοτήτων του διοικητικού συμβουλίου, ακόμη και αν αυτή έρχεται σε αντίθεση με τη γνώμη των άλλων μελών του διοικητικού συμβουλίου.

6.5.3.2 Μη εκτελεστικά μέλη του διοικητικού συμβουλίου

Μη εκτελεστικά μέλη του διοικητικού συμβουλίου θεωρούνται αυτά που δεν είναι επιφορτισμένα με τα καθημερινά θέματα της διοίκησης της εταιρείας. Έχουν όμως την ευθύνη της εποπτείας όλων των εταιρικών ζητημάτων. Ο αριθμός των μη εκτελεστικών μελών του διοικητικού συμβουλίου δεν θα πρέπει να είναι μικρότερος του 1/3 του συνολικού αριθμού των μελών (σύμφωνα με το ν. 3016/2002).

Ο βασικός ρόλος των μη εκτελεστικών μελών του διοικητικού συμβουλίου είναι να διασφαλίσουν με τη γνώση και εμπειρία τους, την ορθότητα της στρατηγικής και πολιτικής που ακολουθείται από την εταιρεία. Την ύπαρξη των απαραίτητων δικλίδων ασφαλείας ότι η εταιρεία διοικείται με γνώμονα το γενικότερο εταιρικό συμφέρον καθώς και ότι δεν υπάρχουν συγκρουόμενα συμφέροντα μεταξύ των προσωπικών επιδιώξεων των μελών του διοικητικού συμβουλίου και του εταιρικού συμφέροντος. Για να διασφαλιστεί η αντικειμενικότητα και ανεξαρτησία των μελών του

διοικητικού συμβουλίου στην εκτέλεση των καθηκόντων τους, δεν θα πρέπει να εκλέγονται για δεύτερη θητεία τα ίδια μέλη του διοικητικού συμβουλίου.

Οι βέλτιστες πρακτικές έχουν δείξει ότι στις περισσότερες περιπτώσεις η ύπαρξη μη εκτελεστικών μελών, διασφαλίζει την αντικειμενικότητα και τη διαφάνεια στη λήψη αποφάσεων του διοικητικού συμβουλίου.

6.5.4 Επιτροπή ελέγχου

Η επιτροπή ελέγχου αποτελεί ένα απαραίτητο και θεμελιώδες κομμάτι της εταιρικής διακυβέρνησης. Βασικές της αρμοδιότητες αποτελούν:

- Η προστασία των συμφερόντων των μετόχων και γενικότερα όλων όσων σχετίζονται και έχουν νόμιμο συμφέρον από τη λειτουργία της εταιρείας.
- Ο εντοπισμός, η κατανόηση, η αξιολόγηση, η επεξεργασία και η ιεράρχηση των επιχειρησιακών κινδύνων που συνδέονται με τη λειτουργία της επιχείρησης.
- Η εποπτεία της ορθής λειτουργίας του συστήματος και των διαδικασιών που διασφαλίζουν την συμμόρφωση με τους νόμους και τις κείμενες διατάξεις.
- Η ύπαρξη και εφαρμογή ενός κώδικα ηθικής και δεοντολογίας.
- Η εφαρμογή και η εποπτεία ενός μηχανισμού εντοπισμού πιθανής απάτης.
- Η τακτική ενημέρωση του διοικητικού συμβουλίου και των μετόχων για όλα τα θέματα της αρμοδιότητας της.

Σύμφωνα με τις βέλτιστες πρακτικές εταιρικής διακυβέρνησης, τα μέλη της επιτροπής ελέγχου θα πρέπει να έχουν συγκεκριμένες γνώσεις, προσόντα, επαγγελματική εμπειρία και δεξιότητες, προκειμένου να μπορούν να αντεπεξέλθουν στα δύσκολα καθήκοντα τους. Θα πρέπει να είναι ανεξάρτητα από τη διοίκηση της εταιρείας και να έχουν οικονομικές γνώσεις και εμπειρία. Θα πρέπει να διεξάγονται συνελεύσεις της επιτροπής ελέγχου σε προκαθορισμένες ημερομηνίες καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και σε τακτά χρονικά διαστήματα.

Σημαντικό επίσης είναι τα μέλη της επιτροπής ελέγχου να μην λαμβάνουν κανενός είδους άλλης άμεσης ή έμμεσης αποζημίωσης από την εταιρεία, πέραν αυτής που προβλέπεται για τη συμμετοχή τους στο διοικητικό συμβούλιο και την επιτροπή. Θα πρέπει να σημειώσουμε, ότι η ελληνική νομοθεσία δεν υποχρεώνει τις εισηγμένες εταιρείες να έχουν επιτροπή ελέγχου.

6.5.5 Εσωτερικός έλεγχος

Ο ρόλος του εσωτερικού ελέγχου μέσα στα πλαίσια της εταιρικής διακυβέρνησης είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Εσωτερικό έλεγχο θα πρέπει να έχουν όλες οι εισηγμένες εταιρείες με συγκεκριμένο και καθορισμένο ρόλο.

Οι βέλτιστες αρχές διακυβέρνησης δίδουν ιδιαίτερη σημασία στην ανεξαρτησία και αντικειμενικότητα του εσωτερικού ελέγχου.

Συγκεκριμένα, ο εσωτερικός έλεγχος θα πρέπει να είναι ανεξάρτητος από όλες τις λειτουργίες της επιχείρησης. Δηλαδή, να μην υπάγεται σε καμία διεύθυνση, παρά απευθείας στην επιτροπή ελέγχου. Το επίπεδο των εσωτερικών ελεγκτών θα πρέπει να είναι

υψηλό και η θέση τους μέσα στην επιχείρηση αναβαθμισμένη, προκειμένου να μπορούν να διεξάγουν το έργο τους ανεπηρέαστοι.

6.6 Εναλλακτικά υποδείγματα εταιρικής διακυβέρνησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία

6.6.1 Το υπόδειγμα των μετόχων (Shareholder model)

Σύμφωνα με το υπόδειγμα των μετόχων, στόχος τη επιχείρησης είναι η μεγιστοποίηση της αξίας της. Όταν υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ ιδιοκτησίας και ελέγχου, οι διαχειριστές της εταιρείας μπορεί να αποκλίνουν από την επιδίωξη των αντικειμενικών τους στόχων, και να επιδιώκουν άλλους (π.χ. η μεγιστοποίηση του μισθού τους, η άμεση άνοδος της τιμής της μετοχής κ.α). Το πρόβλημα του "εντολέα – εντολοδόχου" είναι βασικό στοιχείο της θεωρίας των "ατελών συμβολαίων" (incomplete contracts) που πρώτος ανέπτυξε ο Coase (1937). Ιδανικά ο εντολέας (μέτοχος-επενδυτής) και ο εντολοδόχος (επαγγελματίες διαχειριστές της εταιρείας) θα μπορούσαν να υπογράψουν ένα συμβόλαιο, στο οποίο θα οριζόταν με ακρίβεια και σαφήνεια το τι θα έπρεπε να πράξει το κάθε συμβαλλόμενο μέρος σε κάθε μελλοντική ενδεχόμενη κατάσταση.

Σε καθεστώς πλήρους και συμμετρικής πληροφόρησης, όπου οι κεφαλαιαγορές λειτουργούν τέλεια, θα ήταν πράγματι εφικτή η σύναψη πλήρων και τέλειων συμβολαίων.

Ωστόσο, τα περισσότερα μελλοντικά ενδεχόμενα είναι εξαιρετικά δύσκολο να προβλεφθούν και να περιγραφούν, με αποτέλεσμα να είναι αδύνατη η σύναψη τέλειων συμβολαίων.

Στο πλαίσιο αυτό, μια σειρά μηχανισμών στοχεύουν ακριβώς στην

υπέρβαση των προβλημάτων που προκύπτουν από το διαχωρισμό ιδιοκτησίας και ελέγχου:

- Χρησιμοποίηση διαφόρων μηχανισμών ευθυγράμμισης των συμφερόντων των διαχειριστών των εταιρειών με αυτά των μετόχων.
- Δημιουργία θεσμικού πλαισίου που να προστατεύει αποτελεσματικά τα δικαιώματα των μετόχων.
- Αποτελεσματική λειτουργία της αγοράς εταιρικού ελέγχου (εξαγορές).

6.6.2 Το υπόδειγμα των εταίρων (Stakeholder model)

Σύμφωνα με αυτό το υπόδειγμα των εταίρων, η εταιρεία οφείλει να λαμβάνει υπόψη τα συμφέροντα ευρύτερων ενδιαφερομένων, οι οποίοι επηρεάζουν και επηρεάζονται από τη λειτουργία της επιχείρησης.

Καθώς η σύγχρονη επιχείρηση δημιουργεί ποικίλες αλληλεξαρτήσεις και προκαλεί σημαντικές εξωτερικές επιδράσεις, οι στόχοι της οφείλουν να εξυπηρετούν το κοινωνικό σύνολο.

Σ' αυτό το πλαίσιο, η σύγχρονη επιχείρηση έρχεται αντιμέτωπη με νέες προκλήσεις, καθώς η μεγιστοποίηση όχι μόνο της αξίας των μετόχων, αλλά αυτής των εταίρων, εισάγει στο βελτιστοποιητικό της αλγόριθμο περαιτέρω πολύπλοκες σχέσεις και διαδικασίες. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η διαδικασία ενσωμάτωσης των συμφερόντων και των απόψεων ευρύτερων ενδιαφερομένων, είναι δύσκολη.

Ωστόσο, είναι αντιληπτό στον καθένα το μέγεθος της χρησιμότητας του να λαμβάνονται υπόψη οι συμπεριφορές, τα

κίνητρα και τα αντικίνητρα των εταίρων που επηρεάζονται από την επιχείρηση. Γίνεται λοιπόν λόγος για το “νέο υπόδειγμα των εταίρων” (new stakeholder model), το οποίο προσδιορίζει με μεγαλύτερη ακρίβεια τα ενδιαφέροντα προς την εταιρεία μέρη (εταίροι).

Έτσι, ως “εταίροι” θεωρούνται όσοι έχουν συνεισφέρει στην επιχείρηση πόρους- υλικούς και άυλους, ανθρώπινους και μη. Στο πλαίσιο αυτό, κεντρική επιδίωξη της εταιρικής διακυβέρνησης είναι η ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ των εταίρων για τη δημιουργία πλούτου, θέσεων εργασίας και υγιών οικονομικά επιχειρήσεων.

Η κριτική που ασκείται στο υπόδειγμα των εταίρων, είναι ότι κάθε οργανισμός πρέπει να έχει μια ενιαία αντικειμενική συνάρτηση που να καθοδηγεί τη συμπεριφορά της. Η ενσωμάτωση πολλαπλών, ανταγωνιστικών και ασυνεπών μεταξύ τους συμφερόντων, απαιτεί λεπτομερή εξειδίκευση και καθορισμό των όρων ανταλλαγής τους (tradeoff).

Η θεωρία των εταίρων δεν παρέχει κάποιο κριτήριο για τον καθορισμό των ανταλλακτικών αυτών σχέσεων.

Ως συνέπεια, η εκτελεστική διοίκηση (management) και το διοικητικό συμβούλιο, μη έχοντας κάποιο σαφώς προσδιορισμένο κριτήριο λήψης αποφάσεων, ενδέχεται να χρησιμοποιούν τους εταίρους ως άλλοθι προκειμένου να δικαιολογούν τη χαμηλή απόδοση της επιχείρησης.

Αντίθετα, υποστηρίζεται ότι το υπόδειγμα των μετόχων παρέχει ξεκάθαρες οδηγίες για τον καθορισμό των προτεραιοτήτων και των

στόχων της επιχείρησης, καθώς και τους μηχανισμούς εκείνους για τη μέτρηση της αποδοτικότητας της.

6.6.3 Εξωτερικά συστήματα εταιρικής διακυβέρνησης

Κύριο χαρακτηριστικό των εξωτερικών συστημάτων εταιρικής διακυβέρνησης (τυπικά παραδείγματα αποτελούν οι ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο) είναι η ύπαρξη μεγάλων και υψηλής ρευστότητας κεφαλαιαγορών.

Τα μετοχικά κεφάλαια των εταιρειών παρουσιάζουν μεγάλη διασπορά. Οι μέτοχοι, κάνοντας χρήση των δικαιωμάτων ψήφου, έχουν τη δυνατότητα να εκλέγουν το διοικητικό συμβούλιο της εταιρείας και να ψηφίζουν για σημαντικά ζητήματα. Ωστόσο, στην πράξη, η δυνατότητα παρακολούθησης και ελέγχου της εκτελεστικής διοίκησης από τους μετόχους είναι περιορισμένη.

Η μεγάλη διασπορά του μετοχικού κεφαλαίου των εταιρειών, θέτει του μετόχους αντιμέτωπους με το πρόβλημα του “ελεύθερου επιβάτη” (free-rider problem). Με μικρό μερίδιο στην εταιρεία, κανένας μέτοχος δεν θα είναι διατεθειμένος να αναλάβει το έργο της συστηματικής παρακολούθησης και ελέγχου των αποφάσεων της εκτελεστικής διοίκησης. Καθώς το κόστος μιας τέτοιας διαδικασίας θα υπερβαίνει το προσδοκώμενο όφελος. Η αδυναμία των μετόχων να παρακολουθούν αποτελεσματικά τη λειτουργία της εκτελεστικής διοίκησης, καθιστά την κεφαλαιαγορά ως τον κυριότερο μηχανισμό πειθαρχίας της εκτελεστικής διοίκησης.

Έτσι, όταν η τελευταία δεν επιτυγχάνει αποτελεσματικά τα συμφέροντα των μετόχων, αυτοί με τη σειρά τους επιλέγουν τη μαζική έξοδο (exit) από τη μετοχή της εταιρείας, επιφέροντας

άμεση πτώση της τιμής της και να μεταβάλει τις πολιτικές.

Παράλληλα, οι επιχειρήσεις εκτίθενται στην απειλή των (επιθετικών) εξαγορών. Η ύπαρξη ενεργητικής αγοράς ελέγχου αποτελεί σημαντικό μηχανισμό ελέγχου της εκτελεστικής διοίκησης από τους μετόχους. Επιπλέον, στο εξωτερικό σύστημα, η μεγάλη διασπορά στα μετοχικά κεφάλαια των εταιρειών, οδηγεί στην ανάδυση βραχυπρόθεσμων συμπεριφορών, τόσο από την πλευρά των μετόχων, όσο και από την πλευρά της εκτελεστικής διοίκησης.

Ο ισχυρός ανταγωνισμός μεταξύ των θεσμικών επενδυτών-μετόχων (π.χ. εταιρείες αμοιβαίων κεφαλαίων) τους κινητοποιεί να αναζητούν βραχυπρόθεσμες αποδόσεις από τις εταιρείες στις οποίες επενδύουν, δίχως να φαίνονται διατεθειμένοι να παραμένουν σε αυτές προς αναζήτηση μακροχρόνιων ωφελημάτων. Πολλοί διευθύνοντες σύμβουλοι πιστεύουν ότι η παρουσία τέτοιων επενδυτών-μετόχων στη μετοχική σύνθεση των εταιρειών τους, προκαλεί αστάθεια, πιέζοντας και τους ίδιους να υιοθετούν στρατηγικές με στόχο την αποκόμιση βραχυπρόθεσμων κεφαλαιακών κερδών.

6.6.4 Εσωτερικά συστήματα εταιρικής διακυβέρνησης

Κύριο χαρακτηριστικό των εσωτερικών συστημάτων εταιρικής διακυβέρνησης (περιλαμβάνει τυπικά τις χώρες της Ευρώπης, πλην του Ηνωμένου Βασιλείου) είναι η υψηλή συγκέντρωση της μετοχικής ιδιοκτησίας ή των δικαιωμάτων ψήφου και η ύπαρξη πολλαπλών σταυροειδών σχέσεων μεταξύ των επιχειρήσεων.

Οι κεφαλαιαγορές είναι συνήθως μικρές και χαμηλής ρευστότητας.

Ο ρόλος των θεσμικών επενδυτών είναι πολύ πιο περιορισμένος απ' ό τι στο εξωτερικό σύστημα. Κεντρικό χαρακτηριστικό των εσωτερικών συστημάτων εταιρικής διακυβέρνησης είναι ότι παρέχουν τη δυνατότητα στους μετόχους να ασκήσουν τον έλεγχο τους με μικρό σχετικά κόστος.

Οι “ισχυροί” μέτοχοι έχουν το κίνητρο και τη δύναμη να ελέγχουν και να παρακολουθούν τις αποφάσεις της εκτελεστικής διοίκησης. Το πρόβλημα του “εντολέα-εντολοδόχου” μεταβάλλεται σε σύγκρουση των “ισχυρών” μεγαλομετόχων με τους “αδύναμους” μετόχους μειοψηφίας (minority shareholders).

Κεφάλαιο 7

Διαφθορά

7.1 Διαφθορά

Ως διαφθορά θα μπορούσαμε να πούμε πως είναι, όταν κάποιος κυβερνητικός εκπρόσωπος χρησιμοποιούν την εξουσία που διαθέτουν, με απώτερο σκοπό να έχουν κάποιο προσωπικό όφελος. Πιο συγκεκριμένα το προσωπικό όφελος συνήθως είναι να ευνοηθούν οικονομικά εις βάρος των πολιτών και του κράτους. Όμως υπάρχει η πιθανότητα το όφελος αυτό, ταυτόχρονα να διαχέεται σε συγκεκριμένες ομάδες της κοινωνίας. Εξετάζοντας ποιού είναι οι έχοντες εξουσία σε μια κοινωνία, μπορούμε να διαπιστώσουμε πως κατά κύριο λόγο έχουν οι εξής: τα υψηλόβαθμα στελέχη της κυβέρνησης, οι δημόσιοι υπάλληλοι σε ανώτερες θέσεις, οι δημόσιοι υπάλληλοι οι οποίοι δρουν προς εξυπηρέτηση των ιδιωτών όσων αφορά διαδικασίες του δημόσιου

τομέα καθώς επίσης και οι εργαζόμενοι «στα όρια» του δημόσιου με τον ιδιωτικό τομέα. Η διαφθορά δεν έχει μία μορφή, μπορεί να πάρει πολλές μορφές. Κάποια παραδείγματα διαφθοράς είναι η δωροδοκία, η υπεξαίρεση, ο χρηματισμός και ο εκβιασμός.

Η διαφθορά των δημοσίων υπαλλήλων είναι ένα κοινό φαινόμενο που υφίσταται σε όλες τις χώρες. Όμως διαφέρει σε μεγάλο βαθμό όσον αφορά το είδος και το μέγεθός της, καθώς εξαρτάται από πολλούς παράγοντες όπως είναι τα ήθη, τα έθιμα, οι νόμοι, οι κανόνες κάθε χώρας κ.α. . Η διαφθορά αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα ο οποίος εμποδίζει την ανάπτυξη. Αυτό συμβαίνει γιατί αρκετοί, οικονομικοί κυρίως, πόροι διατίθενται σε μη παραγωγικές δραστηριότητες και σπαταλάτε αρκετός χρόνος στο να ξεπεραστούν τα εμπόδια που φέρνουν οι κανόνες και η γραφειοκρατία στον δημόσιο τομέα. Έτσι αντί οι πόροι αυτοί να οδηγηθούν σε παραγωγικές και επικερδείς δραστηριότητες σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο, οδηγούνται στην αντίθετη κατεύθυνση. Το επίπεδο της διαφθοράς μιας χώρας, αποτελεί έναν από τους κύριους λόγους που συντέλεσαν στο να διακοπεί η ανάπτυξη σε ανεπτυγμένες ή/ και αναπτυσσόμενες χώρες. Είναι σημαντικό να σημειωθεί πως η ύπαρξη της διαφθοράς προκαλεί αύξηση των τιμών καθώς το κόστος και οι ανεκμετάλλετοι πόροι επιβαρύνουν τον τελικό καταναλωτή.

Επίσης εντοπίζεται στον χώρο της υγείας, στον οποίο γιατροί ζητούν επιπλέον χρήματα, το λεγόμενο «φακελάκι», έτσι ώστε να εκτελέσουν σωστά και γρήγορα την δουλειά τους και οι ασθενείς να τύχουν καλύτερης αντιμετώπισης. Επιπροσθέτως, τα πολιτικά πρόσωπα παρακάμπτουν τους κανόνες και τους νόμους, έτσι ώστε να ευνοήσουν ομάδες ανθρώπων ή μεμονωμένους κατοίκους της

χώρας, προκειμένου να ισχυροποιήσουν την θέση τους και οι ίδιοι να έχουν ένα μεγάλο στρατό από ψηφοφόρους να τους στηρίζουν στις επόμενες εκλογές και να διατηρήσουν την εξουσία που ήδη έχουν. Κατά κύριο λόγο και με πιο έντονους ρυθμούς, τα πολιτικά πρόσωπα ευνοούν ως επί το πλείστον κατά τις προεκλογικές περιόδους αλλά και κατά την θητεία τους, σε μικρότερο όμως βαθμό.

Στο σημείο αυτό, θεωρείτε σκόπιμο να αναλυθούν μερικοί τύποι διαφθοράς, οι οποίοι είναι οι ακόλουθοι:

7.1.1 Δωροδοκία

Μια μορφή δωροδοκίας είναι η μεταβίβαση χρηματικών πόρων με σκοπό την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων συμφερόντων. Οι δωροδοκίες μπορούν να απαιτηθούν από έναν ανώτερο υπάλληλο ώστε να κάνει κάτι που πληρώνεται ήδη για να το κάνει. Πολλοί κάτοικοι ανά τον κόσμο έχουν δωροδοκήσει δημόσιους υπάλληλους ώστε να μην εφαρμοστούν οι κανόνες και οι νόμοι, για να έχουν οικονομικά οφέλη. Σε μερικές χώρες, ο πολιτισμός της δωροδοκίας επεκτείνεται σε όλες τις πτυχές της δημόσιας ζωής, καθιστώντας εξαιρετικά δύσκολη την λειτουργία των επιχειρήσεων χωρίς την δωροδότηση.

7.1.2 Χρηματισμός

Χρηματισμό αποτελεί η διαδικασία της εκμετάλλευσης ενός αξιώματος, με στόχο την αποκόμιση κερδών. Κάνοντας χρήση της αργκό, σημειώνεται πως ο χρηματισμός είναι το κοινώς λεγόμενο «φακελάκι». Ένα είδος χρηματισμού είναι η μεταβίβαση κάποιου υλικού αγαθού μεγάλης αξίας, ως δώρο. Στην κατηγορία του

χρηματισμού επίσης εντάσσεται και η περίπτωση όταν κάποιος εκμεταλλεύεται λόγω της θέσης και της εξουσίας που κατέχει, την γνώση κάποιων θεμάτων, πριν αυτά γίνουν γνωστά δημοσίως προκειμένου να έχει κέρδος. Για να γίνει πιο κατανοητό παρατίθεται το εξής παράδειγμα: Ένας πολιτικός χρησιμοποιεί την γνώση χωροταξίας που διαθέτει, αγοράζει έδαφος σε μια περιοχή που αναμένεται να αναπτυχθεί και να αποκτήσει μεγάλη αξία, πριν αυτό γίνει γνωστό δημοσίως, και το πουλάει με σημαντικό κέρδος. Τέλος σε αυτή την κατηγορία εμπίπτει και η χρήση μεγάλων χρηματικών ποσών ως δωροδοκία.

7.1.3 Εκβιασμός

Εκβιασμός είναι η απαίτηση από κάποιον ανώτερο υπάλληλο, δωροδοκίας ή χρηματισμού προκειμένου να μην κάνει χρήση της εξουσίας για να προκληθεί οικονομική ζημιά, και όχι μόνο, στον συναλλασσόμενο με τον δημόσιο τομέα άνθρωπο.

7.2 Πλεονεκτήματα και κόστος

Οι εργαζόμενοι στον δημόσιο τομέα προσπαθούν μέσω της εξουσίας, που τους έχει εκχωρηθεί να κερδίσουν για δικό τους όφελος, όχι μόνο επιπλέον εισοδήματα αλλά και αναγνώριση, δημοσιότητα καθώς και να βελτιώσουν το κοινωνικό τους status. Μέσω της βοήθειας που παρέχουν σε ανθρώπους ή σε μερίδα πολιτών γίνονται πιο διάσημοι και αρεστοί καταφέροντας να προκαλέσουν την χειραφέτηση των ομάδων αυτών. Όσο πιο διεφθαρμένη είναι μια κυβέρνηση, τόσο μεγαλύτερη επίδραση έχει στους πολίτες. Μέσω της διαφθοράς αυξάνονται τα επίπεδα εξυπηρέτησης των πολιτών, μειώνεται η κωλυσιεργία, συνεπώς αυξάνεται η δύναμη της κυβέρνησης. Αυτό συμβαίνει γιατί όλο και

περισσότεροι πολίτες, νοιώθουν ευγνωμοσύνη για το εκάστοτε πολιτικό κόμμα ή υπάλληλο του κράτους, που τους εξυπηρέτησε.

Στην περίπτωση που «συλληφθεί» ένας δημόσιος υπάλληλος να δωροδοκείται, ή να υπεξαίρει χρήματα και να εκβιάζει, θα πρέπει να εκδικαστεί η υπόθεσή του και να αποπεμφθεί από το αξίωμα εξουσίας που κατέχει. Όμως δεν θα υπάρξουν συνέπειες μόνο για εκείνον αλλά και για τα σχετιζόμενα με αυτόν πρόσωπα, πολιτικά, προσωπικά και επαγγελματικά. Επιπλέον το γεγονός αυτό θα προκαλέσει αναστάτωση και θα έχει συνέπειες στο κοινωνικό σύνολο, καθώς ο υπάλληλος και τα συσχετιζόμενα με αυτόν μέλη, θα γίνουν παράδειγμα προς αποφυγή και δακτυλοδεικτούμενα για τις ενέργειες τους, ασχέτως με τον αριθμό των πολιτών που έχουν «εξυπηρετήσει».

Το ερώτημα που γεννάτε είναι από ποιους παράγοντες εξαρτάται η ύπαρξη της διαφθοράς. Στο ερώτημα αυτό θα απαντήσουμε αναλύοντας τους κάτωθι παράγοντες:

7.2.1 Θεσμοί

Το πολιτικό σύστημα επηρεάζει άμεσα τις λειτουργίες των δικαστηρίων και την δικαιοσύνη. Πολλές φορές το δικαστικό σύστημα λειτουργεί παράλληλα με το πολιτικό, καθώς η δικαιοσύνη αρκετές φορές βοηθά και υπερασπίζεται τα πρόσωπα τα οποία έχουν εξουσία. Σε πολλές περιπτώσεις τα κάθε είδους εγκλήματα ή οι μη νόμιμες πράξεις που έχουν διαπράξει τα πολιτικά πρόσωπα και οι ανώτεροι δημόσιοι υπάλληλοι, καλύπτονται. Για αυτό τον λόγο, τα γεγονότα αυτά δεν αποκαλύπτονται δημοσίως λόγω της συγκάλυψης ή της αθώωσης όσων τα έχουν διαπράξει.

Αν όμως σε ένα σύστημα λειτουργούσαν ανεξάρτητα και αμερόληπτα οι θεσμοί και εφαρμόζονταν οι νόμοι, όσοι είχαν εξουσία δεν θα έβρισκαν εύκολα τρόπους να διαπράξουν πράξεις για προσωπικό τους όφελος. Αυτό θα συνέβαινε γιατί θα υπήρχε έλεγχος και θα επιβάλλονταν τιμωρίες σε όσους προσπαθούσαν να παρανομήσουν. Είναι λογικό πως το τίμημα για αυτούς μπορεί να ήταν πολύ μεγάλο σε περίπτωση που αποδεικνυόταν πως έκαναν κάτι παράνομο. Όμως θα ήταν σημαντικό πως οι αυστηρές ποινές και η σωστή λειτουργία του δικαστικού σώματος θα απέτρεπαν τέτοιες συμπεριφορές και έτσι όλο και λιγότερα άτομα θα είχαν την τάση και την διάθεση να ρισκάρουν να ασχοληθούν με τέτοιου είδους δραστηριότητες.

Όμως όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, η λειτουργία της δικαιοσύνης πολλές φορές δεν λειτουργεί ανεξάρτητα αλλά παράλληλα με τις πολιτικές δυνάμεις οι οποίες έχουν την εξουσία. Για τον λόγο αυτό κάθε φορά που αλλάζει η κυβέρνηση, ταυτόχρονα αλλάζουν και οι ανώτεροι υπάλληλοι του δικαστικού σώματος, προκειμένου να λειτουργήσουν προς το συμφέρον του κυβερνώντος κόμματος.

7.2.2 Πολιτικό σύστημα

Το πολιτικό σύστημα και ο τρόπος διακυβέρνησης του κράτους παίζει μεγάλο ρόλο στην ύπαρξη και στο μέγεθος της διαφθοράς που υφίσταται σε μια χώρα. Ένα σύστημα με πολλούς και πολύπλοκους νόμους είναι πιο δυσπρόσιτο για τους πολίτες και δίνει την ευκαιρία στους δημόσιους υπαλλήλους, να προσπαθήσουν να βρουν λύσεις για τους πολίτες. Έτσι δημιουργείτε μια άτυπη συνεργασία μεταξύ υπαλλήλων και

πολιτών, με σκοπό να προσπεραστούν τα προβλήματα και οι κωλυσιεργίες που προκαλεί το σύστημα. Για να πραγματοποιηθεί αυτό, καλούνται οι πολίτες να καταβάλουν την κατάλληλη παράνομη αμοιβή. Όσο πιο μεγάλο είναι το μέγεθος της οικονομίας, τόσο περισσότεροι πολίτες θα ψάχνουν τρόπο να παρακάμψουν τους δύσκολους νόμους, άρα και η διαφθορά θα είναι μεγαλύτερη σε τέτοια συστήματα. Επίσης ένα διεφθαρμένο σύστημα τείνει να βοηθήσει την ανάπτυξη και την αύξηση εκείνων που ασχολούνται με τέτοιες δραστηριότητες παρά να τους καταπολεμήσει.

Επιπλέον, τα δημοκρατικά πολιτεύματα, ιδίως όταν είναι διαχρονικά, βοηθούν στην μείωση της διαφθοράς. Μέσω της ελευθερίας λόγου, παράνομες συμπεριφορές και πράξεις μπορούν να γίνουν γνωστές αφού τα πιο ανοιχτά πολιτικά συστήματα οδηγούν σε μεγαλύτερη και υγιή ανταγωνιστικότητα. Επίσης τα δημοκρατικά πολιτεύματα βοηθούν την εκπαίδευση και την ανάπτυξη. Εκτός όμως από την ελευθερία του λόγου, στη μείωση της διαφθοράς βοηθούν και η ελευθερία και η μη υποκίνηση των σωματίων. Δηλαδή οι άνθρωποι είναι ελεύθεροι να συνέρχονται σε ομάδες και να λειτουργούν μαζικά. Έτσι αυτές οι οργανώσεις λειτουργούν ευεργετικά για το καλό του κοινωνικού συνόλου, στοχεύοντας στην καταπολέμηση των γεγονότων παράνομης συμπεριφοράς από δημόσιους υπάλληλους.

7.2.3 Εισοδήματα από δραστηριότητες σχετιζόμενες με τη διαφθορά

Γενικότερα σε μια κοινωνία, κάθε άτομο πρέπει να επιλέγει το είδος της δραστηριότητας και της επαγγελματικής καριέρας με την

οποία επιθυμεί να ασχοληθεί. Ακόμα και όσοι πραγματοποιούν παράνομες δραστηριότητες, έχουν κάποια νόμιμη ενασχόληση. Έτσι και η ενασχόληση, φέρνει εισοδήματα από την διαφθορά και επηρεάζεται από την ενασχόληση με νόμιμες και παραγωγικές δραστηριότητες. Η αλληλοεπίδραση της απόφασης μεταξύ των δυο αυτών επιλογών από τους κατοίκους μια κοινωνίας οδηγεί στην ισορροπία των αμοιβών. Η επιλογή του κάθε ατόμου μεταξύ των παραγωγικών και των μη παραγωγικών δραστηριοτήτων είναι συνάρτηση των εισοδημάτων τα οποία λαμβάνει ή πρόκειται να λάβει. Όμως τα κέρδη ενός επιχειρηματία επηρεάζονται άμεσα από τα διάφορα κόστη που περιλαμβάνονται στις δραστηριότητες του. Επιπλέον έχει να υπολογίσει σε αυτά τις δαπάνες για τις διευκολύνσεις που επιθυμεί, ώστε να αποφύγει την γραφειοκρατία. Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να πούμε πως τα μεγαλύτερα επίπεδα διαφθοράς οδηγούν σε χαμηλότερο ποσοστό κέρδους για τους επιχειρηματίες.

Σε δυναμικό επίπεδο εάν λάβουμε υπ' όψιν μας το χρόνο, το επίπεδο της διαφθοράς κατά το παρελθόν αποτελεί σημαντικό παράγοντα επηρεασμού για το παρόν αλλά και το μέλλον μιας χώρας. Στα εισοδήματα θα πρέπει να συμπεριληφθούν και οι μη χρηματικές αμοιβές όπως είναι το κοινωνικό επίπεδο, η αναγνώριση και το γόητρο.

Τέλος θα πρέπει να αναφέρουμε πως τα πενιχρά εισοδήματα των δημοσίων υπάλληλων είναι ένας λόγος που συμβάλει στο να βρίσκουν τρόπους να τα αυξήσουν. Άρα ένας μικρός μισθός θα οδηγήσει σε αύξηση της διαφθοράς, τα κέρδη από την οποία θα ενισχύουν το εισόδημα του υπαλλήλου.

7.2.4 Πόροι

Όσο πιο πλούσιο σε πόρους είναι ένα κράτος, τόσο πιο επιρρεπές στην διαφθορά είναι. Αν για παράδειγμα μια χώρα έχει πετρέλαιο, τότε οι δημόσιοι υπάλληλοι οι οποίοι διαχειρίζονται τον συγκεκριμένο πόρο θα έχουν μεγάλη τάση προς την διαφθορά. Αυτό συμβαίνει γιατί θα τους προσεγγίζουν άνθρωποι από τον ιδιωτικό τομέα ώστε να λειτουργήσουν προς όφελος τους, δίνοντάς τους σημαντικά ανταλλάγματα. Το όφελος αυτό μπορεί να δημιουργήσει ένα μεγάλο πλεονέκτημα της ιδιωτικής επιχείρησης, σε βάρος των υπολοίπων και κατά συνέπεια να υπάρξει αύξηση των κερδών της. Λογική συνέπεια της αύξησης των κερδών, είναι να δοθεί μερίδιο από αυτά τα κέρδη και στον δημόσιο υπάλληλο, ο οποίος βοήθησε στην δημιουργία τους. Όμως και οι ίδιοι οι υπάλληλοι γνωρίζοντας πως έχουν στα χεριά τους την εξουσία να διαχειριστούν, όπως αυτοί θέλουν, την πρόσβαση των επιχειρήσεων στον συγκεκριμένο πόρο θα προσπαθήσουν να μεγιστοποιήσουν τα έσοδα τους.

Σημαντικό ρολό όμως στην διανομή των πόρων παίζουν τα συνδικάτα. Τα συνδικάτα είναι οργανώσεις πολιτών με οικονομικά κίνητρα, οι οποίοι ενώνονται με σκοπό να λειτουργήσουν σαν ένας οργανισμός που θα έχει μεγάλη δύναμη και θα εξυπηρετήσει τα συμφέροντα των μελών του. Αυτή η ένωση καταφέρνει να τους δώσει τόσο την δύναμη, όσο και την εξουσία, να μπορούν να επηρεάζουν την κυβέρνηση με στόχο να ευνοηθούν όσον αφορά την διανομή των πόρων. Όσο πιο οικονομικά δυνατό είναι ένα συνδικάτο, τόσο πιο μεγάλη επιρροή θα έχει σε πολλούς τομείς. Αφού τα συνδικάτα έχουν την δυνατότητα να επηρεάζουν τις πολιτικές αποφάσεις για την διανομή των πόρων στο παρόν και

παράλληλα τις αναπτυξιακές προοπτικές στο μέλλον, συναγωνίζονται το ένα το άλλο με σκοπό την κατοχύρωση της πιο πλεονασματικής θέσης των μελών τους στην κοινωνία.

Αυτός ο συναγωνισμός των συνδικάτων, προκαλεί τις μεταξύ τους συγκρούσεις, καθώς οι πόροι ενός κράτους είναι περιορισμένοι. Στο σημείο αυτό είναι πολύ σημαντικό να τονίσουμε πως όταν αναφερόμαστε σε πόρους, δεν είναι μόνο οι φυσικοί αλλά και οι οικονομικοί, όπως για παράδειγμα τα κονδύλια, οι αναπτυξιακοί νομοί, οι παροχές και οι φορολογικές ελαφρύνσεις. Αυτές οι συγκρούσεις έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση της διαφθοράς, καθώς τα συνδικάτα προσπαθούν να επηρεάσουν με αθέμιτα μέσα, κάνοντας χρήση των δυνάμεων που έχουν στην κατοχή τους (ανθρώπους που κατέχουν πολιτικά αξιώματα και εξουσία).

Πολλές έρευνες και αναλύσεις οι οποίες έχουν πραγματοποιηθεί για τις ΗΠΑ και για μεγάλο αριθμό χωρών προσπαθούν να διαπιστώσουν αν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ της διαφθοράς και της οικονομικής ανάπτυξης, σε επίπεδο ανομοιογένειας της εξεταζόμενης χώρας, ποικιλομορφίας των πολιτών, εκπαίδευσης, όσων αφορά τις κοινωνικές διαρθρώσεις και το μέγεθος του δημόσιου τομέα.

Τα αποτελέσματα των ερευνών αυτών έχουν δείξει πως οι χώρες που έχουν πιο εύπορους και πιο εκπαιδευμένους πολίτες έχουν μικρότερα ποσοστά διαφθοράς. Αποδείχτηκε λοιπόν πως η μεταξύ τους συσχέτιση είναι πολύ ισχυρή. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να γίνεται χρήση δεδομένων, όπως οι βαθμοί με τους οποίους αποφοιτήσαν τα μέλη της κοινωνίας από τα μορφωτικά ιδρύματα, σε συνάρτηση με τους δείκτες της διαφθοράς την χρονική στιγμή

της έρευνας.

Για την άντληση αποτελεσμάτων, όσων αφορά τον βαθμό που επηρεάζεται η ανάπτυξη από την διαφθορά, πάρθηκαν δείκτες όπως ο αριθμός των κατοίκων, το εισόδημα τους και η αξία των σπιτιών τους και πραγματοποιήθηκε σύγκριση με την διαφθορά. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως χώρες με διαφθορά τείνουν να έχουν μειωμένα εισοδήματα, μικρή ανάπτυξη και μειωμένη τάση για απασχόληση.

7.3 Αντιμετώπιση της διαφθοράς

Ένα σημαντικό δεδομένο είναι πως υπάρχουν τρόποι για να αντιμετωπιστεί η διαφθορά. Όλες οι χώρες έχουν πάρει μέτρα προκειμένου να καταπολεμήσουν την διαφθορά και έχουν θεσπίσει νόμους για την τιμωρία όσων διαπράττουν τέτοια εγκλήματα. Η πρώτη τέτοια ενέργεια πραγματοποιήθηκε το 1997 στην οποία 34 κράτη μέλη υπέγραψαν την «Σύμβαση του ΟΗΕ ενάντια στην Διαφθορά». Η ίδια σύμβαση υπογράφηκε και από τα περισσότερα μέλη του ΟΗΕ γεγονός που σηματοδότησε την παγκόσμια κινητοποίηση κατά της διαφθοράς.

Για να επιβεβαιωθεί η λειτουργία και η χρησιμότητα των διατάξεων αυτών, υποχρεώνονται οι χώρες της ευρωπαϊκής ένωσης, σε ετήσια βάση να πραγματοποιούν εκθέσεις σχετικά με τα ποσοστά της διαφθοράς. Αυτές οι εκθέσεις είναι ανακοινώσιμες. Συσχετίζοντας όμως τις διατάξεις αυτές, με το νομικό πλαίσιο της ευρωπαϊκής ένωσης όσων αφορά την διαφθορά, πολλές χώρες-μέλη δεν το εφαρμόζουν. Είναι γεγονός πως μεγάλος αριθμός πολιτικών ηγετών-αρχηγών αδιαφορούν για την τήρηση των νόμων και έτσι στην έκθεση που αναφέραμε,

δημοσιοποιούν λίγα στοιχεία, βάση του βαθμού χρήσης των διατάξεων και της αξιολόγηση των χωρών αυτών.

Για να τονιστεί και να σημειωθεί η σημασία της διαφθοράς στις μέρες μας και ο βαθμός που αυτή επηρεάζει το κοινωνικό, το πολιτικό και το οικονομικό γίνεσθαι έχει οριστεί η 9η Δεκεμβρίου ως η παγκόσμια «ημέρα κατά της διαφθοράς». Αυτή η κίνηση είναι ένα μικρό δείγμα για την θέληση όλων των πολιτών του κόσμου για την ύπαρξη διαφανών μέτρων και σωστή διακυβέρνηση από τους έχοντες και κατέχοντες την εξουσία.

Κλείνοντας, θα θέλαμε να αναφέρουμε μια ακόμα από τις δράσεις που έχουν γίνει. Αυτή είναι μια διεθνής μη κυβερνητική οργάνωση με διακριτικό τίτλο «Διεθνής Διαφάνεια», η οποία απαρτίζεται από μέλη που έχουν σημαντικό κύρος και λειτουργούν ενάντια στη διαφθορά. Η οργάνωση αυτή κάθε χρόνο δημοσιεύει τους βασικούς δείκτες της διαφθοράς, όπως για παράδειγμα το «Βαρόμετρο της Διαφθοράς» και τον «Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς». Επίσης μέσα στις ενέργειες της είναι η προώθηση νόμων που βοηθούν στην ύπαρξη διαφάνειας. Η ίδρυση της οργάνωσης έγινε το 1993 και έχει εξαπλωθεί σε πάνω από 90 χώρες, οι οποίες έχουν το δικό τους τμήμα πρόγνωσης που ασχολείται με τα εθνικά ζητήματα κάθε χώρας ξεχωριστά.

Κεφάλαιο 8

Τα μεγαλύτερα εταιρικά σκάνδαλα

8.1 Η περίπτωση της Enron ως το μεγαλύτερο εταιρικό σκάνδαλο του 21^{ου} αιώνα

Το σκάνδαλο της Enron είναι οικονομικό σκάνδαλο που αναδείχθηκε το 2001 και αφορούσε την ενεργειακή εταιρία Enron και την ελεγκτική Arthur Andersen. Έπειτα από μια σειρά αποκαλύψεων που αφορούσαν αμφιλεγόμενες λογιστικές πρακτικές που διενεργήθηκαν κατά τη δεκαετία του 1990, η Enron βρέθηκε στο χείλος της χρεοκοπίας το Νοέμβριο του 2001. Μια απόπειρα διάσωσης από μία παρόμοια αλλά μικρότερη ενεργειακή εταιρία, την Dynegy δεν κατέστη βιώσιμη. Η Enron κήρυξε πτώχευση στις 2 Δεκεμβρίου του 2001.

Καθώς το σκάνδαλο αποκαλυπτόταν, οι μετοχές της Enron σημείωσαν κατακόρυφη πτώση από τα \$90.00 ανά μετοχή σε λιγότερο από 50cents ανά μετοχή. Κι ενώ η εταιρία συγκαταλεγόταν μεταξύ των blue chip (επικερδής μετοχή), αυτή η απρόσμενη εξέλιξη είχε μεγάλο αντίκτυπο στην αγορά. Η βουτιά της Enron σημειώθηκε μετά από την αποκάλυψη ότι πολλά από τα κέρδη και τα έσοδα ήταν αποτέλεσμα συμφωνιών με οντότητες ειδικού σκοπού, εταιρίες περιορισμένης ευθύνης που ήλεγχε. Απόρροια των ανωτέρω ήταν πολλά από τα χρέη και οι απώλειες της εταιρίας να μην εμφανιστούν στις οικονομικές της καταστάσεις. Επιπροσθέτος το σκάνδαλο προκάλεσε τη διάλυση της Arthur Andersen, η οποία αποτελούσε μέχρι εκείνη ην περίοδο μία εκ των πέντε κορυφαίων ελεγκτικών εταιριών. Ιδιαίτερα ζημιωμένα βγήκαν τα μέλη ποικίλων ομάδων ενδιαφερομένων,

όπως κράτος, μέτοχοι, πιστωτές, εργαζόμενοι κ.α.

8.2 Enron

8.2.1 Ιστορικό πλαίσιο

Στις αρχές του 2001, η επιχείρηση Enron, η μεγαλύτερη εταιρία εκμετάλλευσης ενέργειας στον κόσμο έδειχνε ασταμάτητη. Η δεκαετής προσπάθειά της να πείσει τους νομοθέτες να αποδεσμεύσουν την αγορά ενέργειας εστέφθη με επιτυχία, ανοίγοντάς της το δρόμο από την Καλιφόρνια στη Νέα Υόρκη. Οι δεσμοί της με την κυβέρνηση Bush της εξασφάλιζαν ευήκοα όντα στην Ουάσιγκτον. Οι πωλήσεις της, τα κέρδη της και οι μετοχές της εκτοξεύονταν στην κορυφή.

Στις αρχές του 1990, το Κογκρέσο των Ηνωμένων Πολιτειών πέρασε νομοθετική ρύθμιση που απελευθέρωνε την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας. Το ίδιο είχε πράξει και για την αγορά φυσικού αερίου μερικά χρόνια νωρίτερα. Η ενεργειακή αγορά που δημιουργήθηκε ευνόησε την ανάπτυξη εταιριών, ενώ η μεταβλητότητα των τιμών λόγω ανταγωνισμού προκαλούσε την αντίδραση παραγωγών και τοπικών διοικήσεων.

Η Enron είχε δημιουργήσει εταιρίες offshore. Μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για φορολογικό σχεδιασμό και φοροαποφυγή, εκτοξεύοντας την κερδοφορία της επιχείρησης. Οι ονομασίες αυτών ήταν Bob West Treasure, Jedi και Hawaii. Το γεγονός αυτό προλείανε το έδαφος για πλήρη ελευθερία συναλλαγματικού σχεδιασμού, καθώς και να διασκορπίζει τις απώλειες που η επιχείρηση εξαφάνιζε από τους ισολογισμούς της. Οι εταιρίες

αυτές βοηθούσαν την Enron να φαίνεται πιο κερδοφόρα απ' όσο πραγματικά ήταν. Αυτή η πρακτική εκτόξευσε την τιμή των μετοχών της. Γεγονός που έδωσε τη δυνατότητα στα στελέχη της να αξιοποιούν εσωτερική πληροφόρηση για να κερδοσκοπούν σε ατομικό επίπεδο. Οι άνθρωποι της Enron γνώριζαν τα πάντα για τους offshore λογαριασμούς της εταιρίας, στους οποίους κρύβονταν οι απώλειες, ενώ οι επενδυτές δε γνώριζαν τίποτα από αυτά. Ο οικονομικός διευθυντής Andrew Fastow καθοδηγούσε την ομάδα που δημιούργησε τις εταιρίες και αξιοποίησε τις συμφωνίες της επιχείρησης ώστε να εξασφαλίσει για τον ίδιο, την οικογένεια και τους φίλους του εκατοντάδες εκατομμυρίων δολαρίων εγγυημένων εισοδημάτων, εις βάρος της επιχείρησης την οποία έπρεπε να υπηρετεί και τους συμμετόχους της.

Το 1999, η Enron ξεκίνησε τη λειτουργία της Enron Online, μια διαδικτυακή υπηρεσία συναλλαγών, η οποία χρησιμοποιείτο από όλες τις ενεργειακές επιχειρήσεις των Ηνωμένων Πολιτειών. Ο πρόεδρος και γενικός διευθυντής παραγωγής Jeffrey Skilling συνηγορούσε στην εξής καινοφανή ιδέα, ότι η εταιρία δε χρειαζόταν πραγματικά στοιχεία υπό την κατοχή της. Εφαρμόζοντας στο έπακρο την επενδυτική στρατηγική της επιχείρησης, κατέστησε την Enron το μεγαλύτερο χονδρέμπορο αερίου και ενέργειας, με \$27 δισεκατομμύρια συναλλαγές ανά τρίμηνο. Τα νούμερα της εταιρίας, έπρεπε να εμφανίζονται στην ονομαστική τους αξία. Με τον Skilling, η Enron υιοθέτησε μια λογιστική της αγοραίας αξίας, με την οποία τα προβλεπόμενα μελλοντικά κέρδη λογίζονταν επιτόπου στα βιβλία της. Συνεπώς, η εταιρία σημείωνε κέρδη από οτιδήποτε θα μπορούσε με το χρόνο να ανατραπεί και να μεταβληθεί σε απώλεια. Όταν όμως η επιτυχία

μιας εταιρίας μετράται με καθορισμένες πρακτικές κατάρτισης οικονομικών καταστάσεων που προκύπτουν από μια συστηματική προσέγγιση, οι πραγματικοί ισολογισμοί δεν ήταν και ιδιαίτερα επιθυμητοί. Οι επιτηδευμένες πρακτικές της Enron αποτελούσαν συχνά κερδοσκοπικά παιχνίδια για τη διατήρηση της ισχύουσας τάξης και να ανεβαίνει η τιμή της εταιρίας, η οποία ανακοινωνόταν καθημερινά. Οι αυξανόμενοι αριθμοί συνοδεύονταν από χορηγούμενα επενδυτικά κεφάλαια τα οποία συντηρούσε παρά τα χρέη της. Μια πιθανή πτώση της θα αποτελούσε ένα φαινόμενο ντόμινο. Καθώς πιεζόταν να διατηρήσει τη φαινομενική της εικόνα, ο Skilling επιτέθηκε φραστικά στον αναλυτή της Wall Street Richard Grubman, ο οποίος αμφισβήτησε τις ασυνήθιστες λογιστικές πρακτικές της Enron κατά τη διάρκεια μιας ηχογραφημένης διάσκεψης. Όταν ο Grubman τόνισε ότι η Enron ήταν η μοναδική εταιρία που δε δημοσίευσε τον ισολογισμό της μαζί με την κατάσταση αποτελεσμάτων, ο Skilling απάντησε "Λοιπόν, σας ευχαριστούμε πάρα πολύ, εκτιμούμε αυτό τον ...μαλάκα". Αν και το απρεπές σχόλιο αντιμετωπίστηκε με έκπληξη και αμηχανία από τον τύπο και το κοινό, εξελίχθηκε σε αστείο ανάμεσα σε πολλούς υπαλλήλους της εταιρίας οι οποίοι χλεύαζαν τον Grubman.

Στα τέλη του 1990, η Enron έκανε συναλλαγές \$80-90 ανά μετοχή και αρκετοί έδειχναν να ανησυχούν με τις οικονομικές αποκαλύψεις. Στα μέσα του Ιουλίου του 2001, η Enron ανακοίνωσε κέρδη \$50,1 δισεκατομμυρίων, σχεδόν τα τριπλάσια από τις αρχές του Ιανουαρίου, καταρίπτοντας τις εκτιμήσεις των αναλυτών. Παρά ταύτα, το περιθώριο κέρδους είχε διατηρηθεί περίπου στο 2,1% και η τιμή της μετοχής της είχε πέσει

περισσότερο από 30% σε σύγκριση με ένα χρόνο πριν.

Οι προβληματισμοί γίνονταν ολο και πιο έντονοι. Η Enron είχε αντιμετωπίσει αρκετά σοβαρά λειτουργικά προβλήματα, όπως προβλήματα τροφοδοσίας κατά το χειρισμό μιας μονάδας συναλλαγών ευρείας ζώνης, την κατασκευή του Dabhol Power και μια μονάδα εγκαταστάσεων στην Ινδία, αλλά και κριτική για το ρόλο που διαδραμάτισε στην ενεργειακή κρίση της Καλιφόρνια του 2000-2001.

8.2.2 Το χρονικό της πτώσης

Στις 14 Αυγούστου του 2001, ο Jeffrey Skilling γενικός διευθυντής της Enron ανακοίνωσε πως θα αποχωρούσε από τη θέση του σε έξι μήνες. Ο ίδιος υποστήριξε ότι "οι λόγοι αποχώρησής μου είναι προσωπικοί... αλλά δεν μπορώ να τους γνωστοποιήσω". Παρατηρητές πρόσεξαν πως ο Skilling μέχρι να αποχωρήσει είχε πουλήσει τουλάχιστον 450.000 μετοχές της Enron σε αξία γύρω στα \$33 εκατομμύρια (παρά το γεγονός ότι είχε ακόμα ένα εκατομμύριο μετοχές την ημέρα που έφυγε). Παρά ταύτα, ο Kenneth Lay, πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου, διαβεβαίωσε τους αναλυτές πως δεν υπήρχαν γενικότερα άλλα ζητήματα σε εκκρεμότητα, αναφερόμενος στην αποχώρηση. Διαβεβαίωσε τους παρατηρητές της αγοράς ότι δεν θα υπήρχαν αλλαγές στην απόδοση της εταιρίας. Ο Lay ανακοίνωσε ότι θα αναλάμβανε ξανά ο ίδιος τη θέση του γενικού διευθυντή.

Την επόμενη μέρα ο Skilling παραδέχθηκε ότι ένας βασικός λόγος της αποχώρησής του, ήταν η αξία της εταιρίας που κατρακυλούσε

στην αγορά. Ο αρθρογράφος Paul Crugman, σε σχετική στήλη στη NY Times, ισχυρίστηκε ότι η κατάσταση της Enron αντικατόπτριζε τις συνέπειες στην απελευθέρωση της αγοράς και τον παραγκωνισμό των εμποδίων σε αγορές. Μερικές ημέρες αργότερα, σε γράμμα προς τον αρθρογράφο, ο Kenneth Lay υπερασπίστηκε την εταιρία και τη φιλοσοφία της.

Απώτερος σκοπός της τελευταίας επίθεσης του Crugman για την Enron ήταν να παραχαράξει το σύστημα της ελεύθερης αγοράς. Ένα σύστημα που επιτρέπει στους ανθρώπους να λάβουν άφοβα αποφάσεις και να απολαύσουν τους καρπούς της εργασίας, των δεξιοτήτων, της ευφυΐας και της καλής τους πρόθεσης. Προφανώς, θα επικρατούσε ένα μονοπωλιακό σύστημα που θα κατευθύνεται από την κυβέρνηση για να λάβει αποφάσεις. Το παράδειγμα που περιγράφει ο κύριος Crugman ως φρενήρη τροχιά "ρηματοποίησης" (όπως η ηλεκτρική αγορά στην Καλιφόρνια) αποτελεί προϊόν της δικής του αντίληψης για το σύστημα, με ενεργές κυβερνητικές παρεμβάσεις σε κάθε βήμα. Πράγματι, οι μόνοι κερδισμένοι στο φιάσκο της αγοράς της Καλιφόρνια ήταν οι δημόσιες εγκαταστάσεις στο Λος Άντζελες, το Pasific Northwest και την British Columbia.

8.2.3 Η ανησυχία των επενδυτών

Στα τέλη του Αυγούστου κι ενώ η αξία της Enron στο χρηματιστήριο κατακυλούσε, ο Lay όρισε τον Greg Whalley ως πρόεδρο και γενικό προϊστάμενο λειτουργίας υπηρεσιών χονδρικής. Ορισμένοι υποστήριζαν πως οι επενδυτές της Enron βρίσκονταν σε δεινή θέση εξαιτίας της αδυναμίας να κατανοήσουν τις διοικητικές πρακτικές της εταιρίας και τη δυσκολία να

εκφράσει τα μεγέθη της σε μια οικονομική κατάσταση. Χαρακτηριστικά αναφέρει, είναι πραγματικά δύσκολο για τους αναλυτές να ξεκαθαρίσουν σε ποία τρίμηνα η εταιρία ήταν κερδοφόρα και πότε έχανε χρήματα. Ο Lay ισχυρίστηκε η διοίκηση μιας επιχείρησης όπως η Enron είναι ένα σύνθετο ζήτημα. Όμως διαβεβαίωσε τους αναλυτές πως “ποτέ δε θα εισχωρούσαν σε όλες τις πληροφορίες που θα επιθυμούσαν να διεισδύσουν”. Πρόσθεσε πως η πολυπλοκότητα της διοίκησης οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό σε θέματα φορολογικού σχεδιασμού και στρατηγικές αντιστάθμισης κινδύνου.

Οι προσπάθειες του Lay έδειχναν να μη συγκινούν τους παρατηρητές. Στις 9 Σεπτεμβρίου του 2001, ένας διακεκριμένος διαχειριστής κεφαλαίων σημείωσε πως “οι μετοχές της Enron συναλλάσσονται υπό σε ένα ομιχλώδες τοπίο”. Η απρόσμενη αποχώρηση του Skilling καθιστούσαν δύσκολη την αξιολόγηση της εταιρίας στη Wall Street. Επιπλέον, η εταιρία παραδέχθηκε συστηματική χρήση “διεταρικών συναλλαγών” με τις θυγατρικές της, γεγονός που έκανε πολλούς να φοβούνται. Πολλές από τις “συγγενικές” επιχειρήσεις είχαν γίνει αντικείμενο χειραγώγησης από τον οικονομικό διευθυντή της Enron, τον Andrew Fastow.

Μετά το τρομοκρατικό χτύπημα 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001, το ενδιαφέρον των ΜΜΕ στράφηκε μακριά από την εταιρία και τα προβλήματά της. Σε λιγότερο από ένα μήνα αργότερα, η Enron ανακοίνωσε την πρόθεσή της να μοιραστεί τα στοιχεία που παρείχαν μικρότερα περιθώρια κέρδους προς όφελος των κεντρικών της επιχειρήσεων αερίου και πώλησης ενέργειας. Αυτή η ενέργεια περιελάμβανε πώληση της Portland General Electric σε μια άλλη κοινωφελή εταιρία του Oregon, τη Northwest Natural

Gas στην τιμή των \$1.9 δισεκατομμυρίων σε μετρητά και μετοχές, καθώς και πιθανή πώληση μεριδίου 55% στο σχέδιο του Dabhol στην Ινδία.

8.2.4 Το ξετύλιγμα της υπόθεσης

Στις 17 Οκτωβρίου του 2001, η Enron ανακοίνωσε τα αποτελέσματα του τρίτου τριμήνου της τα οποία ήταν αρνητικά, εξαιτίας μιας απρόσμενης χρέωσης πάνω από \$1 δισεκατομμύριο. Η διοίκηση της εταιρίας ισχυρίστηκε ότι οι απώλειες οφείλονταν κυρίως σε επενδυτικές ζημιές. Ο Kenneth Lay είπε σε δήλωσή του "Έπειτα από μια επισκόπηση των εταιριών μας, αποφασίσαμε να αναλάβουμε αυτές τις χρεώσεις ώστε να ξεκαθαρίσουμε ζητήματα τα οποία υπερίσχυαν την απόδοση και την κερδοφόρο προοπτική των βασικών ενεργειακών μας επιχειρήσεων." Ορισμένοι αναλυτές βρισκόταν σε σύγχυση. "Τί είπατε;", ρώτησε ο David Fleischer τον Goldman Sachs, έναν αναλυτή τον οποίο είχε αποκαλέσει παλαιότερα έναν από τους μεγαλύτερους υποστηρικτές της εταιρίας, δηλώνοντας πως η διοίκηση της Enron έχασε την αξιοπιστία της και θα έπρεπε να καταβάλει προσπάθειες για να την επανακτήσει.

Επιπροσθέτος, η Enron διαβεβαίωσε πως η διευρυμένη μονάδα από μόνη της άξιζε \$34 δισεκατομμύρια. Ένας ισχυρισμός που επίσης αντιμετωπιζόταν με δυσπιστία. Ένας αναλυτής της Standard & Poor's ο Todd Shipman είπε, "δε νομίζω πως γνωρίζει κανείς τί κοστίζει η λειτουργία του broadband".

Στις 22 Οκτωβρίου του 2001, η τιμή της μετοχής της Enron έπεσε στα \$20,55 με απώλεια \$5,40 σε μια μέρα, ακολουθώντας την ανακοίνωση της SEC (επιτροπή κεφαλαιαγοράς) πως διερευνά

ποικίλες ύποπτες συμφωνίες που έκανε η Enron. Στην αντίθετη πλευρά να αιτιολογηθούν οι χρεώσεις δισεκατομμυρίων δολαρίων και να καθησυχαστούν οι επενδυτές, οι αποκαλύψεις για την Enron αναφέρονταν σε: α) άνευ κόστους συμφωνίες μετοχών, β) παράγωγα εργαλεία που έρχονταν σε αντίθεση με την επείγουσα φύση των υπάρχοντων περιορισμένων forwards και γ) στρατηγικές που εξηπυρετούσαν την αντιστάθμιση κινδύνου σε συγκεκριμένες εμπροχικές επενδύσεις και λοιπά στοιχεία. Αυτό το μυστηριώδες ύφος θεμελίωσε το σκοτάδι που επικρατούσε στην κατανόηση των αναλυτών ως προς το πώς διοικείτο η Enron.

8.2.5 Ανησυχητικές ενδείξεις

Ανησυχίες σχετικά με τη ρευστότητα της Enron ανάγκασαν τον Lay να πάρει μέρος σε μια τηλεφωνική διάσκεψη στις 23 Οκτωβρίου, κατά την οποία προσπάθησε να διαβεβαιώσει τους επενδυτές ότι τα χρηματικά αποθέματα της εταιρίας ήταν επαρκή και πως δεν προβλέπονταν άλλες χρεώσεις. Ο Lay επέμεινε έντονα πως δεν υπήρχαν κακοήθεις αναφορικά με τις συναλλαγές της Enron με τους συνεργάτες της που διοικούνταν από τον Andrew Fastow. Ο David Fleischer, αναλυτής της Goldman Sachs εξακολουθούσε να είναι σκεπτικός, λέγοντας στους Lay και Fastow ότι: "Υπάρχουν ενδείξεις πως κρύβετε κάτι." Ο Fleischer, "επέμεινε στην τόνωση των μετοχών, ισχυροζόμενος πως δεν πιστεύει ότι λογιστές ή ελεγκτές θα μπορούσαν ποτέ να επιτρέψουν μια τέτοια ολοκληρωτική αταξία". Ο Lay πήρε την πρωτοβουλία να καθησυχάσει τους συνδιασκεπτόμενους,

τονίζοντας πως όλες οι χρηματοοικονομικές και λογιστικές μανούβρες είχαν εξεταστεί εξονυχιστικά από τον εξωτερικό τους ελεγκτή, την Arthur Andersen. Μετά από πολλές αμφισβητήσεις που υπέστη η εταιρία, ο Lay δήλωσε ότι "Η διοίκηση της Enron προτίθεται να εξασφαλίσει περισσότερο αναλυτικές δηλώσεις χάριν της καλύτερης κατανόησης των σχέσεων της εταιρίας με τις ειδικές οντότητες που διοικούνταν από τον Fastow.

Στις 25 Οκτωβρίου του 2001, ο Kenneth Lay απομάκρυνε τον Fastow από τη θέση του. Οι μετοχές της Enron πλέον συναλλάσσονταν στα \$15,41 έχοντας πέσει στη μισή τους αξία σε λιγότερο από μία βδομάδα. Σχετικά με την απομάκρυνση του Fastow, ο Lay δήλωσε "Κατά τις συνεχείς συνομιλίες μου με την οικονομική κοινότητα, για να επανακτήσουμε την αυτοπεποίθηση των επενδυτών θα πρέπει να αντικαστήσουμε τον Andy". Ορισμένοι αναλυτές φοβούνταν πως το να χυθεί φως στην υπόθεση σχετικά με τις πρακτικές της εταιρίας θα ήταν ακόμη πιο δύσκολο, παρόλο που Skilling και Fastow ήταν απόντες.

Στις 27 Οκτωβρίου η εταιρία ξεκίνησε την επαναγορά όλων των εμπορικών χρεογράφων που η αξίας τους έφταναν περίπου τα \$3.3 δισεκατομμύρια, σε μια προσπάθεια να κρατήσει τους επενδυτές μακριά από ανησυχίες. Η Enron χρηματοδότησε την επαναγορά εξαντλώντας όλα τα περιθώρια πίστωσης που διέθετε σε ποικίλες τράπεζες. Οι ομολογίες της συναλλάσσονταν σε χαμηλά επίπεδα, καθώς μια μελλοντική τους πώληση θα ήταν προβληματική.

Αρκετοί φοβούνταν πως η Enron ήταν η νέα Long-Term Management Capital, τα κεφάλαια της οποίας κατέρρευσαν το 1998, απειλώντας να δημιουργήσουν μια συστημένη αποτυχία στις

διεθνείς χρηματοοικονομικές αγορές. Η τεράστια παρουσία της Enron ανησυχούσε πολλούς σχετικά με τις επιπτώσεις μιας πιθανής κατάρρευσης. Τα στελέχη της Enron παρέμεναν σιωπήλα, δεχόμενα ερωτήσεις μόνο σε γραπτή μορφή.

8.2.6 Κίνδυνος πιστοληπτικής αξιολόγησης

Ο κίνδυνος επιβίωσης της Enron στα τέλη του Οκτωμβρίου φαινόταν πως ήταν η πιστοληπτική της βαθμολόγηση. Κατά την περίοδο που η Moody's και η Fitch, δύο από τους τρεις μεγαλύτερους οργανισμούς σε αξιολογήσεις (rating agencies) είχαν καλέσει την Enron για επανεκτίμηση και πιθανή υποτίμηση. Μια τέτοια μείωση βαθμολόγησης θα εξανάγκαζε την Enron να εκδώσει εκατομμύρια μετοχές για την κάλυψη δανείων που είχε εγγυηθεί. Σα συνέπεια θα είχε να ρίξει την αξία των διατηρούμενων μετοχών ακόμη περισσότερο.

Επιπλέον, όλες οι συνεργαζόμενες επιχειρήσεις άρχισαν να επανεξετάζουν τις υπογεγραμμένες συμφωνίες με την Enron, ιδιαίτερα όσες αφορούσαν το μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

Αναλυτές και παρατηρητές συνέχισαν την επίθεση τους σχετικά με τη δυσκολία της εταιρίας, να γίνει αντικείμενο ασφαλούς ανάλυσης με τόσες αινιγματικές οικονομικές καταστάσεις. Πολλοί φοβούνταν πως καθένας στην Enron πέραν του Skilling και του Faslow θα μπορούσε να εξηγήσει χρόνιες μυστηριώδεις συναλλαγές.

Στις 29 Οκτωμβρίου, απαντώντας στις υπερβολικές ανησυχίες ότι η Enron θα μπορούσε σε σύντομο διάστημα να ξεμείνει από μετρητά, κυκλοφόρισε η πληροφορία πως η εταιρία επεδίωκε μια

περαιτέρω οικονομική ενίσχυση \$1-2 δισεκατομμυρίων.

Την επομένη, όπως φοβούνταν πολλοί η Moody's έριξε την πιστοληπτική της ικανότητα. Η Standard and Poor's επίσης έριξε τη βαθμολογία της σε αντίστοιχη με αυτή της Moody's. Η Moody's προειδοποίησε ότι ήταν πιθανό να ρίξει τη βαθμολογία της για τα χρεόγραφα της Enron και σα συνέπεια θα είχε να εμποδίσει την εταιρία για την αναζήτηση νέας χρηματοδότησης.

Στις 2 Νοεμβρίου, η Enron κατάφερε να εξασφαλίσει ακόμη \$2 δισεκατομμύρια, αλλά τα νέα αυτά δεν βοήθησαν καθώς υπήρξε νέο χρέος που πιθανός θα της στοίχιζε την πολύτιμη δεξαμενή Northern Natural Gas and Transwestern Pipeline.

8.2.7 Ο σκελετός που βγήκε από την ντουλάπα

Στα μέσα Νοεμβρίου, η Enron ανακοίνωσε πως σχεδίαζε να πουλήσει στοιχεία που υπολειτουργούσαν, αξίας περίπου \$8 εκατομμυρίων, μαζί με ένα γενικό πλάνο περιορισμού των μεγεθών της.

Στις 19 Νοεμβρίου του 2001, η Enron αποκάλυψε στο κοινό περαιτέρω στοιχεία της κακής της κατάστασης. Πιο σόβαρο ήταν το γεγονός ότι η εταιρία αντιμετώπιζε υποχρεώσεις αποπληρωμής \$9 δισεκατομμυρίων, μέχρι το τέλος του 2002. Τέτοια χρέη ήταν υπερβολικά σε σύγκριση με τα διαθέσιμά της. Επιπλέον, η επιτυχία των μέτρων διατήρησης της φερεγγυότητάς της δεν ήταν σίγουρη.

Δύο μέρες αργότερα, στις 21 Νοεμβρίου, στη Wall Street διατυπώνονταν σοβαρές αμφιβολίες για το εάν τελικά η Dynegy θα προχωρούσε στη συμφωνία ή όχι. Η τιμή της μετοχής της Enron έπεσε στα \$7. Επιπλέον, αποκάλυψε ότι σχεδόν όλα τα χρήματα

που είχε δανειστεί που συμπεριελάμβαναν αγορά των χρεογράφων της είχαν εξαφανιστεί σε περίπου 50 ημέρες. Αναλυτές είχαν μείνει άφωνοι με την αποκάλυψη αυτή, ειδικά μετά την πληροφορία που ήθελε τη Dynegy να μη γνωρίζει ούτε αυτή το μεγάλο ποσοστό χρήσης των ρευστών της διαθεσίμων.

Στην προσπάθειά της να αποχωρήσει από την προτεινόμενη εξαγορά, η Dynegy θα έπρεπε να αποδείξει νομικά μια "ουσιώδη μεταβολή" στις συνθήκες της συναλλαγής.

Η επιτροπή κεφαλαιαγοράς ανακοίνωσε πως είχε παράπονα για αστική απάτη εις βάρος της Arthur Andersen LLP (τον ελεγκτή της Enron). Μερικές ημέρες αργότερα, πηγές υποστήριξαν πως η Enron και η Dynegy διαπραγματεύονταν έντονα τους όρους της συμφωνίας τους. Η Dynegy πλέον απαιτούσε να συμφωνήσει η Enron να εξαγοραστεί για \$4 δισεκατομμύρια έναντι της αρχικής προσφοράς των \$8 δισεκατομμυρίων. Παρατηρητές ανέφεραν πως δυσκολεύοταν να εξακριβώσουν εάν κάποια από τις λειτουργίες της Enron ήταν επικερδής και αν ναι, τότε ποιά. Αναφορές δηλώνουν μια στροφή της διοίκησης στους ανταγωνιστές της Enron, προς μείωση της έκθεσης σε ρίσκο. Τελικά, μια νέα αναφορά από τη Moody's προκάλεσε νευρικότητα στη Wall Street.

8.2.8 Η κατάρρευση της συμφωνίας

Στις 38 Νοεμβρίου του 2001, οι δύο χειρότεροι εφιάλτες της Enron έγιναν πραγματικότητα. Συγκεκριμένα, η Dynegy αποδεσμεύεται μονομερώς από την προτεινόμενη συγχώνευση. Η εταιρία έχοντας πολύ λίγα μετρητά για τη λειτουργία της, βρέθηκε πνιγμένη στα χρέη. Η τιμή της μετοχής έφτασε στα \$0,51 στο τέλος της ημέρας των συναλλαγών. Ένας δημοσιογράφος έγραψε "Η Enron αποτελεί

πλέον στόχο μιας χρηματοοικονομικής καταιγίδας”.

Συστηματικές επιδράσεις έγιναν αντιληπτές, καθώς οι πιστωτές της και άλλες εταιρίες εκμετάλλευσης ενέργειας υπέφεραν από την απώλεια αρκετών ποσοστιαίων μονάδων. Κάποιοι αναλυτές αισθάνονταν πως η αποτυχία της Enron τόνισε τους κινδύνους της οικονομίας και ενθάρρυνε τους χρηματιστηριακούς παίχτες να κλειδώσουν τα κεφάλαιά τους σε ασφαλείς επενδύσεις.

Το ερώτημα πλέον έγινε καθοριστικό προς τη συνολική έκθεση των αγορών και άλλων παιχτών στην αποτυχία της Enron. Τα πρώτα μεγέθη τοποθετούν τη ζημιά στα \$18 δισεκατομμύρια. Ένας σύμβουλος δήλωσε “Δε γνωρίζουμε πραγματικά ποιος είναι εκεί έξω εκτεθειμένος στην πιστοληπτική καταστροφή της Enron. Συμβουλεύω τους πελάτες μου να προετοιμαστούν για τα χειρότερα”.

Η Enron υπολογίζεται να έχει περίπου \$23 δισεκατομμύρια υποχρεώσεις, οι οποίες συνίστανται σε ανεξόφλητα χρέη και εγγυημένα δάνεια. Συγκεκριμένα, η Citygroup και η JP Morgan Chase εμφανίστηκαν να έχουν σημαντικά ποσά να απολέσουν με την κατάρρευση της Enron. Μεγάλα στοιχεία της Enron είχαν ενεχυριαστεί σε πιστωτές ως εγγύηση για τα δάνεια, δυσχεραίνοντας τη θέση των εκτεθειμένων πιστωτών και κατόχων μετοχών της για το εάν θα έπαιρναν τελικά τίποτα πίσω κατά τη διαδικασία της πτώχευσης.

Οι ευρωπαϊκές λειτουργίες της Enron κήρυξαν πτώχευση στις 30 Νοεμβρίου του 2001, η οποία εκείνη την περίοδο αποτέλεσε τη

μεγαλύτερη πτώχευση στην ιστορία των ΗΠΑ και στέρησε τη δουλειά από 4.000 υπαλλήλους.

Την ημέρα της πτώχευσης, οι εργαζόμενοι της Enron ενημερώθηκαν πως έπρεπε να μαζέψουν τα υπάρχοντά τους και πως είχαν διορία 30 λεπτών να εκκενώσουν το κτίριο.

8.3 Η περίπτωση της WorldCom

Η αποκάλυψη της λογιστικής απάτης της WorldCom θα μπορούσε, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, να στιγματίσει τη λεγόμενη Νέα Οικονομία ως μία εποχή γρήγορου χρήματος, λογιστικών "τρικ" και διευθυντικών στελεχών εκτός ελέγχου.

Η απόκρυψη δαπανών ύψους \$3,9 δισεκατομμυρίων από τα αποτελέσματα ενός κολοσσού που πρωταγωνίστησε στην επιφάνεια που η «παράλογη εφορία» των επενδυτών αποθεώνει με την ίδια ευκολία που καταδικάζει στην οριστική κατάρρευση.

Το σκάνδαλο της αμερικανικής εταιρείας τηλεπικοινωνιών έρχεται λίγους μετά τη «βόμβα» της Enron, αναδεικνύοντας μερικές από τις σημαντικότερες αρνητικές συνέπειες της απελευθέρωσης των αγορών όχι μόνο στις τιμές των προϊόντων και υπηρεσιών αλλά και σε επίπεδο δημοκρατίας.

Το **Reuters** ανάλυσή του σημειώνει, πελάτες, επενδυτές και εργαζόμενοι σε επιχειρήσεις των «χαϊδεμένων» κλάδων τηλεπικοινωνιών, βιοτεχνολογίας και εμπορίας ενέργειας αναρωτούνται: Ποιος είναι ο επόμενος;

Τα «αστέρια» της λεγόμενης Νέας Οικονομίας, οι θεμελιωτές της παγκόσμιας επικοινωνίας, των δικτύων υπολογιστών και της νέας εποχής στην υγεία, αντιμετωπίζονται σαν τους ληστές και τους καταχραστές της «Παλαιάς Οικονομίας». Στο επίκεντρο της καχυποψίας είναι οι λογιστικές μέθοδοι, οι εταιρείες ορκωτών ελεγκτών και οι χρηματοπιστωτικοί οίκοι. Όλοι αυτοί δηλαδή που την περασμένη δεκαετία συνέθεσαν το πάζλ της χρηματιστηριακής έκρηξης και τώρα με την παραμικρή αφορμή βρίσκονται στο εδώλιο του κατηγορούμενου.

Είναι δύσκολο να προβλέψει κανείς για το αν στις διεθνείς αγορές ετοιμάζεται να εκραγεί άλλη μία «βόμβα» ανάλογου μεγέθους της Enron και της WorldCom. Όπως επισημαίνει στο BBC η οικονομολόγος της Nomura Ανίες Φάρα, τα σκάνδαλα αυτά μας δείχνουν ότι η «Ρινίτιδα» είναι ένα συστημικό πρόβλημα και όχι άλλη μία περίπτωση μεμονωμένης απάτης και διαφθοράς.

Οι επενδυτές μπορούν ίσως να «προφυλαχθούν», απέχοντας από τα χρηματιστήρια και αναζητώντας νέες πηγές αξιοποίησης των κεφαλαίων τους. Οι κυβερνήσεις όμως, οι ρυθμιστικές αρχές και οι ίδιες οι επιχειρήσεις οφείλουν να διασφαλίσουν την αξιοπιστία, τη διαφάνεια και την αποτελεσματικότητα των αγορών.

8.4 Η περίπτωση της Xerox

Στον απόηχο του σκανδάλου της Enron και εν μέσω κατηγοριών ότι ανέρχεται τις λογιστικές απάτες, η επιτροπή κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ άρχισε ενδελεχείς έρευνες στους ισολογισμούς σε αρκετές μεγάλες αμερικανικές επιχειρήσεις. Στο στόχαστρο των ερευνών της μπήκε η μεγαλύτερη εταιρεία φωτοτυπικών στον κόσμο, η γνωστή Xerox.

Τον Απρίλιο του 2002 η επιτροπή κεφαλαιαγοράς υπέβαλε αγωγή κατά της εταιρείας, κατηγορώντας την ότι «φούσκωσε» τα κέρδη της την περίοδο 1997-2000 κατά \$3 δισεκατομμύρια περίπου. Έπειτα από συμφωνία των δύο πλευρών, η Xerox κλήθηκε να πληρώσει πρόστιμο συνολικού ύψους \$10 εκατομμυρίων (το μεγαλύτερο που έχει επιβάλει ποτέ η επιτροπή κεφαλαιαγοράς για λογιστική παρατυπία). Η Xerox ούτε παραδέχτηκε ούτε διέψευσε ότι χρησιμοποίησε τη «δημιουργική λογιστική» για να αποποιήσει τα αποτελέσματά της. Ανώτερο στέλεχος της επιτροπής κεφαλαιαγοράς δήλωσε "Το πρόστιμο αντανakλά επίσης μία κύρωση για την απουσία πλήρους συνεργασίας από την πλευρά της εταιρείας κατά τη διάρκεια της έρευνας".

Παράλληλα, η Xerox εξαναγκάστηκε να αναδημοσιεύσει τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης περιόδου. Αλλά η υπόθεση δεν σταμάτησε εδώ. Δύο μήνες αργότερα δημοσίευμα της Wall Street Journal έφερνε ξανά τα πάνω κάτω σχετικά με τις λογιστικές μεθόδους που χρησιμοποιούσε η εταιρία κατά την επίμαχη περίοδο. Το δημοσίευμα ανέφερε ότι τα κέρδη που παρατύπως ανακοίνωσε η Xerox κατά την πενταετία 1997-2001 ήταν αρκετά μεγαλύτερα από αυτά που είχε εκτιμήσει κατά το διακανονισμό η επιτροπή κεφαλαιαγοράς. Η Wall Street Journal υποστήριξε ότι η απάτη άγγιζε τα \$6 δισεκατομμύρια, πληροφορία που σε συνδιασμό με το σκάνδαλο της WorldCom προκάλεσε πανικό στις διεθνείς αγορές και ώθησε το ευρώ κοντά στην απόλυτη ισοτιμία με το δολάριο για πρώτη φορά από το Φεβρουάριο του 2000.

Γρήγορα η εκπρόσωπος της εταιρείας βγήκε να διαψεύσει το δημοσίευμα, λέγοντας ότι την ίδια μέρα (28 Ιουνίου) η Xerox θα ανακοίνωνε το μέγεθος της απάτης, το οποίο προσέγγιζε τα \$2

δισεκατομμύρια. Πράγματι το ίδιο απόγευμα και ύπο το βάρος των μαζικών πωλήσεων στη μετοχή της, η εταιρία ανακοίνωσε ότι είχε υπολογίσει «κατά λάθος» \$1,9 δισεκατομμύρια περισσότερα στα κέρδη της. Λίγες ημέρες αργότερα θυγατρική της εταιρείας στην Ινδία αναγκάστηκε να ομολογήσει ότι χρημάτιζε κυβερνητικά στελέχη για να κερδίζει συμβόλαια.

8.5 Η περίπτωση της Husqvarna SA

Η επιχείρηση ιδρύθηκε το 1989 και διαθέτει μια ευρεία γκάμα προϊόντων. Εκτός από τα μηχανήματα που κατασκευάζει για χρήση σε κήπους, δάση και γενικότερα για την φροντίδα του εδάφους, κατασκευάζει αδαμαντοφόρα εργαλεία (δίσκους για κόφτες, λειαντικούς δίσκους κ.α.). Η Husqvarna έχει την έδρα της στη Σουηδία, διαθέτει 10 εργοστάσια παγκοσμίως και στην Ελλάδα έχει εγκαταστάσεις στα Οινόφυτα Βοιωτίας.

Από το 2002 και μετά η επιχείρηση δεν έχει σταθερή εικόνα των αποτελεσμάτων της, φθάνοντας το 2009 να εμφανίζει αρνητικά αποτελέσματα.

Μετά από μελέτη των οικονομικών καταστάσεων που δημοσίευσε η επιχείρηση και μέσα από τις παρατηρήσεις του εκάστοτε ορκωτού ελεγκτή θα πρέπει να γίνει αναφορά δυο πάγιων τακτικών που ακολουθεί η ίδια. Η πρώτη αφορά την τακτική της, η οποία είναι κατά παρέκκλιση των λογιστικών αρχών να σχηματίζει προβλέψεις αποζημίωσης του προσωπικού λόγω εξόδου από την υπηρεσία μικρότερες από τις πραγματικές. Αποτέλεσμα αυτού, η επιχείρηση εμφανίζει μειωμένο τον συγκεκριμένο λογαριασμό, στην εκάστοτε χρήση, ενώ τα Αποτελέσματα Χρήσεως και τα Ιδία Κεφάλαια της εμφανίζονται αυξημένα. Η δεύτερη τακτική της

επιχείρησης είναι ο μη σχηματισμός πρόβλεψης για βραδέως κινούμενα και απαξιωμένα αποθέματα και συνεπώς εμφανίζει ισόποσα αυξημένα τα αποτελέσματα των χρήσεων και την καθαρή θέση της.

Συγκεκριμένα κατά τη χρήση του 2005 η επιχείρηση, σύμφωνα με τις παρατηρήσεις του ορκωτού ελεγκτή δεν σχηματίζει προβλέψεις για βραδέως κινούμενα και απαξιωμένα αποθέματα, το ύψος της πρόβλεψης θα ήταν ίσο με €330.000. Ο μη σχηματισμός βοηθάει την επιχείρηση να παρουσιάζει βελτιωμένη εικόνα του ισολογισμού της. Η ίδια τακτική συνεχίζεται και στις επόμενες χρήσεις από την επιχείρηση.

Επίσης, κατά την χρήση του 2005 η σχηματισμένη πρόβλεψη για επισφαλείς απαιτήσεις είναι μικρότερη κατά €650.000. Από αυτό το ποσό οι €407.000 έπρεπε να βαρύνει τα οικονομικά μεγέθη της χρήσης του 2005 και τα υπόλοιπα €243.000 τα αποτελέσματα των προηγούμενων χρήσεων.

8.6 Η περίπτωση της Aluminium Thalassinos SA

Το 1985 η επιχείρηση Αλουμίνιον Θαλασσινός ξεκίνησε να δραστηριοποιείται στο χώρο της συσκευασίας τροφίμων. Αρχικά η παραγωγής της αφορούσε την μεταποίηση αλουμινόχαρτου και διαφανούς μεμβράνης και στη συνέχεια διεύρυνε την παραγωγή και με άλλα προϊόντα συσκευασίας, προσπαθώντας έτσι να καλύψει τις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες στη συσκευασία τροφίμων. Το σύνολο των προϊόντων της επιχείρησης ελέγχονται αυστηρά και τηρούν τους κανονισμούς πιστοποίησης. Η Αλουμίνιον Θαλασσινός άλλωστε από το 2006 έχει πιστοποίηση κατά το πρότυπο ISO 9001 και έχει συχνές συνεργασίες με

εργαστήρια για την συχνή παρακολούθηση των προϊόντων της. Η έδρα της επιχείρησης βρίσκεται από το 2002 στην περιοχή των Οινοφύτων, σε μια έκταση 25.000m² και 12.000m² στεγασμένου χώρου χωρητικότητας άνω των 13.000 παλετών.

Η επιχείρηση διανέμει τα προϊόντα της στην Ελλάδα, όπου έχει συνεργασίες με τις μεγαλύτερες βιομηχανίες τροφίμων, συνεργασίες με αλυσίδες λιανικής πώλησης (προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας) και τέλος εκτεταμένο δίκτυο χονδρικής πώλησης. Στο εξωτερικό η εξαγωγική της δραστηριότητα περιλαμβάνει χώρες των Βαλκανίων και της Μέσης Ανατολής.

Τα καθαρά αποτελέσματα της επιχείρησης παρατηρούμε ότι σημείωσαν μεγάλη άνοδο μετά το 2005. Από τα €41.224,06 έφτασαν το 2009 στα €1.114.503,05.

Σύμφωνα με τις σημειώσεις των ορκωτών λογιστών σε όλη την περίοδο του 2001 – 2009, η επιχείρηση δεν έχει ελεγχθεί από τις φορολογικές αρχές, με ενδεχόμενο επιβολής πρόσθετων φόρων και ως εκ τούτου δεν έχουν γίνει οποιαδήποτε πρόβλεψη στις οικονομικές καταστάσεις όλων των χρήσεων που μελετούνται.

Ο συνδυασμός της μεγάλης αύξησης που παρατηρείται στον λογαριασμό των αποθεμάτων και η θετική σχέση του με τα καθαρά αποτελέσματα μας οδηγούν ότι η επιχείρηση ενδέχεται να διαμορφώνει τον συγκεκριμένο λογαριασμό. Η θετική σχέση μπορεί να παρατηρηθεί και από τον ακόλουθο πίνακα.

Στον λογαριασμό των απαιτήσεων παρατηρούνται τεράστιες αυξήσεις στο υπόλοιπο τους και ο συνδυασμός με ταυτόχρονη αύξηση των αποτελεσμάτων αποτελεί μια πιθανή ένδειξη

πλασματικών στοιχείων. Πλασματικά στοιχεία του ενεργητικού οδηγούν σε αυξημένη πλασματική καθαρή θέση μέσω ελλিপών προβλέψεων για επισφαλείς πελάτες.

8.7 Ελλάδα

Η Ελλάδα ως χώρα-μέλος της Ε.Ε., υιοθέτησε την 8^η κοινοτική οδηγία και μαζί με την εφαρμογή των διεθνών ελεγκτικών προτύπων και την ενίσχυση του ρόλου της επιτροπής κεφαλαιαγοράς, διαμόρφωσε το πλαίσιο για τη διαφάνεια των οικονομικών καταστάσεων και τον αποτελεσματικό έλεγχο των επιχειρήσεων. Επίσης, με μια σειρά προσαρμογών της υφιστάμενης εμπορικής νομοθεσίας, όπως οι κανόνες εταιρικής διακυβέρνησης, η οργάνωση του εσωτερικού ελέγχου των εισηγμένων εταιριών και η υποχρεωτική εφαρμογή των διεθνών λογιστικών προτύπων από τις εισηγμένες στο χρηματιστήριο Αθηνών εταιρείες, διαμορφώθηκε και στη χώρα μας ένα ενιαίο πλαίσιο για την κατάρτιση και παρουσίαση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων με ακρίβεια και σαφήνεια.

Στη συνέχεια ακολουθεί μία περιγραφή των ελληνικών ελεγκτικών προτύπων και του ρόλου της ελληνικής επιτροπής κεφαλαιαγοράς. Αναλύονται επίσης οι βασικές αρχές του ελληνικού λογιστικού συστήματος, ώστε να γίνει πιο κατανοητό το πλαίσιο μέσα στο οποίο κινούνται οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές στην Ελλάδα.

8.7.1 Τα ελληνικά ελεγκτικά πρότυπα

Τα ελληνικά ελεγκτικά πρότυπα συντάχθηκαν από το διοικητικό συμβούλιο της επιτροπής λογιστικής τυποποίησης και ελέγχου.

Τα ελληνικά ελεγκτικά πρότυπα «στοχεύουν στο να βοηθήσουν τους ελεγκτές να επιτελέσουν το έργο κατά τρόπο δίκαιο και αντικειμενικό». Έχουν διαμορφωθεί σύμφωνα με τα διεθνή ελεγκτικά πρότυπα της διεθνούς ομοσπονδίας λογιστών και συνθέτουν ένα ενιαίο και ολοκληρωμένο σώμα κανόνων που διέπει τους οικονομικούς ελέγχους.

Σύμφωνα με τα ελληνικά ελεγκτικά πρότυπα, στόχος του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων είναι η διατύπωση γνώμης από τον ελεγκτή ως προς το αν οι οικονομικές καταστάσεις έχουν συνταχθεί σύμφωνα με τα διεθνή λογιστικά πρότυπα είτε σύμφωνα με τα λογιστικά πρότυπα που προδιαγράφονται από την ελληνική εταιρική νομοθεσία. Σύμφωνα με τον Αλαμάνο (2007), «ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής μπορεί να διατυπώσει τη γνώμη του επί των οικονομικών καταστάσεων ανεπιφύλακτα ή με επιφυλάξεις, μπορεί να εκφράσει αρνητική γνώμη ή και να αρνηθεί να εκφέρει γνώμη, πάντα με τη σωστή δικαιολογία. Ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής πέραν της διατύπωσης των παρατηρήσεων του στην έκθεση ελέγχου, έχει νόμιμη υποχρέωση να αναφέρει τυχόν παραβάσεις νόμου στα αρμόδια όργανα».

Τέλος, η επιβολή κυρώσεων δεν περιλαμβάνεται στις αρμοδιότητες του ορκωτού ελεγκτή λογιστή, αλλά είναι έργο των αρμόδιων οργάνων, όπως η γενική συνέλευση των ανωνύμων εταιρειών ή τα αρμόδια εντεταλμένα όργανα της πολιτείας όπως η επιτροπή κεφαλαιαγοράς.

8.7.2 Η ελληνική επιτροπή κεφαλαιαγοράς

Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα της, «Η επιτροπή κεφαλαιαγοράς είναι αρμόδια για την εποπτεία της εφαρμογής των διατάξεων της νομοθεσίας για την κεφαλαιαγορά. Αποτελεί νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου με ίδιους πόρους, λειτουργεί αποκλειστικά χάριν του δημοσίου συμφέροντος και απολαμβάνει λειτουργικής ανεξαρτησίας και διοικητικής αυτοτέλειας. Η λειτουργία της επιτροπής κεφαλαιαγοράς δεν βαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό, οι δε πόροι της προέρχονται από τέλη και εισφορές που βαρύνουν τους εποπτευόμενους φορείς. Τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου της επιτροπής κεφαλαιαγοράς απολαμβάνουν κατά την άσκηση των καιηκόντων τους προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, δεσμευόμενα μόνον από το νόμο και τη συνείδησή τους και δεν εκπροσωπούν τους φορείς που τους πρότειναν.

Στόχος της επιτροπής κεφαλαιαγοράς αποτελεί η διασφάλιση της ακεραιότητας της αγοράς, ο περιορισμός του συστημικού κινδύνου και η προστασία του επενδυτικού κοινού με την προώθηση της διαφάνειας.

Στους εποπτευόμενους φορείς από την επιτροπή κεφαλαιαγοράς περιλαμβάνονται οι ανώνυμες χρηματιστηριακές εταιρίες και οι ανώνυμες εταιρίες παροχής επενδυτικών υπηρεσιών, οι ανώνυμες εταιρίες διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων, οι ανώνυμες εταιρίες επενδύσεων χαρτοφυλακίου, οι ανώνυμες εταιρίες επενδύσεων ακίνητης περιουσίας και ανώνυμες εταιρίες επενδυτικής διαμεσολάβησης.

Οι εισηγμένες εταιρίες στο χρηματιστήριο Αθηνών εποπτεύονται επίσης από την επιτροπή κεφαλαιαγοράς ως προς την τήρηση της

χρηματιστηριακής νομοθεσίας αναφορικά με τα θέματα νομιμότητας των πράξεων που συνδέονται με την προστασία των επενδυτών. Τα μέλη διοικητικών συμβουλίων και τα διευθυντικά στελέχη όλων των προαναφερόμενων φορέων υπόκεινται σε εποπτικές υποχρεώσεις προς την επιτροπή κεφαλαιαγοράς.

Η επιτροπή κεφαλαιαγοράς έχει την αρμοδιότητα να επιβάλλει διοικητικές κυρώσεις (επίπληξη, χρηματικό πρόστιμο, αναστολή λειτουργίας, αφαίρεση αδείας) σε εποπτευόμενα νομικά και φυσικά πρόσωπα που παραβαίνουν τη νομοθεσία για την κεφαλαιαγορά. Με το έργο της συμβάλλει στη διαφάνεια των χρηματοοικονομικών πληροφοριών που δημοσιεύουν οι εισηγμένες εταιρίες και στη γενικότερη βελτίωση της λειτουργίας της ελληνικής κεφαλαιαγοράς».

8.7.3 Το ελληνικό λογιστικό πλαίσιο

Σύμφωνα με τους Δημητρόπουλο και Αστερίου (2009), το ελληνικό λογιστικό σύστημα έχει περισσότερες ομοιότητες με αυτά των αναδυόμενων ασιατικών χωρών (Μαλαισία, Φιλιππίνες, Τουρκία κτλ) παρά με αυτά των αναπτυγμένων χωρών (ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο). Το ελληνικό λογιστικό πλαίσιο, βασισμένο στο γαλλικό σύστημα, χαρακτηρίζεται από «μέτρια φορολογική και χρηματοοικονομική λογιστική συμμόρφωση, μέτρια χρήση δεδουλευμένων εξόδων, χαμηλή σημαντικότητα της αγοράς κεφαλαίου και αδύναμη εταιρική διακυβέρνηση».

Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα χρησιμοποιείται η μέθοδος του ιστορικού κόστους για την εκτίμηση των στοιχείων του

ενεργητικού, των εσόδων και των εξόδων, σε αντίθεση με τα αγγλοσαξωνικά συστήματα όπου χρησιμοποιείται η μέθοδος της εύλογης αξίας (fair value). Η κύρια συνέπεια της χρήσης του ιστορικού κόστους, είναι ότι οι οικονομικές καταστάσεις και ειδικότερα ο ισολογισμός, δεν παρουσιάζουν την εύλογη αξία των στοιχείων του ενεργητικού. Με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα στην απόσβεση των στοιχείων ενεργητικού, στη διανομή των μερισμάτων, στην εκτίμηση της αναβαλλόμενης φορολογίας και σε άλλα λογιστικά θέματα.

Πέρα όμως από τις παραπάνω επικρίσεις, η μέθοδος του ιστορικού κόστους κάνει τα κόστη καθορισμένα και επαληθεύσιμα, μειώνοντας έτσι την πιθανότητα χειραγώγησης και παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων από τα διάφορα στελέχη των εταιριών. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι πολλοί επιστήμονες και ειδικοί "κατηγορούν" τη μέθοδο της εύλογης αξίας, ως μία από τις αιτίες υπερτίμησης των αποτελεσμάτων των εταιριών, με αποτέλεσμα την υπερτίμηση των μετοχικών αξιών και τη δημιουργία φούσκας που οδήγησε στην οικονομική κρίση.

8.8 Τα διεθνή πρότυπα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και η υιοθέτηση τους από τις ελληνικές εισηγμένες.

Με τον ευρωπαϊκό κανονισμό, η Ευρωπαϊκή Ένωση υποχρεώνει τις εισηγμένες εταιρίες όλων των κρατών-μελών «να υιοθετήσουν μία ενιαία και υψηλής ποιότητας δέσμη διεθνών λογιστικών προτύπων για την κατάρτιση των ενοποιημένων χρηματοοικονομικών τους καταστάσεων. Σα στόχο έχει τη σύγκλιση των λογιστικών προτύπων που χρησιμοποιούνται σήμερα διεθνώς και απώτερο σκοπό την επίτευξη ενιαίας δέσμης

παγκόσμιων λογιστικών προτύπων».

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Νομοθεσία και βάσει του νόμου 3229/2004, οι ελληνικές εταιρείες που είναι εισηγμένες σε οποιοδήποτε χρηματιστήριο αξιών υποχρεούνται να συντάσσουν τις οικονομικές καταστάσεις τους (απλές και ενοποιημένες) από την χρήση που αρχίζει την 1^η Ιανουαρίου 2005 και εφεξής, σύμφωνα με τα διεθνή λογιστικά πρότυπα.

Η εφαρμογή των διεθνών προτύπων χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και στην Ελλάδα έχει ως στόχο τη μεγαλύτερη διαφάνεια και ποιότητα στις οικονομικές καταστάσεις και την αύξηση του επιπέδου ενημέρωσης του επενδυτικού κοινού. Επίσης θα βοηθήσει στη συγκρισιμότητα των ελληνικών επιχειρήσεων σε σχέση με τις ανταγωνίστριες τους στο εξωτερικό.

Κλείνοντας αυτό το κεφάλαιο, συμπεραίνουμε ότι στην Ελλάδα, ιδιαίτερα από το 2005 και μετά υπάρχουν πλέον όλοι οι απαραίτητοι κανόνες που συμβάλλουν στην αντικειμενική, ανεξάρτητη και αξιόπιστη παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων. Η υποχρεωτική υιοθέτηση των διεθνών προτύπων χρηματοοικονομικής πληροφόρησης από τις εισηγμένες, η θέσπιση των ελληνικών ελεγκτικών προτύπων που είναι άμεσα συνδεδεμένα με τα διεθνή ελεγκτικά πρότυπα και η ενδυνάμωση των εποπτικών μηχανισμών, έχουν αυξήσει την αξιοπιστία της ελληνικής κεφαλαιαγοράς και έχουν καταστήσει τις ελληνικές εισηγμένες μία καλή επενδυτική επιλογή για ξένους και Έλληνες επενδυτές.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Οι οικονομικές απώλειες των εταιρικών σκανδάλων της τελευταίας δεκαετίας (Enron, WorldCom, Xerox κ.ά.) υπήρξαν εξαιρετικά μεγάλες για όλους τους συμμετέχοντες της αγοράς (επενδυτές, πιστωτές, λογιστές, εργαζόμενους, οικονομικούς αναλυτές και κρατικούς φορείς). Οι λογιστικές απάτες που αποκαλύφθηκαν προκάλεσαν σοβαρές ανησυχίες για την αποτελεσματικότητα των μηχανισμών εταιρικής διακυβέρνησης, την ακεραιότητα των ανώτατων διοικητικών στελεχών, την επάρκεια και αποτελεσματικότητα των μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου, την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου αλλά και την αποτελεσματικότητα των χρηματιστηριακών αγορών.

Τα κίνητρα παραποίησης της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης (π.χ. τραπεζικός δανεισμός, φοροδιαφυγή, μερισματική πολιτική, συμβόλαια αποζημίωσης στελεχών κ.ά.), καθώς και οι πρακτικές της δημιουργικής λογιστικής (π.χ. αναγνώριση πλασματικών εσόδων, μετάθεση εσόδων/εξόδων σε προγενέστερες/μεταγενέστερες χρήσεις κ.ά.) αποτέλεσαν αντικείμενο διερεύνησης πολλών ερευνητών. Ούτως ώστε να κατανοηθεί ο μηχανισμός του συστήματος της απάτης και να διαπιστωθούν οι αναγκαίες αλλαγές και βελτιώσεις των συστατικών στοιχείων της διαδικασίας ροής της πληροφόρησης προς τους

συμμετέχοντες των κεφαλαιαγορών. Είναι σαφές, για να εξασφαλιστεί η εύρυθμη λειτουργία των κεφαλαιαγορών, θα πρέπει οι επιχειρήσεις να παρέχουν στους επενδυτές και στους πιστωτές έγκυρες και έγκαιρες πληροφορίες.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, οι φορείς θέσπισης των διεθνών λογιστικών προτύπων και των διεθνών προτύπων χρηματοοικονομικής πληροφόρησης επιδιώκουν να καθιερώσουν ένα αξιόπιστο σύστημα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Στόχος της εισαγωγής ενός ενιαίου πλαισίου λογιστικών κανόνων είναι να εξασφαλίσει μεγαλύτερη διαφάνεια, ποιότητα και συγκρισιμότητα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

Χαρακτηριστικά των διεθνών προτύπων χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, όπως η πολυπλοκότητα (πλήθος αναλυτικών γνωστοποιήσεων), η ελαστικότητα (περιθώρια επιλογών στη λογιστική αντιμετώπιση διαφόρων θεμάτων) κ.ά., δημιουργούν αμφιβολίες ως προς τη δυνατότητα εξάλειψης του φαινομένου της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων.

Όσον αφορά την ελληνική πραγματικότητα, η εξέταση των εκθέσεων ελέγχου των ορκωτών ελεγκτών-λογιστών για την εταιρική χρήση 2007 για τις εισηγμένες εταιρίες στο χρηματιστήριο Αθηνών, διαπίστωσε ότι η συνηθέστερη παρατήρηση αφορά στην έλλειψη προβλέψεων αναφορικά με το αποτέλεσμα της διενέργειας φορολογικού ελέγχου. Η διατύπωση αυτή συμφωνεί με ανακοίνωση της επιτροπής κεφαλαιαγοράς (28/8/2008), η οποία στο πλαίσιο της συνεργασίας της με την επιτροπή λογιστικής τυποποίησης και ελέγχων για την αξιολόγηση της ποιότητας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, επισημαίνει ότι διαπιστώθηκαν σφάλματα στις οικονομικές καταστάσεις του ποσού των φορολογικών

υποχρεώσεων και στον τρόπο αντιμετώπισης των σφαλμάτων αυτών από τους νόμιμους ελεγκτές κατά τη διατύπωση γνώμης στις εκθέσεις ελέγχου της.

Από τις λοιπές επισημάνσεις παρατηρήσεις των ορκωτών-λογιστών που εξετάστηκαν, ένα σημαντικό ποσοστό των παρατηρήσεων αναφέρεται σε έλλειψη προβλέψεων αναφορικά με το αποτέλεσμα αγωγών τρίτων ή άλλων δικαστικών διαμαχών στις οποίες εμπλέκονται οι εταιρίες. Ελλειψείς προβλέψεις παρατηρήθηκαν, αναφορικά με ληξιπρόθεσμες οφειλές και απαιτήσεις. Περαιτέρω έρευνα ία μπορούσε να συμπεριλάβει εκθέσεις ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων περισσότερων διαδοχικών διαχειριστικών χρήσεων, ώστε να προκύψουν συμπεράσματα για τη διαχρονική εξέλιξη των εμφανιζόμενων παρατηρήσεων/επισημάνσεων των ορκωτών-λογιστών. Οι πρακτικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων θα μπορούσαν επίσης, να διερευνηθούν ανά κλάδο επιχειρήσεων, ώστε να διαπιστωθεί εάν υπάρχει κάποια σχέση μεταξύ των πρακτικών παραποίησης που εφαρμόζονται από επιχειρήσεις του ίδιου κλάδου. Τέλος, χρήσιμα συμπεράσματα μπορούν να προκύψουν από τη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ των εμφανιζόμενων πρακτικών παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων και της εξέλιξης των χρηματοοικονομικών αριθμοδεικτών των εταιριών (π.χ. η σχέση μεταξύ πρακτικών παραποίησης και κυκλοφοριακής ή άμεσης ρευστότητας).

Βιβλιογραφία

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΞΕΝΗ

- Aldhizer, G. R. III, Miller, J. R., Moraglio “Common attributes of quality audits”, *Journal of Accountancy*, January 1995.
- Costouros G. J., “Auditing in the Athenian State of the Golden Age”, *The Accounting Historian Journal*, Spring 1978.
- Dassen, R.J.M., “Audit Quality: An empirical study of attributes and determinants of audit perceptions” , University of Maastricht, 1995.
- Hayes R., Dassen R., Schilder A., Wallace P., “Principles of Auditing: An Introduction to International Standards on Auditing”, Prentice Hall, London, 2005.
- Krishnan, G.V. “Audit quality and the pricing of discretionary accruals”, *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 22, 2003.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Αντ. Παπάς, «Εισαγωγή στην Ελεγκτική», Εκδόσεις Γ. Μπένου, Αθήνα 1999.
- Αντ. Παπάς, «Ελεγκτική», Εκδόσεις Σμπίλιας, Αθήνα 1997.
- Θεοδώρα Παπαδάτου, «Εσωτερικός και εξωτερικός έλεγχος ανωνύμων εταιριών», Εκδόσεις Σακκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2001.
- Κων. Κάντζος, «Ελεγκτική: θεωρία και πρακτική», Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα 1995.
- Θεοχ. Μπαλής, «Σύγχρονη ελεγκτική: εσωτερικός έλεγχος», Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα 2001.
- Κάντζος Κων/νος , Ελεγκτική - θεωρία και πρακτική , Σταμούλης 2006.
- Παπαδάτου Θεοδώρα, Εσωτερικός και Εξωτερικός έλεγχος Ανωνύμων Εταιρειών, Σάκκουλα 2005.

- Τζωρτζάκης Κώστας – Τζωρτζάκη Αλεξία, Μάνατζμεντ στον 21ο αιώνα, Rosili 1999.
- ΣΟΛ, Νομοθεσία Σώματος Ορκωτών Λογιστών .
- Ν.2190.
- Ινστιτούτο Εκπαίδευσης Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών.
- Προεδρικό Διάταγμα, αριθμ.226/92.
- Ν.Δ. αριθμ.3329/55.
- Αρχές για την Εταιρική Διακυβέρνηση στην Ελλάδα, υπό το συντονισμό της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, Αθήνα 1999.

- Δούκας Γ. Πέτρου, Εταιρική Διακυβέρνηση, κεφαλαιαγορές, Χρηματιστήριο & Αξιολόγηση Επιχειρήσεων, Ινστιτούτο Δημοκρατίας Κωνσταντίνος Καραμανλής, Μελέτες Πολιτικής Οικονομίας & Διπλωματίας, Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2002.

- Επιτροπή για την Εταιρική Διακυβέρνηση στην Ελλάδα, Αρχές Εταιρικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα, Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, Εκδ. Σ.ΜΕ.Χ.Α., Αθήνα 1999.